ژبپوهنه

دويم ځل د څه نوو

ميندنو سره

بنسټيزه، معياري

Ketabton.com

ليکونکی: ډاکټر ماخان ميرزی شينواری
ځوروونکی: انجنير زهير

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوي څښتن

په سپېڅلي نامه، چې

ډېر مهربانه، رحمان

او رحیم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

سرليکونه:

د سريزې پر ځای باندې
کړنوييونه ١
– Nameنوم ٥
نر- ښځېوال نومونه ٥ Genus
ځانيز نومځاينيوي: ٧
د نومځاينيوو ډولونه: ٨
ادجکتيو يا خوي وی ٩
د خويوييونو جګېدنه ١۴
د ژبنيزوتوکو پېژند: ١۵
غونډالجوړښت بنونه ٢٢
ترنوييونه ٢٣
بنستيغونډال – او خنګيز غونډالترنه
فونيم څه شی دی؟٢٧ phonem
Allophoneديوه غړبلډولوالی ٢٨
دبستينګېم: Distingemګرافيم Graphem
مورفيم ٣٣ Morphem
فونيمبدلېدنه په منځغږ کې ٣٠
Phonetikفونېتيک ٢١
فونولوژي٣١ Die Phonologie
مورفيم څه شی دی ٣٣
نيونه، ښوونه، غوښتنه ٣۵
۴ – قضيه يا تيورېم ٣۵ Theorem
ويناډولونه يا وينابنې: ۴١
ادورب يا قيد او ډولونه يې: ۴٢
د وييونو ترنې: ۴۵
سرغونډالي يا بنستغونډالي ۴٧
غونډالجوړونه ۵۴
اتريبوت- ورزياتونه
پارتيځيپ: Partizip
کړونی او پرې – يا نه کړونی ۶١
ترنويي يا – لغات ۶۴
سيده– و ناسيده ويناوې ۶٧
انتروګاتيو غونډالي
خوزند/transformiéren
پيداښت
غونډالغړي ٧٠
انترجکشنونه(وبين ويونه يا دويلو ويونه)،
ترانزيتيواو اينترانزيتيو ٧۴
سيمانتيک ٧۶

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

١-وييندوله فونيتيک ٣٢

دويمه برخه ٨١

پسې تړلي ٨١

د پسېتړي لو ډولونه ٨۶

پسېځاينيوي يا اړيکوييونه ٨٧

څنګه والي يا حالتونو ته څه اړتيا ٩٠

د دې ليکنې په ليکنو کښې څه ......؟٩٠

په پښتو کښې حالتونه ٩١

حالت څه شی دی؟ ٩٢

پښتو ژبه دوه حالتونه لري ٩٢

حالتونه د تکيه اړنومځاينيو سره:٩۴

حالتونه د پوښتنو په بنسټ ٩۶

د حالتونه نوې څېړنپوهنه ٩٩

څنګه کړی شو دا روښانه کړو؟ ١٠٢

د پښتو حالتونو د ستونځوبيو بريا ١٠٢

پرتله کونه ١٠۴

خوييوييونه د پسېځاينيوو سره ١٠٧

د حالتونو و روښانونو ته د مخه ١٠٩

پسېځاينيوي ١٠٧

پسېځاينيوي ١١٢

پرېديکات يا غونډالوييېنه ١١۴

خاوندوالي- ، داتيو شی ١١٧

اتريبوت د غونډالغړي برخې په څېړ ١١٩

ولاړ او پراته حالتونه. ١٢٠

د نورو حالتونو سره و مخ ته ځو ١٢١

ابلاتيو يا بېلېدنه ١٢٣

پوښتننومځاينيوي: ١٢٧

د ډاکتر ماخان ميرې شينواري ليکنې او

ژباړې ١٢٩

د ډاکتر ماخان ميرې شينواري ژوند

ته يوه لنډه کتنه ١٣۵

ډاکتر شينواري ته د پوهنيزو هلو ځلو له امله
ستاينليکونه: ١٣۶

:

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

.... الف ....

د پیل خبرو پر ځای باندې.

پښتو ژبه ډېره هکپککوونکې ده

د دې لپاره چې دا راته جوته شي، دا څو خبرې.

- ما نن د ۲۰۲۴-م ز ک د مای پر ۲۹-مه باندې وغوښتل (ستړی یم)، چې د پښتو لیکنو او سوچبوچ لیکنو څخه لاس واخلم، خو ګورم، چې نوي څه تل کېدی شي او له دې امله یې د ما اند بدل کړ.

چې غوټې پسې وهې په لاس به درشي.

د نن د ورځې د فکر او څېړنو او لیکنو سره د ما تازه میندنه:

الف - نوموییونه، کړنوییونه او خوییوییونه، چې درېواړه هره یوه یې بېلې ځانګړنې لري: په نورو ژبو کښې دا درېواړه بنه بدلیږي یا ګردانیږي، خو په پښتو کښې دا سوچبوچ په بل ډول دي.

په پښتو کښې دا اړونده دندې د ګردان له مخې وسرته نه رسېږي او هر یو وییډله یې اندول بل ډول و سرته رسوی.

- په حالتونو یا اړیکنیوونو کښې د نوموییونو پوهېدنوړنه د مورفیمونو ،، د، له، په، پر، تر، و،، د نوموییونه و مخ ته د وریانوونو له لارې څخه کیږي.

- د خوییوییونو جګېدنه هم د ،، ډېر، خوراډېر او زښتډېر،، له لار څخه و سرته رسیږي، چې دا یې ګردان نه، خو هغه په بل ډول د خوییوییونو جګېدنې دنده پوره کوي.

- ما د مخه لیکلې وو، یا په دې اند وم، چې ګوندې کړنوییونه یا مهالوییونه ګردانیږي، خو داسې نه ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کښې د نورو ژبو په څېر کړنوییونه یا مهالوییونه نه ګردانیږي، خو د پسېتړلو په مرسته يې پوهېدنه غزيږي.

لکه: خورم، خورې، خوري، و خوره، ځم او نور.. دلته ګوره وخت اړونده بڼه-بدلېدنه نه شته، خو پوهېدنغزونه يې جوتيږي.

په بورته کښې –م(دا ګوره ام نه دی او ام ناسم دی)،-ې،-ي پسېتړلي دي، چې د بنستوویونوپوهېدنه غزوي.

– پښتو يوه ايرګاتيو ژبه ده: دا په دې پوهېدنه، چې پښتو نومينايو اواکوزاتيو ژبه نه ده.

پ – پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبلېکوس یا پروته او ولاړ او بنه يې کړونې او نه-کړونې حالتونه یا اړیکنیوونې لري.
ت - پښتو دوه ډوله نومځاينيوي لري:
ت ۱ – ځانيز.
ت ۲ – کلېتيکي یا تکيه اړ نومځاينيوي.
و ت۱ ته ـ دا هم د یوګڼ اوس مهال کړنې لپاره دوه دي: زه،ما،ته،تا،هغه، هغهء(هغې).
و ت ۲ – دا هم دوه دي:
ت ۲ ۱ ـ پسېتکيه اړ نومځاينيوي: مې، دې، يې، مو او
ت ۲ ۲ – مختکيه اړ نومځاينيوي: را، در ، ور.
ټ - پسېتړلي شته، خو مختړلي نه شته.
ث – په پښتو کښې پسېځاينيوي شته، خومخځاينيوي نه شته.
ج – پسېتړلي: د مورفېمونو هغه ډله، چې د ویوونو غزېدنه زیاتوي، سافېکسونه یا پسې تړلي دي. او
چ - هغه مورفېمونه چې پوهېدنوړونکي، په ځانګړې توګه په اړيکنيوونو کښې د نومويینو سره، د،له،په، پر، تر، و دي. دا پوره د پام وړ دي او د موږ ډېرې سونځې همدلته دی، ځکه چې هر یو له دې مورفېمونو و نوموییونو ته د پوهېدنوړنې وروسته د ځانګړو او له همدو سره اړونده پسېځاينيوو یا اړیکوییونو پسې راځي. پر هغه باندې.
دلته ې ،، پر،، ، پوهنوړونکی مورفېم و ،، هغه،، ته او پسې بیا اړیکویی ،، باندې،، راځي او همداسې ،، پورې،، هم، لکه: پر هغه پورې ختې پورې شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: په پښتو ژبه کښې د کړنوییونو یا وخت وییونو ګردان نه شته(که غوارۍ فعلونو). په پښتو کښې د کړنوییونو بنسټ د وخت او کس سره سم د پسي تړلو په مرسته غزیږي. لکه خورم، خورې، خوري......ګورو، چې دلته د ،،خور، سره سفېکسونه یا پسي تړلي -م،-ې، -ي، -و ور زیاتیږي، چې دا د نورو ژبو د ګردان بدیل دی. ځنې ستونځو ته به پام وکړو، لکه په ،،وهل،، کښې، چې په روان مهال کښې ،،واهه،، دی او په تېر مهال کښې ،، و واهه،،. دا داسي بربښي، چې دلته دا لومړی ،، و،،د هغه تېر مهال لپاره راځي، همداسي په ،،و وهه،، کښې د امر لپاره راځي.

ژبیوهنه ۱ ۱ .

،،نه هغه زړه هغه دماغ او هغه زه پاتې یم
خدایزده چې څه ومه اوس څه یم بیا به څه پاتې یم
تاب د سخن مې پاتې نه دی نور لیکلی نه شم
د یو ناتوانه اسویلي غوندې په خوله پاتې یم،،
حمزه بابا

د لوي ښبنتن په سپېڅلي نامه

Verbکړنوی (لاتینverbum temporale، مهالوی یا وخت اړوند وی یا لنډ: وی) وختوی، کړنوی، بوختوالي وی د یوه ویډول له پاره د ورځني (traditionellen) ګرامر یا ژبلارِ مسلکي وییه (افاده) ده، چې یو بوختوالی، یوه پیښه یا یو حالتوی په ګوته کوي او ویونه په بر کې نیسي لکه تلل، خوړل، الوتل او نور.یا دا

پيژند:

کړنویونه په خپله دنده کې د یوې غونډالي یو منځنی پرېدیکات جوړوي، چې په خپل ګردچاپیر یا چاپېریال کښې نور تول توکي تنظیم کړي. هغه د موضوع د رول یا دندي جوړونه ټاکي او هغوي د مهال، موډال (د کړني د حالتونوسره سراوکار لري. د ما په لیکنوکي ګوته ورته نیولشوې) اسپکتوی (ژبلاریز وی دي، چې د یوه حالت وختځای په ګوته کوي) بوختوالی او نورو معلوماتو، ... ټاکونکي دي.

یا هغو ویی ته یو کړنوی وایي، چې څه کړل کیږي یا پېښیږي یا څه شی کیږي.
-- کړنوی په ځانیزه بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوګن یا ځانله: ۱ . کس: زه ځم. ۲ . کس: ته ځې. ۳ . کس: هغه ځې.
Plural (Mehrzahl) ډېرګڼ یا ډېر:

۱-م کسان. موږ ځو. ۲- م کسان: تاسو ځئ. ۳-م کسان: هغوي ځي
یادونه: په پورته کې: ۱. او ۲. د لومړي او دويم په ځای ليکل کيږي. زيات وخت – لکه د مخه مې چې ګوته ورته ونيوله: ۱ –م، ۲-م ليکل کيږي. .... ..
ډېره اړيينه یادونه: په پورته غونډلو کې –م لکه زه ځم، -ې، ته ځې ... دا د تلل غزونه ده او نه بنه بدلون یا ګردان، چې –م، -ې ... او نور يې پسې تړلي یا سافۍکسونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د مخه ورسره تړلو ويونو پوهېدنه غزوي (روسته راځي).

ژبپوهنه ۱ ۲ .

دوه ۲- Hilfsverben مرستندوي کړنويونه:

يېدل یا يل، چې ماته سم بربښي، لرل، کېدل.

د مرستندوې کړنويونو په مرسته بېلابېل وختونه جوړيږي،

د بېلګې په توګه: موږ تللي يو، موږ تللي وو، موږ به لاړ شو.

کله کله دا د ادورب، نوم یا خويوی سره ځانله یا يواځې وي.

د بېلګې په توګه: هغه ولاړ دی. زه وږی يم یا لوږه لرم(؟). زه نېکمرغه يم.
مودالکړنويونه: بايد، غوښتل، اجازه لرل یا – ورکول...

هغه یا که غواړئ دا تل د يوه کړنوي د اينفينيتيو (بنسټبنه) سره په تړاو کې دي او د هغه سرچينييزه ويناوې بدلوي.
هغه کړی شي د بېلګې په توګه رابند کړي، يو څه هرومرو (مجبوريت) شي، يوه هيله یا غوښتنه(؟) ووايي(افاده کړي)، يو څه بېبنديزه یا خپلواک کړي.
بېلګه: هغه بايد راشي، هغه دې بيده شي، زه کړی شم (د چا ومخ ته) ولولم.....

دوه۳ - ناتوانه کړنويونه:

دا هغه کړنويونه دي، چې بنسټ نه بدلوي.

بنسټبنه .... ۱. بنسټ بنه .... ۲ . بنسټبنه.......۳ . بنسټبنه (۱)

انځورول .... زه انځوروم ...... ما انځور کړل.... ما انځور کړي وو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل .... زه وایم.... ما وویل............ ما ویلي وو

توانمند یا غښتلي کړنویونه : هغه دي، چې بنسټ بدلوي.

بنسټبنه............. ۱ . بنسټبنه.... ۲. بنسټبنه...... ۳ . بنسټبنه (۱)

ځغاستل............زه ځغلم........ زه وځغاستم.... زه ځغاستی وم.

لمبل .... زه لامبم........ ما ولمبل....... ما لمبلې

ژبپوهنه ۱ ۳ .

دایوه بنسټ بڼه د بنسټ کړنویي له امله ده او دا پسې بله ترې منځ ته راغلې یا ور څخه راپاتې بنسټبنه یا میراث دی. نه پوهېږم څه نوم ورکړم.

نالاریز (نا منظم یا بې قاعدې یا بې‌لاریز) کړنویونه

بنسټبنه ....۱ . بنسټبنه..... ۲ . بنسټبنه..... ۳ . بنسټبنه

تلل .... زه ځم، .... زه لاړم...... زه تللی وم

اړینه یادونه: د دې کړنو سره د وخت له مخې د کړنویونو پوهېدنه غزیږي. او پرته له دې، ځانګړو ویونو سره د اوس وخت لپاره نومځای نیوي هم خپله بڼه نه بدلوي، دوه نومځاینیوي لرو، چې په ډېرګڼ اړیکنیونویا حالتونو کښې یو پاتې کیږي:

لومړی: هغه کړنویونه، چې کېدل کیږي او بل یا پرې کړوني ته اړ نه دي، په هغوي کې یو نومځای نیوي پاتې کیږي، چې دا بڼه بدلون نه دي.

بېلګه: زه ځم. زه لاړم. زه تللی وم.

دویم. هغه کړنویونه چې پرېکړونی لري.
بېلګه: زه خورم. ما وخوړه. ما خوړلې وه یا خوړلی وو.

په پښتو ژبلارکې کړنوییونه بڼه بدلیدنوړ یا ګردانېدونکي وییونه نه دي او د پسې تړلو په مرسته یې اړونده پوهېدنه غزیږي لکه: ځم،ځو، .. خورم، خورم او ما وخوړه... او یوه کیدنه یا یو حالت په نخښه کوي یا ښایي. په ښوونځي ژبلار کې دا له دې امله بوختوالیوېي، مهالوېي، یا کړنوی هم بلل کیږي او په لاندې برخو وېشل کیږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په بوختوالي/کړنه کې(ژړل،ګوتنیول،ورکول).
- کیدنویونه (لوییدل، زوربدل) دا داسې ویونه دي، چې کړوني ته اړتیا نه شته دا کړل کیږي نه، دا کیږي یا کیدل کیږي.

یادونه: کړنه او کیدنه: کړنه یو کړونی لري یعنې یوڅوک څه کوي اوکیدنه کړونی نه لري،هغه کیږي.دې ټول ته باید پام وشي او ښه شي.

بیا لنډ: په پښتو کښې د نورو ژبو په څېر کړنوییونه نه ګردانیږي، خو پوهنه یې د پسېځاینیوو په مرسته غزیږي. خوړل، خوري، خورم. خورو، چې بنسټ وی همهغه او د بسېځاینیو په مرسته و غزېده.

ژبپوهنه ۱ ۴ .

- حالتویونه: حالت یا څنګه والی یا ښه یې اړیکنیونی (دا هغه ژبلاریز یا ګرامري کازوس، حالت یا پېر نه دی) (دربدل، ژوندکول، پاتې کیدل یا پاتیدل). دا و منځپانګې ټاکنې ته ګوتنیونه هم کیدی شي، داسې چې: شیبیزې بوختیاوې، کیدنې اوحالتونه په نخښنه کولی شي(بیلګې: چمتووالی، پیښه، راتلنه). هغه ګرامري حالت یا اړیکنیوونکی وروسته څېړلکیږي

- د کړنوییونو توپیر له نورو ویونو سره دی، چې دا په پښتو کښې یواځې یا هم ښه-بدلیدونکی وییونه دي یاکه غواړی، ګردانیږي. اوس پوه شوم، چې کړنوییونه نه ګردانیږي

۱ – سپین ځي = تلل (سپین)= ت (س)

۲ – پیشو موږک ونیوه = نیول (پیشو، موږک)= ن (پ،م)

دا سم اندیز جوړښت د ژبلارې کړن-ارزښتوالي ځانګړی ډول جوړوي.

داسې لږ نوره روښانونه هم، چې دما ورته پام راوګرځید:

- کړنوی: تلل: لاړم یا ځم،

- مهالوی: تلل: ځم، تللم،لاړم، تللی یم، تللی وم

- بوختوالیوی: بوختتیا وې: لوستل.

منډې وهل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سپورت کول.

ځوبیلګې: تلل

موږ وکابل ته ځو.

تاسو وکابل ته ځئ.

هغه و کابل ته ځي.

لنډ: ځو،ځئ،ځي، ځې،ځم.

ژبپوهنه ۱ ۵ .

اړیېنه یادونه: د موږ ژبپوهان یا ځنې لیکوالان لیکي، چې دا –م،-ې،-ي... منفصل او که متصل نومځاینیوي دي، خو دا سې نه ده. دا د کړنوییونو د وخت او کس اړونده غزېدنه ده او دا -م، -ئ او -و پسېتړلي دي (پسې تړلي دې وکتل شي).

یادونه: د سفېکس یا پسې تړلو سره دې هم پرتله شي.

نورې بیلګې که غواړئ تاسو یې راوړلی شئ.

موږ په پښتوکتابونو کښې تر اوسه پورې زده کړي، چې د عربي فعل یا ورب ته کړ وایي.

یادونه: موږ د فعل د پښتو له انډول سره دوه ستونځې لرو.

۱ – کړ که کړنه یا بوختتیا(بوختوالی)

که ربنتیا ووایم په کړنه پوهیږم، چې دا د کړل و لاس ته راغلی نوم دی.

که دا د ،،کړل،، لپاره کړ وي، نوکړل نوم په کړنه جوړیږي اونه په کړ

۲- پوښتنه داده، چې ایا کړنویی په کوم پای توري یا په روښانه توګه یې که ووایوپه کومې ،، یې،، سره ټاکل یا ښوول کیدی شي؟

۳ – Nameنوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم: د یوه نوي پوهنیز پېژند له مخې نومونه په یوه کس، یوه شی او یا یوه ځانله کس یا
څه د معلومات – یا پوهېدنډېری یا – سټ یا یوې کلمې باندې تنظیم شوي،
معلوماتومعلومولو یا ټاکلو ځانګړنوالي په چوپړکې دي. یا

پېژند: د یوه کس حیوان یا یوه شي لپاره له یوه یا ډېرو وېینو څخه جوړه نخښه ونه یا په
نخښه کونه، چې یو څوک د یوځلوالي په څېر راوباسي. ځانیز نوم.

۱ - د یوه کس، کورنۍ نوم یا یوه نوم لپاره په نخښه ونه.

لکه سورګل، سپین.. کشمالی،غونډوسکه او نور.

دنوم او نومن د توپیر لپاره یې پېژندونه سره پرتله کړی

ژبپوهنه ۱ ۶ .

دوه نور ژبنیز توکي.

نومونه

Nomen / Substantive

نومونه، شینومونه یا نومویونه..

یادونه: که دا سوبستانتیو او نومونو ته نومویونه ووایو، دما په اند به لنډ موخه ور وي
(ـوړاندیزونه):

نومونه/ سوبستانتیو یا شینومونه ژوندي، شیان او کلیمې په ګوته کوي.

روښانه یا څرګند نومونه/ سوبستانتیو شینومونه شیان دي، چې سړی یې ګوري، لمس
کوي یې او حس کوي یې. له دې امله ،،نومویونه،،.

د بېلګې په توګه:مېز، پانه، غونډوسکه، پیاله.

ذهني نومونه/ سوبستانتیو شیان دي، چې فکر پرې- یاورباندې کیږي او احساس کوي یې

بېلګې: کار، تفریح، خوښي، زړه بدي

نومونه/سوبستانتیو یا شینومونه کومې پېژندنخښې لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومونه/سوبستانتيو ګڼونښې(تعداد بڼې) لري:

يواځی يا يوګڼ (مفرد) بېلګه: ونه، ګلاب، بڼستن.

ډېر يا ډېرګڼ(جمع) لکه ونې، ګلابونه، بڼستنې

يادونه: د موږ ژبپوهان د يوه يا و ځانله ته يو ګړی او ډېرو ته ډېر ګړی وايي او له وګړي ښخه يې رانيولی. دا ناسم دی، له دې امله هم، چې دا د وګړي سره سر او کار نه لري، دا د هر څه يا هر شي يا يو څه سره سر او کار لري، چې دا دې هرو مرو وګړي نه وي او نه دی.

يو ګڼ په دې پوهېدنه، چې ګن يې يا په ګڼ يو دی يا يواځې دی او ډېر ګڼ په دې پوهېدنه، چې ګڼ يې له يوه ډېر دی، نو ځکه ډېرګڼ.

بيا: منه، منې. منه بايد يوه وي، له دې داسې پوهېږو، چې ګڼ يې يو دی. منې، دلته بايد دوه .... پنځه... منې وي، چې ګڼ يې له يوه ډېر دی، نو له دې امله ورته ډېرګڼ وايو، نو لنډ يوګڼ (ځانله)، ډېرګڼ (ډېر يا ډېرې). دلته که يو ګڼ وي، يا ډېر ګڼ، نو د ګڼ بڼه نه بدليږي.

نوم/ شينوم يا نومويونه په پښتو کې دوه نرښځيوالي يا نرښځيتوب دي، چې د پيداېښت الې له لارې سره توپيريږي، داپه دې پوهېدنه چې دا نومونه نارينه او ښځينه دي.

نر- ښځيوال يا نرښځېتوب د نارينه او ښځينه لپاره د ناټاکلو پېژند نځښو له لارې: يو، يوه، له يوه، له يوې، او .... دا په هغه خپله موخه يا پوهېدنه وروسته راځي.

نرښځيتوب په پښتو ژبه کې د ځنې تورو يا نوره هم ښه زيات يې د غږلرونکو تورو له لارې ښخه پېژندلکيږي يا ښرګنديږي، **خو نه ټاکل کيږي**.

بيا اړيينه يادونه:

دا دې په ګوته وي، چې نر/ښځيوال د کوم توري له لارې نه شي ټاکلکېدی. دا په دې پوهېدنه چې دا نه ټاکل کيږي، دا همداسې له پيداېښت ښخه دي، چې همدا يې ډېره غوره ده. د موږ ژبپوهان په دې هکله له پوره ناسمون سره مخامخ دي، لکه د ئ منځ ته راوړنه، چې ناسمه ده، دا په دې پوهېدنه چې دوي د يوه غږلرونکي توري له لارې کړ يا کړنه او نوم غواړي وټاکي، چې دايې ژبنيزه لار نه ده. د تورو له لارې ښخه څه نه ټاکل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم ژبلاریزه نه ده، چي غږ يو او دوه ليکنډولونه.

کوم توري دي، چې دا يې له مخې ښځه يا له هغو ښځه پېژندل کيږي (که وواېو، چي کوم تورې دي، چې دا ټاکي، ناسمه ده، دا پر دې پوهېدنه باندې چې ټاکل کيږي نه).

-- دا نرښځيتوب کېدی شي، يواځې په يوګڼينه کره شي:

نارينه پر يوګڼينه باندې: سړی/ پر ډېرګڼينه باندې: سړي

ښځينه په يوګڼ: پياله/ ډېرګڼ: پيالې.

-- ډېرګڼ (په يوځاني نوميز) د پېژندنخښې سره جوړېږي.

موږ په پښتو کې يواځې ناټاکلې پېژندنخښې لرو: يو مېز، يوه پياله

Pronomen نومځاينيوي (ياهم: لپاره ويونه):

يادونه: ګومان مې دی، چې د موږ ژبپوهان ورته نومځري(؟) وايي، خو پوره باوري نه يم او په بل نوم يې هم نه پوهيږم، داسې بخښنې راته کوی، ملامت يم، خو ښه وکړم، زموږد پښتو يا بيخي په پښتو پوهني لا تراوسه کورته نه دي راغلي، لکه دا په نوروژبو پوهني. پوهيرو، چې داليکنې له کورښخه بې له کتاب او کتابتون سرته رسوو. دا دې دلته په ګوته وي، چې نومځاينيوی هرو مرو د پرونوم انډول دی او همداسې دی، که غواړو او که نه ؟

نومځاينيوي:

پېژند: هغه وييډولونه دي يا د ويونو هغه ډله ده، چې د نومونوپر ځای باندې راځي يا د نومونوځای نيسي. نو له دې امله نومځاينيوي. دا کټمټ د پرونوم انډول دی. د موږ د پښتو ادبياتو کښې ورته نومځری وايي، چې رېښتيا نه ورباندې پوهېږم. ګومان مې دی ځری نماينده ته وايي، خو نومځاينيوی نمايېنده يا نومځری نه دی، هغه يې ځای نيسي.

ځانيز نومځاينيوي:

د نورو ژبو مخامخ په پښتو کې دا د يوګڼ لپاره دوه دي: زه، ما، ته، تا، هغه، هغې، هغه (ن،ښ).

ډېر يا ډېرګڼ: موږ، تاسو، هغوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کې نومځاينيوي نه بدليږي، خو د يوګڼ لپاره، دا په دوه ډوله دي.

يادونه: دا به په حالتونو کې نور هم روښانه شي.

په الماني کې له الماني رانيولې ورته ،،لپاره،، ويونه هم وايي. پرونوم د نوم ځای نيسي، نو له دې امله نومځاينيوي بلل کيږي.

يادونه: په الماني ژبه کې نوم ګردانيږي يا بنه بدليږي، خو په پښتو کښې بنه بدلېدنه نه شته، خو دا په حالتونو کې ځرګنديږي، چې هلته د نوم او همداسې د نومځاينيو سره چې دا مورفېمونه ورزيات شي، نو پوهېدنه يې بدلوي لکه له ما، پرمېز ، تر کور او دما او نور.

.

ژبپوهنه ۱ ۹. .

يادونه:نومځاينيوي به په دويمه برخه کې پوره يا هغه د اړيينوالي له لارې و څېړل شي.

د نومځاينيوو ډولونه:

د الماني لاندې پرونومونه يا نومځاينيوي په انډول پښتو څيرو:

Personalpronomen, Possessivpronomen, Reflexivpronomen, Relativpronomen او Interrogativpronomen.

Personalpronomen ځانيز يا شخصي نومځاينيوي

ځانيز يا شخصي نومځاينيوي دي: زه، ما، ته، تا، هغه(ن او ښ)، هغه، موږ، تاسو(ن،ښ)، هغوي او د هغوي بدليدونکې بڼې؟؟ دي.

پښتو کې نومځاينيوي بڼه بدلون -لکه د الماني په حالاتو يا اړيکنيونو کښې- نه لري، دا به په اړونده ځای کې روښانه شي.

Possessivpronomen خاوندوالي - يا ښتنتوالي نومځاينيوي

دا پوسسيسيو نومځاينيوي(خونديوالي نومځاينيوي) اړوندوالی يا خاوندوالی يعنې ملکيت په ګوته کوي، موږدا دوه سره توپيروو د مل په څير او د نومځاينيوي په څير د پر ځای- پر بڼه- يا پر څير بادندې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: دا په حالتونو کې ښه روښانه شوي. چې دا مې ليکل تر هغې پورې په حالتونو او د نومځاينيو په بدلون، ښه يې پوهېدنبدلون باندې نه پوهېدم، په دې اخرو کې بريالی شوم، چې د خپرونو له لارې له تاسو سره شريکې شوې هم دي او د م ک له لارې هم.

بيلګه

دا د ما بکس دی

دا دما دی

راګرځيدونې نومځاينيوي Reflexivpronomen

.

ژبپوهنه ۱ ۱۰ .

رفلکسيو- يا راګرځيدونې نومځاينيوي موږ د راګرځيدنې يا بيرته راګرځيدنې سره (ځان تيرباسل يا ځان تيروتل، ځان ناسميدل(غلتيدل(غلطيدل؟))) او رامات کړنو (ځان پيژندل) سره کاروو

بېلګه: دا به همدلته په ياد راوړم، چې دا غونډله په الماني اکوزاتيو ده، خو په پښتو کښې يې اړونده پوهېدنه کړنغونډله ده.

Ich habe mich verlaufen.

ما ځان تيرباسه يا زه تيروتلم (خبره په ما اوزه کې ده)

Wir kennen uns

موږ(يو له بل) سره پيژنو

يادونه: په پښتو کښې اکوزاتيو نه شته، نو دا غونډله د کړونې په حالت کې راځي.

که پام وکړو، نودلته هم هرومروپښتو او الماني،همداسې فارسي بل ډول دي.

Relativpronomen نسبتي - پښتو انډول يې و ... ته نومځای نيوي

له نسبتي نومځاينيوو (هغه، دا، کوم،...) سره موږ نسبتي غونډالې په ګوته کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیلګه:

:Die Polizei sucht den mann; der die Bank überfallen hat

پولیس سړی لټوی، هغه(کوم)چې بانک وهلی یا لوټلی دی.

Interrogativpronomen

پوښتنوییزیز- یا پوښتنیز نومځاینیوي

پوښتنیزنومځاینیوي (څوک، څه شی، و چا، د چا) په پوښتنغونداله کې د نوم په خاي راځي، د هغه پسي یا د کوم چي موږ پوښتنه کوو.

بیلګه:

له دې سره به لږستونځي ولرم،خوزه پوهیږم، چې تاسوله ماښه پوهیږی.

?Wer wird das sagen

دا به څوک ووایي؟

?Wer sagt das

دا څوک وایي؟

?Wer hat das gesagt

دا چا وویل؟

Wer hat das gesagt gehabt?

دا چا ویلي وو؟

یادونه: دلته ګوره له،، څوک،، څخه و ،،چا،، ته لاړه. دې سره یې پوره توپیر شته.

Demonstrativpronomen.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پام را – یا ور ګرځوني نومځانیوي دي: دا،هغه ویيونه دي، کوم مو چې پام و څه ته راګرځوي. موږ پام راګرځووني نومځای نیوي هلته کاروو، چې یو څه (د نورو له ډلې) راوباسو یا غوره کوو یا د پاموړ ګرځوو.

بیلګې:

Möchten Sie dieses hemd oder jenes?

تاسو دا کمیس غواړې یا هغه؟

Indefinit Pronomen

ناټاکلي نومځاینیوي.

دې ناټاکلو نومځاینیوو پورې اړه لرئ: یوڅه، نه،سړی، یوڅوک، هر. موږ دا کاروو، کله چې موږ یوشی تولیزکوو

بیلګه:

(ایا) ته د ما لپاره یوڅه کړی شې؟

غوره یادونه:

په الماني کې د نومځاینیوي بڼه بدلیږي، خو په پښتو کې د نومیز نومځاینییو، چې موږ همدا لرو، بڼه نه بدلیږي، پرته د اوس حالت څخه، په پښتو باید یوه بله لار وي، چې په هغې زه هم په دې اخرو کې وپوهېدم او په پښتو کې هم دا لومړی ځل دی، چې دا کار کیږي او که اجازه وي، دا به د ما میندنه هم وبولم. دامیندنه ځکه لیکم، دا لار په ژبه کې شته، خو ما ومیندنله.

خوي ویبي (ډېر ګڼ یې: - ویبونهAdjektivDasیا ورزیات شوی)

په ژبپوهنه کې هغه د ویيونو ډله ده، کوم یا هغه چې د یوه څرګند شي یا یوه ذهني شي، یوې کیدنې یا کړنې یا حالت(څنګه والی) او داسې نور جوړښت روښانه یا تشریح کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادجکتیو ،،خویوی،، یا ،،ملوي،، هم بلل کیږي، په ښوونځي کې ،،ښکلی،، وی(یو شی ښکلی دی؟) هم بلل کیږي، چې زموږ پښتو ادبیاتو کې یې ستایننوم بولي او د ستاینوي او ستایینوم په منځ کښې ستر تو پیر دی، ستاییوي کېدی شي ستاییوم شي، خو ستاییوم ستاییوي نه دی. د ستایننوم سره موږ لږ د ناسمونونو سره مخاخ کیږو او هغه دا چې دا به یا ښکلي او یا ناښکلي وي او خوي نوم ډېر څه خوندي لري یا ډېر خویونه یا ټول خویونه.

دا په دې پوهېدنه، چې خوینومونه جګېدنه نه لري. سپینګل کاکا کېدی شي سپین هم وي، خو هغه یې بیا خوي هم دی. ته بیا دلته ډېر سپینګل کا کا نه شي لیکلی او نه باید وي.

د سپین (خوي) او سپین (نوم) کاکا د دې دواړو سپین په منځ توپیر کړی شو؟

هو! که جګېدنه ورسره راتلله، خو خویوېي دی او که نه نوم یا نوموی دی. د نوم سره ډېر-خورا ډېر- سپین کاکا نه شي راتللی.

خوی ویونه کیدی شي وکارولشي:

.

ژبپوهنه ۱ ۱۳ .

attributiv اتریبوتیو(یوه شي اړوند یا یوه شي ته یې نسبت ورکړی، د بیلګې په توګه. ښکلي ورځ)

prädikativپرېدیکاتیو (د یوه پرېدیکات برخه د کوپولا سره: د بیلګې په توګه: ورځ ښکلې ده) یا

adverbialادوربال (هغه ښکلې سندرې وایی)

د ژبلار د خبروڅه پوره غزېدلي وي،خو د اوس لپاره زه په دې لږڅه بسیا کوم. که ژوند وو، نو بیا به یې سم وغزوم، خو دا کار د ژبې مینه وال ښه کولی شي.

د خویوییونو جګېدنه په الماني او پښتو کې:

د الماني ژبې زیات خویویونه کیدی شي جګ شي. دا تلنه کومپاراخیون Komparation یا درجه بندي یا ښه یې جګوالی بلل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کښې د خويونو ښه نه بدليږي يا د نورو ژبو لکه انګريزۍ يا جرمني په څېر
ښه نه بدلوي يا نه ګردانيږي، خو اړونده چګونه لري.

موږبه يي دا اوس همدا د ډېر،خورا-او زښت- سره درجه چګه کړو.

Positiv: *schön*ښکلی

Komparativ: *schöner* ډېر ښکلی

Superlativ*schönstenam*خورا ښکلی

داسې خويييونه هم شته، چې د هغوي د چګونې سره ستوی بدليږي:

او موږيې بيا په ډېر اوخورا-او همداسې د زښت - سره چګوو:

ښه،ډېر ښه ،خورا ښه يا خورا ډېر ښه ;gut, besser, am besten

ډېر، خورا ډېر، يا زښتډېر ، .viel, mehr, am meisten

دې ته تول مينه وال رابولم،چې اندونه سره ګډ کړي. او دا

،، تر تولو ډېر،، چې څه وايي او پوره ناسم دی، وليکو

اوکه د نوروژبوڅخه يې هم ګټه واخستله، نولا نوربه هم ښه شي.

ځنې خويونه شته،چې په هغې کښې دا چګيدنه نه شي راتللی:

تيک همغه يا مطلق خويونه لکه بلاربه (ډېره بخښنه دپوي، چې دا بې ادبي ونه ګڼی، که حامله وليکم هم همدا ده، خوعربي ده)،مړ اونور.

د رنګونو چګيدنه بيا شته لکه شين، تک شين، شين چک.
يادونه: دا چګېدنه نه ده، ځکه، چې توليزه نه ده. دا د اړونده رنګ چګېدنه نه، دا يې يو
بلډولوالی دی، ځکه چې دا د برک لپاره نه راځي. تکبرک، يا برګچک نه شته.

سپين، تکسپين، سپينچک اوهمداسې نور او همداسې په ډېر او زښت او خوراباندې هم
چګېدی شي يا چګيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خویوییونه او ډولونه یې:

-- خویوېي یو څنګه والی یاحالت یا یو خوي په نخښه کوي،

په غونداله کې دا سړی د لاندې پوښتنې په ځواب کې پیدا کوي یا میندي:

یو شی څنګه دی؟

لکه پورته مو، چې وویل، په پښتو کښې خویوونه هم بڼه بدلون نه لري.

د بېلګې په توګه: رنګه، ښکلی،ارام، مړاوی، خپلواک...

ځنې ادجکتیو یا خویوونه د پسېترلي یا سیلبې له لارې پېژندلکیږي(پسې ترلیSuffix): ناپای،-ور، -وړ، – والی، -توب او نور

-- ادجکتیو له دوه ادجکتیو یا له یوه نوم/شینوم او یوه ادجکتیو څخه جوړ دي:

.

ژبیوهنه ۱ ۱۵ .

دبېلګې په توګه: تیاره شین، غتستر، رنګارنګ...

-- د ادجکتیو یا خویویونو کارونه:

موټر ګړندی ځغلي. (یېدل (د شته والي) په خیر پوره کونه، کېدل، پاتېدل(prädikativ).

ګړندی موټر. (نوم /شینوم ته ورزیاتېدل(attributiv).

ګړندی ګټي. (د خپلواک نوم / شینوم په څېر(substantiviert)

په پښتو کې خویوییونه یا ادجکتیو بڼه بدلون نه لري یا نه بڼه بدلیږي:

۱ – نومیز بڼه یې ځانیز: کوښښي زدکونکی پر ستایېلو باندې خوښیږي.

۲ – پریکړونی: کوښښي زدکونکی ستایلکیږي

۳ - خاوندوالی: دا د کوښښي زدکونکي ولاس ته راوړنه ده. ډلته ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ - داتیو: ستایېنه وکوښښي زدکونکي ته ده. یا له کوښښي زدکونکي څخه ستاینه کیږي.
له کوښښي هلک سره ستایېنه مل ده. له کوښښي هلک کره ځو او همداسې نور.

دلته دې د حالتونو برخه په پام کښې ونیول شي، وروسته څېړل شوې ده.

دا پورته لړ روښانه کوو:

و ۱ – ته: کوښښي. دلته زده کوونکی کوښښي دي، دا په دې پوهېدنه، چې کړونی دی.

و ۲ – ته : دلته کوښښي هلک پرېکړونی دی.

و ۳ – ته: دلته د ،، د ،، د واکوالي مورفیم ورزیاتیږي.

و ۴ – ته: د مورفېمونو،،و ،، له لارې څخه بدلون دئ او همداسې له ،، له ،، سره.

-- د خویوییونو جګېدنه

په پښتو کې د خویوییونو جګېدنه، لیکه د الماني او فارسي پر څېر باندې نه شته، خو
اندول یې پر لاندې ډول باندې شته دی.

ژبپوهنه ۱ ۱۶ .

بنستېپوړی(زیاتېدنه یا مثبت) : ګړندی، جګ، ښکلی

۱ – لومړئ جګېدنپوړی(کومپاراتیو Komparativ) ډېر ګړندی، ډېر جګ، ډېر ښکلی.

دویم جګېدنپوړی(سوپرلاتیو Superlativ) خورا ګړندی، خورا جګ، خورا ښکلی.

یادونه: د ،،ډېر،، او ،، خورا،، په ځای ماته بل څه ښه مناسب نه برېښي او د ما په اند نه
شته، خو تاسو هم په کې فکر وکړئ، خو هغه ،، تر ټولو،، ډېر ناسم دی.

-- خویوی له پرتلییزویونو سره: لکه، یا، له،

ښه کېدونکی یا ډېرېدونکی: دومره همدومره ... لکه: زه (هم) دومره لوي یم لکه ته
Komparativ کومپاراتیو..... لکه، ... ته له ما څخه ډېر لوي یې یا ته و ما ته.....

یادونه: د موږ ادیبان لیکي: ،،ترما ډېر لوي یې،،. او دا ناسم دئ. په حالتونو یا اړیکوییونو
کښې روښنه کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو اړيکوی تل د هغه له نسبتوي سره څنګ په څنګ وي.

(نوم/شينوم، نومځاينيوی، خوی وی يا ادورب)

اړيکوی تل هممهال يا سملاسي د مخه يا پسې پروت وي

يادونه: پرتله کونه له ،،و يو څه ته،، سره کيږي. لکه سپين و اتل ته جګ دی. که ووايو، چې: سپين نسبت و اتل ته جګ دی. دا به هغه ورسره بلده ليکنه وي، خو دلته ،، د نسبت،، ليکلو ته اړتيا نه شته يا زيات دی.
-- سړی څنګه يو پسې ځای نيوی يا اړيکوی له ادورب څخه توپېرولی شي؟
يو پسېځاينيوی د يوګڼ ويي په څېر د غونډالي غړی يا غونډالغړی نه دی.
-- يو ادورب د يوګڼ ويي په څېر غونډالغړی هم کېدی شي.

بېلګه: ټکی د ګردی‌دباندې (دلته د يوه ګډوله ويي په څېر راځي) پروت دي (دلته پسېځاينيوی يا اړيکوی د نوم/شينوم سره د پسېځاينيوي څنګه والي يا په حالت کې دی).

يادونه: ما په پيل کې داپورته غونډاله داسې ليکلې وه: ټکی له کردی څخه د باندې پروت دی.

.

دا دپورته غونډالي ناسمه ليکنه ده، ځکه چې په دې غونډاله کې به ټکی له ګردی څخه دباندې وي، خو هغه ځای به د ګردي له خاوندوالي څخه بل ځای کې دباندې وي.
ټکی د باندې پروت دی (ادورب – لوکال- يا ځايز ادوربال)
پرته له دې څخه کېدی شي يوګڼ يا ځانله ويونه د اړيکوي (مخ-يا(په پښتو کې مخځاينيوي نه شته) پسېځاينيوي) او د تړنوي په څېر هم وکارول شي.

بيا: د ګردی‌دباندې، په دې پوهېدنه، چې دا دباندې د ګردی دی يا - - پورې اړه لري او که ووايو،، له ګردی څخه د باندې،، ، نو کېدی شي، دا دباندې د ګردي نه وي، دابه يو بل چېرته کېدی شي وي.
بېلګه:

هغه د ګاډيتک په ترخ کې له کړکی څخه کتل. (اړيکوی له نوم/شينوم سره د داتيو په حالت کې)

هغه له کړکی څخه کتل، په داسې ترخ کې چې دباندې زورور جکړ وو. (تړنه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژبنيزو توکو پېژند:

دا چې د پښتو ژبپوهانو له انده د ځنو ژبنيزو توکو روښانه پېژند نه شته، نو له دې امله مي د ځنو له پاره دا پيژندونه بيا بيا راوړي، هيله ده، چې شتړي مو نه کړي. که د ليکني په ترتيب کې مو ناسمون سترګو ته کېده بخښنه به وي، خو دې پېژندونو و ما ته پوره خوند راکړ او د ژبې پيل کې بايد راوړل شوي ويی.

ويی:

يو ويی يو خپلواک ژبنيز يوون(يووالی يا ناسم يې واحد) دی. د يوه غږ يا سېلبې سره په مخامخوالي دا په پيداښتي ژبه کې پرته له غږ يا سېلبې يوه خپلواکه پوهېدنه هم لري. يو تولیز باوري پېژند د دې له پاره نه شته او ستونځمن هم دی. دا موضوع ډېره اوږده څېړل شوې، ما يې يواځې هغه لنډ پېژند له تاسو سره بيا ګډ کړ.

پورته مو وويل چې وی توټه کېدی شي، مګر مورفيم نه توټه کېدونکی، چې له دې امله يې غږيووالی هم بولي، او کېدی شي، چې دا يو مورفېم يو وی وي.بيا د غږونو ډولونه او نورې ځانګړتياوې هم شته، چې هغه په دباندنيو د پرمختتلو ژبو په ادبياتو کې هرو مرو شته او په ښه توګه. لکه په موسيقي کښې يې لرو.

بيا

ويي څه شی دی؟:

يووی يو خپلواک ژبنيز يووالی(ناسم يې واحد)دی. په پيداښتي ژبه کې دا – د غږ يا سيلبې مخامخ- يوخپلواکه يا ښه يې نااړونده پوهېدنه لري. يوتوليز منل شوی پېژند نه شته او ستونځمن هم دی، ځکه چې داد ،، ويي ،، کليمه دژبپوهانو په منځ کې يا پوره اوبی نه ده او يايې په بل څه يادوي . ګومان مې دی يو فرانسوی ژبپوه د ،، ويي،، پرځای باندې ساده ،، نخښه،، کاروي. دلته هم د ليکلو او روښانه ونې، ښه يې څېړنې اړتيا شته او په نورو ژبو کې خبرې پرې شوي نورو ژبو کښې يې وګورئ..

غونډاله يا غونډله :

يوه غونډاله له يوه يا ډېرو ويونو جوړ رابندژبنی يووالی (واحدناسم دی) دی.
دغونډالکليمي پېژند له بېلابېلو ليدلوروورکړ شوی دی، چې يو بل سره نه پتوي يا ښه يې نه پوښوي.په توله کې يوه غونډاله له ژبپوهنيزې لارې،د يوه ستر يووالي په څېړ، پيژندلکېدی شي، چې د سينتاکس(پېژنديي ورکړل شوی) له لارې ورکول کېدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي.ځنې څرګندونغونداله د خبرو اترو کمونیکېشن) دخورا کوچني د پوهونیوالي پېژندلکیږي. خبرکړندول (خبراکت)په څېر ومنځ ته راتلی شي، له بله انده دلته د څرګندوني کلمه کارول کیږي

دغونډالي کلمي ټاکلو له پاره ډېرډوله لیکني یا اندونه شته دی، چې د ټولو یوځایکونه نږدې ۲۰۰ ته د غونډالي پېژندونه رسیږي. هرژبنی ښوونځي خپله و ځان ته د غونډالي پېژند ومنځته راوړي. بېلابېل سم اندیز، فلسفی، د خبرو اترو پوهنیزاو ساپوهنیز اړخونه لړ یو له بل سره یوغږیزکوي،لیدل کیږي. ورته نیولکیږي، چې د نخښونو پسي غونډاله یوه یوائځنی کلمه ده، بلکه یوه ټوله کورني،چې یو بل سره غوښووني یا ګډغوښوونکي په دې مانا چې ګډ څه سره لري) ځانپسي لري.

پارتیکل Partikelوړې ژبنی ټوټې

د نه بنه بدلېدونکو یا اوښتونو، په بېلابېلو وییدولونو پورې راتړلو شویو د نخښو ژبنی یووالی دی.

.

.

ژبپوهنه ۱ ۱۹ .

NICHT(NOT) :PART

نه (پخه ه) (نهء (هغه چې ګوډی الف یې برسر باندې راځي، نه شم موندلی))

د یوې وینا د نهء والي لپاره کارول کیږي.

،،دا سمه نهء ده،،. ،، هغه لوي نهء دی، هغه و خپل وړور ته یا له خپل وړور څخه کوچنی دی،،.

-- زه له تاسو سره(څخه، کره، پسې) نهء ځم.

-- د یوې ټولي یا پوره غونډلي په ځای نه والی.

،، څوک راسره راځي؟ - زه نه.

-- له هغو وییونو سره کارول کیږي، چې منفي یا کمیزه پوهېدنه لري او دا و کمیزه یا منفي پوهېدنه یې کمزورې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، دا بد نه دی، مګر يو څه کم دي،،.

نه *(Nein(no*

نه (د روښانه ه) سره: د يوه ځواب لپاره کارولکيږي، چې يو امر، يوه غوښتنه، يوه هيله ونه مني.

کړی شې له ما سره مرسته وکړې؟

نه، زه وخت نهٔ لرم.

کړی شې له ما سره يوچاى و ښبنې؟

نه، مننه!

ته بايد هغه څه وکړې، چې زه يې درته وايم!

نه!.

.

- چې يوه هکپکګونکي چيغه يا غږ ترې رامنځ ته شي. اوه!، نه!، دا سې هم!

– د دې لپاره، چې يوه وينا سمه يا پوره کړي.

،،هوا خرابه وه، نه، په دې ورځ سوچه بوچه خرابه وه،،.

Partizipation برخه – يا ونډه لرنه

به

-- باران به وشي

-- هغه به بله اونی و کور ته لاړه شي

-- هغه به په دې ښکلي هوا کښې په باغ کښې وي.

-- هغه به پوه وي، چې څه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- په دې ترڅ کښې به هغه دا ليک د لاسه کړي

هغه وايي، چې هغه به سبا و ډاکتر ته لاړ شي.

١ .١ Definitionsbefund پېژندپيداکونه

Schulduden دښوونځي دودن

Duden-Grammatik ګرامردودن -

Satz als Subjekt- und Prädikateinheit

غونډاله د سبجکت- اوپرېديکات په څېر

1.1.4Satz als Rede- oder Textelement

غونډاله د خبرو- يا ليکنتوکي په څېر

1.1.5Satz als kommunikative Einheit

غونډاله د خبرو اترو يووالي په څېر

داموضوع نوره نه غزوو، که څه هم ډېره خوندوره او په زړه پورې ده.

دپېژند پيداکونه:

دلته کېدی شي د غونډالې يوڅو خواره شوي پېژندونه بېرته ورکړی شي:

دښوونځي دودن ـ(دودند الماني ژبې شننيزه کتابتون دی، چې په هره څانګه يانړدې په هره څانګه کې يې لري): دغونډالې د ښوونځي دودن پېژند دی: ،، غونډله يو رابند ژبنی يا تړلی يووالی دی، چې له کوچنيو يوونونو يا يووالو(وييونه او ويونډلې يا – ګروپونو) يوځای اينوولشوي وي،،

داچې غونډالې د يوه ويي سره شتون لري(بېلګه يې : څه)، نوکېدی شي د يوې داسې غونډلې پېژند د ويي څخه توپير ونه لري. ياتوپېر نه شو کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داهم روښانه نه ده،، چې د ژبني یووالي لاندې څه پوهږو. یوه ویډله(سيږنتاګما)هم پخپل دننه کې هم رابند یا پوښلی ژبنيووالی دی. نوله دې امله په پورته پېژند کې دوییونو پسې راتلنه یا تعقیب په خپل دننه کې یو ژبنی رابند یا پوښلی یووالی(واحد) دی

نوله دې سره پورته پېژند د ویونو پرلپسې راتلنه،،په خپل دننه کې یو رابند ژبني یووالی دی.،،یو په خپل دننه کې رابند ژبني یووالی، بېله دې چې د پېژند له مخې روښانه وی، چې دڅه له امله یا کومې لارې یوه داسې وییډله دې ځان له یوې غونډالې سره بېل کړي

غونډاله ستر یووالی یا یوون(واحدناسم دی)دی،چې د سینتاکس له لارې جوړېدی شي،،

دبلومفیلد پېژند له مخې،،: غونډاله دخورالويې خپلواک سینتاکتیکې بنې په څېر ، چې د خپلې لورې د هیڅ ګراماتیکې جوړښت په یوه خورا لویه سینتاکتیکې بڼه کې خوندې نه ده. ددودن ګرامر: ددودن ګرامر زیات غونډالپېژندونه راته وړاندې کوي:

،،یوه غونډاله یو پوښلی یا رابند یووالی دی، کوم چې د سنتاکس له لارې جوړ شوی دی

موږنا پوره غونډالې هم لرو، چې په لاندې ډول یې لږ روښانه کوو:

ناپوره غونډالې :

.

ژبپوهنه ۱ ۲۲ .

د،،غونډالې،، کلیمې لاندې نا پوره غونډالې هم راځي، نو داسې غونډالې چې د هغوي د اړتیا له مخې څخه یا اړینډوله د غونډالې یو یا ډېرغړي نه وي.

بېلابېل تیوپونه یا ډولونه سره توپیریږي:

<u>Anakoluth</u>[on] (= Satzbruch غونډالماتېدنه یا – پرېکېدنه: یوه پیچلې غونډاله دغونډاللړی او غونډالزیاتونوسره سری یو غونډالراګرځېدونکې هم بولې.

غونډالترنه

غونډالې کړی شي د یوه یوه تړوني(سیندېتیک)یا دډېرو تړونو(پولسیندېتیکي)یابې تړوني (اسیندېتیکي) یو دبل سره وتړل شي.

Beispiel:سیندېتیکي: :

(c) ketabton.com: The Digital Library

سینډېتیکي: ،،زه راغلم، ما وکتل او زه بریالی شوم،،.

پولیوسیندیتیکي: ،،زه راغلم او ما ولیدل او زه بریالی شوم،،.

اسیندېتیکي: ،،زه راغلم، ما ولیدل، زه بریالی شوم

نومیزه غونډاله، چې ډېر وخت ترې غونډالې بې له مرستندوي کړنې دي، پوهیږو.

بېلګه: ،،ښځه لاړه، پیسې لاړې، کور لاړ

پیداېښتي ژبه:

په ژبپوهنه کې پیداېښتي ژبه هغه ده، چې له انسانانو ویل کیږي یا له انسانانو خبرې پرې کیږي یا یوه زیږېدلې ژبه، چې له یوې نا لاربښودشوي ودې څخه ومنځ ته راغلې وي. دلته به و دې ته هم ګوته ونیسم، چې ژبه –لکه چې څنګه یې زموږ ژبپوهان وایي- معامله یا کوتجګونه نه ده، پیداېښت دی او پیداېښت ګوتجګونه نه مني.

د ژبې نورډولونه، لکه جوړې شوې یا مصنوعي ژبې،هنري ژبې، د نخښو ژبې اونورې شته، چې موږ یې نور د څېړنو نیت نه لرو..،

ـ

بیا: چې له پیداېښتي ژبې غږیږو، نو له دې سره جوړه یا غبرګ پوهېږو، چې ژبه قرارداد نه دی، پرته د موږ له هلو ځلوڅخه، خو د اړتیاوو په بنسټ و منځته راغلې هغه ویونه، چې په پیداېښت کې په ژبه کې نه وو، خو موږ له دې سره مخامخ نه یو،له دې سره پرمختللي هیوادونه مخامخ دي، چې هغوي نوي څه و منځ ته راوړي.

ټولیزپېژندیا غونډالجوړېښت ښونه:Syntax

دسینتاکس لاندې سرې د غونډالو جوړونو ښوونه پوهیږي. داکره کوي ، چې څنګه له یوګڼ یا ځانله برخو- ویونو څخه موخه-ورې غونډالې جوړیږي–

د سینتاکس لاندې سرې یوځای-اینول شوی پیداېښتي یا جوړښتیز نخښه سیستم په ټولیزه توګه و نخښوته ګډوله لارسیستم پوهیږي

دغونډالو جوړښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډالي د ژبې د توکو له موخور یوځای ایښوولوځخه جوړیږي.

ګډوله غونډالي- پیلونه

یوه ګډوله غونډاله له دوه یا ډېرو پوره غونډالوجوړه ده، چې هغوي یو د بل سره تړلې ، سماندیز خپلواکي غونډالي دي، چې ګډه موضوع لري او تړنوییونو،، او،، او همداسې ،،یا،،سره تړل کیږي. داډول غونډالتړنه تنظیم شوې(بنستغونډاله یا اصلي غونډاله) تړنه بلل کیږي. تړنویونه(دبېلګې په توګه یا، او) سرېمنظمکوونکي تړنویونه بولي.
Numerale ګنیز: دوه (دوی) لاري، شپږم ټولګی.

غوارو چې ګڼونه په ګڼوننخبنو ولیکو: ۲ لاري، ۶ – م ټولګی(۶ ټولګی ناسم دئ).
-- ځنې نومونه/شینومونه د هغه د پسېسیلبې یا ښه یې تړلې(د پښتو ادبیاتو کې لکه وروستاړي بلل کیږي، خو ما ته یې دا پسېتړلې موخه ور برېښي) د پسې مورفیم په مرسته يیژندلکیږي. دا کېدی شي یه سفیکس کې وکتل شي، هلته روښانه دي.

وال، کلیواله، نرولي، ښخولي.............

Konjunktionتړنوییونه
دا تکرار دی، خو داسې نوي څه هم لري.

ژبپوهنه ۱ ۲۴ .

کونیونکځیون (لاتین: پښتو انډول یې: تړوني یا تړنویي) ویډول

کونیونکځیون، تړنوی، یونکځیون په ګرامرکې یو وییډول دئ، چې د ویونو، غونډلې برخو، یا غونډلو په منځ کې سینتکتیکي(syntaktische په نخښو) تړنې منځ ته راولي او هممهال سم اندیزي یا ګرامري اړیکې د تړلو توکو په منځ کې روښانه یا افاده کوي. د پوستپوزېځیونونو یا اړیکویونو سره یوځای، چې ژبنیزې ورنږدې موخې پوره کوي، کیدی شي کونیونکځیونونه د اړیکویونه Relatoren په څیر رایوځای شي.
زه یې په دې پیل کې درې بیلګې راوړم، چې دوه یې د شمیرپوهنې بنسټ تړوني دي.
دا باید په نخښه کړم، چې دا په شمیرپوهنه کښې ویناوې سره تړي، دا د ما د شمیرپوهنې سم اند کتاب کې بیا ښه روښانه شوي اواړونده لیکنې یې هم شته.
لومړی:
،،یا،،
وکابل ته ځم یا وکندهار ته ځم. یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

و کابل- یا و کندهار ته ځم
دويم:
،،او،،
زه وجلال اباد ته ځم، او و کابل ته ځم.

وجلالاباد - او و کابل ته ځم

يادونه: دا دوه ترنويونه ،، او ،، او،، يا ،، د شميرپوهني سم اند بنستيز ترنويونه دي .
دريم:
،،پورې،،

يادونه: ما د دې له مخه ،، تر،، ليکلی وو، خو هغه ناسم دی. ،، تر ،، يو ناخپلواک پوهنيدنوورو او اړونده پسيځاينيوی يي ،، پورې دی،، له بېلګو ښخه هم روښانه دی.
ټول کسان ناست وو، ترڅو پورې يا تر هغې پورې، چې ټول ميلمانه وکټونو (خوبځايونو) ته لاړل يا

ټول کسان ناست وو، ترڅو پورې، چې ټول ميلمانه و کورونو ته لاړ شي.

زه به له ۴ بجو ښخه تر شپږ بجو پورې درشم.

په دې لمنځتون کې له ۲۰۰ ښخه تر ۲۵۰ کسانو پورې ځاييږي.

پورته غونډالي ته يوه يادونه، چې اړيينه ده: ځنې کسان به ووايي، چې: له ۲۰۰ تر...

دلته له ښخه نه شته، ځکه دلته د ۲۰۰ موخه پيل نه دی، دا له ... نه دی.
ګورو، چې ،، پورې،، ترونوی يا اړيکوی دی او پرته له دې ښخه ،، تر،،يو مورفيم دي که ،،تر،، يوه بله ګراماتيکي دنده هم و سرته رسولی، نوما به دلته راوړې وی، خوبايد وهخيږو، چې ،،تر ،، د اړيکويونودنده په غاړه نه لري. دا دې په حالتونو کښې وکتل شي ځنې ليکوال اوپښتو پوهان دا ،، تر،، د پرتلې له پاره کاروي، خودا ناسم دی او ځنې په دې اند دي، چې دا مخځاينيوی دی. بله ليکنه کې به دا راوړل شي. بيا

ترنوييونو

سپين له ننګرهار ښخه راځي. خوره له خوست ښخه راځي..

سپين له ننګرهار ښخه راځي اوخوره له خوست ښخه راځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر وخت د دوه غونډالو په منځ کې يوه سم انديزه تړنه شته وي يا شتون لري.

سپين وکابل ته ځي. سپين وکونړ ته ځي.

سپين وکابل ته ځې يا و کونړ ته ځي.

په لاندې بېلګه کې دويمه غونډاله د لومړۍغونډالې له پاره يو لامل دی او لومړۍغونډاله د دويمې غونډالې يو سم انديز پسېتلنه يا پرلپسې ده.

بېلګه: پرلپسې(تعقيب)– لامل

هغه نه راځي. هغه ناروغ دی. ددوه غونډالو سم انديز ګډاړيکوالی د دوه تړنويونو له لارې جوړېږي. سړی کړی شي د يوه سم انديز دليل-پرلپسي-اړيکې د بېلګې په توګه تړنويونه ولې،چې،له دې امله، ځکه چې، و کاروي.

بېلګه:

دا(ولې) چې: هغه نه راځي، دا(ولې) چې هغه ناروغه دی

له دې امله: هغه ناروغه دی، له دې امله هغه نه راځي.

.

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغه دی.

تړلشوې غونډالې د يوې کوما(بېلېدننخښه) له لارې سره بېلېږي. تړنويونه لومړۍ او يا دويمې غونډالې پورې اړه لري. هغه دا غونډاله ،، په نخښه،، کوي. سړی کړی شي د ځنو تړنويونو له لارې(د بېلګې په توګه ځکه چې) د غونډالو لړۍ پرلپسې سره بدلې کړي، د ځنو سره نه (د بېلګې په توګه داچې، له دې امله).

بېلګه:

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

ځکه چې هغه ناروغ دی، هغه نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټغونډال – او ځنګیز غونډالتړنه

تړنویونه د کړنې یا کړ نځای ټاکې. دکړنځای ټاکنې پسې سړی کړی شې د سم اندیز غونډالتړنې دوه اریز- یااصلي ډولونه سره بېل کړي:

لومړی داچې تړنه، چې په هغې کې کړنه په یوه غونډاله کې په اخر ځای کې ولاړه وي (که غواړۍ: ځاي په ځای وي). دتړنې دا ډول ځنګیز غونډالتړنه بلل کیږي یا سړی دا ډول تړنه ځنګیز غونډالتړنه – یا نیممنظمه تړنه بولې. تړنویونه سړی نیممنظمه تړوني بولې.

بېلګه: ځکه چې(ځنګیز غونډالتړنه= کړنه په پای کې)

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

داسې لنډه زیاتونه:

موږ په پښتو کې لرو: کړونی، پرېکړونی، نه کړونی. دلته درې دي

په عربي او فارسي کښې: فاعل او مفعول: دوه. موږ هم دا کاروو، چې د پښتو لپاره نېمګړي دي، ځکه پښتو درې لري.

په الماني کښې: اکتیو او پاسیو لرو.

.

له ما سره، ښه یې د ما له لیکنو سره د ګرانو لوستونکو ستونځې دا دي، چې زه د کېدلو تر پولې پورې ټولې پوهنیزې لیکنې په پښتو لیکم او له دې سره د موږ ژبپوهان او لیکوالان بلد نه دي.

دا په پښتو لیکل د موږ د لیکوالانو او ژبپوهانو لپاره ډېر نابلد دي. دا نابلدتیا یوه ستره ستونځه ده، په رښتیا یوه ستره ستونځه ده او پښتو په رښتیا د هرې پوهنیزې ریښې په پښتو د لیکلو توان لري.

فونیم څه شی دی؟phonem

فونېم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیلیادونه:په نورو ژبو یا لږ ترلږه الماني کې ډېر ویونه شته، چې د غږ په مانا دي، خو موږ په پښتوکې همداغږ، ګړ او ویل لرو. نه پوهیږم، چې اواز مو پښتو دئ او که نه؟ زه به په دې غږ او ګړپاتې شم او بیا له الماني به د هغه بل ډول غږ لپاره دا د غږ سره مل په یوه بل ډول روښانه کړم

پېژند: فونیم زوړیوناني نوم دئ، چې په لاندې پوهېدنه دئ:

(Ein Phonem (له <u>altgriechisch</u> φωνή *phōnḗ*, پښتو: غږیا ګړ ')

دټولو غږونو یو ذهني ټولګی دئ، چې په یوه ګړیزه ژبه کې همغه یا برابره توپیرېدونکې دنده لري.

بېلګه: که فونیم/ښ/ راواخلو،نو دا په بېلو بېلو ځایونو کې په بېلا بېلډول ویل کیږي، خو موخه ترې همغه اخستل دي یا همغه اخستل، دا په دې مانا، چې په پښتوکې یې د ویونو په منځ کې کوم توپیر نه لري دایواځې د ویېنېډولونه دئ، لکه په ،،ښه،، کښې، چې په ځنو ځایونو کښې پرته له ښ په خ اوش هم وېل کیږي، خو موخه ترې همهغه پوهېدلکیږي،نو له دې امله ګړیزه ژبه یا په ویلوکې، خوکه کوم فونېم بدل شي، نو مانایې ورسره نه بدلیږي.

دلته په فونېم کې همداګړ یا غږ یووالی دئ یاکه غواړئ همدا یو غږ یو یوالی دئ لکه د/ ر/ یا/ت/ اونورو غږ، چې خپله مانا نه لري، خو په ویی کې وی ته هغه انډول مانا ورکوي دا دې په ګوته وي، چې دا غږ د سیلبې له لارې روښانه دئ..

ددې بېلګې په دې نورو ژبو کې لږ روښانه دئ،خو زه ورسره په پښتو کې

ستونځې لرم،چې هغه باید په ګډه سره اوبی کړو.

دایوونونه یا یووالي، نو په ژبه کې څنګه اوکوم دي؟

په پورته کې ګورو، چې/ر/ او/ ت/ موورکړي، چې همدا هر یو یې یووالی دئ. همدایې د پیژند یووالی دئ، چې غږ راوځي، نو دا به یو سیلبي وي. که زه ناسم وم، بخښنه راته وکړئ، خو ګومان مې دئ، زموږ ژبپوهان یې څپه بولي، که داسې وي، نو بیا ګړ – یا غږڅپې ته به څه ووایو. راځئ،چې په دې سېلبې پاتې شو او که غواړئ سېلاب.

د سېلبې او څپې تو پیر غږ په څپو خوریږي سیلبې همهغه یو اواز راوېستنه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې بېلګې ګورو:

بېلګې: ،،مور،،/،،پور،، ،مار ،،/ ،،تار ،،

په پورته کې ګورو، چې نور ټول توري همغه دي او یواځې لومړي توري یې سره بدل دي او له دې امله یو هې‌دنبدلې‌دونکي دي.

ددې ویونو د پوهېدنو توپیر د وېلو یا لیکلو،ویونو جوړې یا خورا کوچنی(مینیمال) جوړې بلل کیږي لکه دا پورته. مینیمال ځکه، چې هغه خورا کوچنی جوړې دي. وروسته روښانه پېژند شته

بیا: دابه هم دلته په ګوته کړو، چې فونیمونه نه ځانله د یو غږ بلکه د سېلبې په څیر رامنځ ته کیږي یا ومنځ ته راځي..

Allophoneدیوه غږبلډولوالی

ددې یوه غږ ښ الوفونونه/ښ/ روښانه دي، چې په بېلابېلو ځایونو کې بېلابېلویل کیږي.

الوفون یوناني وی دی، چې الو دبل او فون د غږ یاګړپه مانا دي یعني بل ډول غږ یا اواز یاګړ، نو له دې امله الوفونونه د فونېم بلډولوالی دی، چې د فونېم بدلون یا سبفونېم بدلون په نامه یادېږي

دسره خپلوانو ویونویا کلمو پېژند یا یې نوره هم ښه سره توپېری پېژندونه یې:

Distingem : دېستینګېم

فونېم او ګرافېم د دېستینګېم کلمې یا د ویې لاندې سره راتولیږي یا رایوځای کیږي.

داپه دې مانا، چې دیستېنګېم دوه برخې دي: ګرافیم او فونېم.

Graphem ګرافېم:

. فونېم له ګرافېم څخه توپیریږي. ګرافېم د لیکلشوې ژبې خورا کوچنی ماناتوپیرېدونکی یووالی دی

Phonem فونېم

(c) ketabton.com: The Digital Library

.فونېم د ویونکې – یا ګړ ژبې خورا کوچنی ماناتوپیرېدونکې یووالي دی

مورفېم Morphem

یادونه: مورفیم دلته لنډ راغلی. بلځای کې بیاپوره څېړلشوی دي.

فونېم له مورفېم څخه توپېر لري. فونېم د خورا کوچنی د ژبې پوهېدنتوپیرېدونکی یوون یا یووالي په څېړ پیژند لري، په داسې حال کې **چې مورفېم د ژبې خورا کوچنې پوهېدن-ورونکې یووالي** یا یوون په څېړ پېژند لري، چې دواړه سیمانتیکې ژبنیزه منځپانګه لري.

یادونه: دایو اوږد د خبرو څه لري، چې زه یې د ما د پاتې وخت سره لږ نورې شننې ته بېواکه یم، خو دامې داسې لږ څه پیژندونه له المانې څخه له تاسوسره ګډ کړل، په دې هیله، چې ستاسو مینه مې ورسره راپارولې وي، بیا وایم، چې دا پوهنه پرته له یوې وتلې ژبې د زده کړې څخه نه کیږي

ددې کلمو د یووالو پېژندونه

پورته مې ولیکل، چې د فونېم یووالی لکه لاندې بېلګه کې/م/ دی

دمورفېم یووالی سیلبې یا سیلاب دی، هرمورفېم یو سېلبې دی.

بېلګې: ،،مور،،/،،پور،، ،شل ،،/ شل،،(دش پخ پخ الف سره ویل

.

ژبپوهنه ۱ ۳۰ .

دماناو توپیر د ګړیزوویونو جوړې یا خوراکوچنی(مینیمال) جوړې بلل کیږي

دابه هم دلته په ګوته کړو، چې فونیمونه نه ځانله د یو غږ بلکه د سېلبې په څیر رامنځ ته کیږي یا و منځ ته راځي

بیایې یووالی: ددې پورته ژبنیو توکو یووالی نو د سېلبې څخه څرګندیږي، دا یو سېلبې دې او دا یې یووالی هم دی. یووی کړی شي یو سېلبې یا ډېر سېلبې وي، مګردا ټول یوسېلبې دی

فونېم د ویلشوې وې پوهېدنتوپیرېدونکی یووالی دی. داپه دې مانا، چې د یوه فونېم بدلول د یو بلفونېم سره د دوي پوهېدنه بدلیږي یا تغیر خوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې لاندې څخه موخه پوهېدل کېږي او وروسته هم راځي.

دالاندې بېلګې په ګوته کوي، چې فونېم ماناوړونکييووالى نه انځوروي، بلکه مانا توپيرونه په ګوته کوي

سړى ويلى شي: فونېم د يوه وي هغه خورا کوچنى غږيزه جوړښتبرخه ده، د ويي توپيرپېدونکې دندې سره. دفونېم د بدلون له لارې د ويي مانا بدليږي، دا فونېم پخپله نه مانا وړونکى دئ.

نورې بېلګې:

فونېمبدلېدنه په پيلغږ کې

کور – ګور

مړه – پړه

تار – مار

فونېمبدلېدنه په پايغږ يا پايګړکې

کار- کال

ورور- خور

فونېمبدلېدنه په منځغږ کې

کور – کار

ډېر- ډار

ټول- ټال

يادونه: د ماپه اند که دلته د غږ په ځاى ګړ وکاروو ښه به وي.

Phoneticفونېتيک

(c) ketabton.com: The Digital Library

(زړه یونانيφωνητικόςphōnētikós,پښتوپوهېدنه يي غږ- یاګړاړوند,) .

φωνήphōnḗ, پښتوپوهېدنه يې غږ یا ګړ

یوپوهنیزدېسخپیلین یا دېسیپلین دی،چې ژبغږ په لاندې دلایلوځېړي: په ستوني ګنده، مرۍ-،خوله او د پوزې په ورشوکې غږجوړونه او د غږ او ګړحس کول د اکوستیکي خوي او د غږ یا ګړ کارونه د غوږونو اوانساني مغذ له لارې

دادوه دندې لري: غږجوړونه او غږاورېدنه، نو:

فونېتیک یوه خپلواکه دېرو پوهنو په منځ کې ځغاستېځانګه ده لکه لینګوېستیک، اناتومي،فیزیولوژي، نوېرولوژي، فزیک او شمېرپوهنه. فونېتیکځېړنورشو یا ځېړن اله ګړېدلې یاویل شوې ژبه یا لنډ ګړژبه ده د هغې په توګه لورېښتینوالي- یاریالېزه کولو کې.

فونېتیک هم لکه فونولوجي ویلشوې یا غږېدلې ژبه یا لنډ ګړژبه څېړي. فونېتیک د فونولوجي څخه ځان په یو بل اسپک یا کړنلاربېلوي. فونولوژي د ژبپوهنې برخورشو یا برخچاپېریال په څېړ غږونه په یوګونوژبو کې د خپلو پوهېدنتوپیرېدونکو دندو غږونه تولګیزوي. په مخامخ یې فونېتیک د فزیکي ، نیورولوژی، فیزیولوژي د یو یو بلې ژبپوهنې لارې ، چې غږجګوالي جوړښت، د هغې وړنه او د هغې احساسونه په کې غوره دي او د پیداېښتي پوهنو څخه ګټه اخلي.

دفونولوژي پېژند:

.

ژبپوهنه ۱ ۳۲ .

Die Phonologie (زوړیوناني وی دی.φωνήphōnḗ, پښتوغږ ‘, λόγοςlógos, پښتوپوهنه) فونولوژي

په پښتوکښې غږپوهنه، د ژبپوهنې یوه برخورشو ده. داد ژبپوهنې په دننه کې په توله کښې دفونیتیک څخه بایدرابنده شي، پر دې پوهېدنه باندې، چې په منځ کښې یې باید پولې وي:

په داسې حال کې چې فونیمیک د ژبغږونو روښانه خویونه څېړي، چې څنګه جوړېږي او فونولوژي د یوګونو ژبود غږونو ګړسیستم د دندې سره سر او کار لري. له دې سره دا د ژبلار یوه برخه جوړوي.

فونیتیک:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژند Definition

فونیتیک د ګړځپو یا ژبځپو پوهنه ده، د سېلبو، خپل جوړښت دویونکي او د هغه په کاراچونه د غوړ له لارې، چې د انسان د خبرو اترو فزیکي، روحي یا ارواپوهنې او فیزیولوژیکي ګړموادوتولوالي په پام کې نیولو سره

دیوې پوهنې په څېر د فونېمیک د ژبغږونو رواجي څېړنو له مخې یې تاکل،د موډرنویا اوسنیو څېړنو په څیر تنګ دی.له دې امله لاندې فونېتیکي څانګې سره توپیروو:

۱-ویېنډوله یا ویېنډولیز فونیتیک

,artikulatorische Phonetik

۲ – غږیز فونیتیک د فونیتیک هغه ورشو ده،چې د ویل شوو جګو یا غږونو سره بوخته ده. دلته دېلګې په توګه څېړل کیږي امپلیتودې یاجګوالی او فرکونځ

,akustische Phonetik

غږیزفونیتیک د فونیتیک

دالاندې یې نه ژباړم، دا ګران لیکونکي په دا څلوروپرمختللو ژبو کې لوستل - او روښانه کولی شي.

۔

,perzeptive Phonetik

,physiologische Phonetik

.funktionale Phonetik

داپورته ژبنیز توکي مې همداسې پرېښوول، زما د فزیکي توانه راته داسې څه لرې برېښي، خو ګران لوستونکي په هره پرمختللې ژبه کې دا پیداکولی شي

phonemicفونېمیک.

پېژند: دپیداېښتې ژبې د غږیزې- اولیکنژبې روښانه روښانه ونه یا که غواړی‌شننه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

پیژند: مورفیم څه شی دی؟

مورفېم د ژبپوهنې د خورا کوچنیو ژبني یو والی (موږ واحد وایو، خو دا ناسم دی) لپاره یوه مسلکي وییپنه ده، چې دا یوه پیژندنیزه پوهنه یا یوه گراماتیکي یا ژبپوهنیزه دنده لري. داسې کوچني یووالي یا یوونو ته دېر وخت د ویونو د برخو په څېر کتلی شو، له دې امله دا کلمه مورفېم د ژبنیزې مورفولوژي منځني یا دزړي کلمه ده. دا بیا هم د کلمې و وییي ته نه سیده مخامخ ځایږي، بلکه کېدی شي هغې سره غوڅه هم کړي: یو وییي کړی شي ټوټه کړی شي او له دې امله له دېرو مورفېمونو څخه جوړ وي، خو یو نا ټوټه کېدونکی وی سملاسي یو یواځني مورفېم وي.

کلمه ټاکنه: مورفېم په ټوله کښې د یوه کوچني پوهنوړونکي (ژبنیز) یووالي په څېر پیژند لري، ټیک لکه چې لرو: ،، مورفېم د یوه کوچني غږ(سېلبې) یا گرافیمي یووالي دی د یوې پوهېدنیزې یا گراماتیکي(ژبلاریزې) دندې په څېر.،،

د بېلگي په توگه لکه خور خورکې، لیکل (خور)-(کی)، دلته (خور) بنستوی دی، دمور-پلار لور او(-کې) یې پایونه ده د پسېتړی دندې په بڼه.

.

که د بېلگې په توگه ولرو: میزونه، لیکلی مېزونه (مېز-ونه) او لکه څنگه یې چې وایو هم، له دوه مورفېمونو جوړ دی: (مېز)-(ونه)، خو دلته میز بنسټ وی او –ونه یې دېرگڼ دی، خو دلته د مورفېم او سېلبې په منځ کښې توپیر روښانه کیږي: [مي-زو-نه] او له دې امله ویلی شو، چې مورفیېم ټیک همهغه څه نه دي. دا هم یوه غزېدلي لیکنه ده، چې گران ژبمینه-وال به یې د یوې پرمخ تللې ژبې څخه راونیسي.

- د زیاتو روښانونو لپاره: لرو: پلارتوب دا له دوه مورفېمونو څخه جوړ دی، پلار او توب، پلار پوهېدنه لري او توب پسېتړی دی، کومه پوهېدنه نه لرې، خو دا-توب د پلار پوهېدنه و پلارتوب ته غزوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او همدا ډول : له، پر، تر دا مورفېمونه خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو پوهېدنورونکي دي، دا په دې پوهېدنه، چې نورو ته پوهېدنه ورې. دا به په حالتونو کښې ولولو، چې څنګه؟

دا دلته يې يواځې داسې لړ راوړم: له ما، تر ما، پر ما. دلته دا مورفېمونه د ،، ما ،، چې په ژبه کښې د تېروخت، د کړونې لپاره راځي او په دې غونډلو کښې به يې د نه کړونې و دندې ته پوهېدنه وروړلکيږي. له ما، تر ما لکه له ما څخه، تر ما پورې، پر ما باندې او نورګورې، چې دا له، تر، پر، مخځاينيوي يا پرېپوزېشنونه نه دي. دا په حالتونو کښې ښه روښانه شوي.

مورفيمونه د اوازونويا تورو کوچني ټولګي دي، چې دويي يو خپله مانا يا غوره والى ولري.

بيلګه: ،، لوي ،، وی يو مورفيم دی. دا د بيلګې په توګه په ،، لويوالي ،، ، ،،لويان،، کې کارولکيږي.
،، - والى،، هم يومورفيم دی. دا په دې پوهيږدنه، چې يو شی داسې دی، لکه دا وی، په کوم پورې چې دی ترلکيږي. دا د بيلګې په توګه په ،، لويوالي،، ، ،،ښکليوالي،، ، ،، لټوالي،، کې کارولکيږي.
همداسې ،، –ان،، يو مورفيم دی.دا د نورو په څنګ کې کارول کيږي، چې وښايي، چې يو څه زيات په بر کې نيسي، د بيلګې په توګه ،،لويان،، ، ،،چرګان،،.
زيات ويونه له ډېرو مورفيمونو جوړ دي، که سرې مورفيمونه وپيژني، نو سرې کرې شي د وی په مانا ساده وپوهيږي.
مورفيمونه اوژبسيلبې زيات وخت همغه يا يو شی دي، مګرتل نه. ،، ژوند،، له ،،ژوندکولو،، ، او ،، مګر،، هم مورفيمونه دي. مګر سرې وايي،، ژوند-کول،، او

،،م- ګر،،.
يا
مورفيم
مورفيم خورا کوچنی اواز- يا غږيوون يا غږيووالى دی، کوم چې په بيلابيلو ژبنيز اړوندوالي سره همغه مانا لري.
سرې د خپلواک او ترلي يا بلواک مورفيمونوپه منځ کې توپيروي، چې دا يواځې(فقط) د ويونوپه دننه کې رامنځ ته کيږي.
که الماني ژبې ته پام وکړو، نو په هغې کې دربزره ليکسيکي مورفيمونه، ۱۶ بيلابيل ګرامري مورفيمونه او ۱۰۰ وييجوړونکي مورفيمونه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناارونډ یا خپلواک مورفیمونه :
لکه: میز، پر، سر
تړلي یا بلواک مورفیمونه : لکه
کب- ګی ، بنسټ + کوچنیونه یا کوچنیکونه
لویان، بنسټ + زیاتوالیپای
که تاسوپه نورو ژبو کې دا ګورۍ، ډېرې لیکنې پرې شوي اوهر چا د خپلې خوښې سره پیژندونه ورکړي، خوموخه – چې خورا واړه ژبیووالي دي – همغه ده.
،،مورفیم،، له فرانسوي راځي"morphème" ، له یوناني "morphe" - له پښتو ،، جوړښت، بڼه،،

ما په پورته کې یا د پرېپوزېشن خبروکې ،، له ... څخه،، ، ډ .... سره،، د پ په توګه راوړي، خوهلته ،، له،، او ،، د،، مورفیمونه دي، ،، څخه،، او ،، سره،، پوستپوزېشنونه دي. یا دا لاندې

پېژند: مورفېم د ژبې یو خورا کوچنی پوهنوړونکی یووالی(واحد سم نه دی) دی د بېلابېلو مورفېمونو د یوځایکولو سره وییونه جوړېږي. مورفېم په ژبپوهنه کښې یوه غوره کلمه ده او د مورفولوژي (دوییونو جوړوني او بڼې پوهنې) یوه برخه ده.

یادونه: پام دې وي، چې دا دلته مورفېمونه د پسېتړلي یا سافیکسونه دي.(هلته کتل کېدی شي).

نیونه، ښوونه، غوښتنه

.

.

ژبپوهنه ۱ ۳۶ .

دا ویونه، چې زه یې دلته اوس د ګرانو لوستونکوسره شریکوم، زیات په شمیر پوهنه کې کارولکیږي، خو په ورځني ژوند اونوروپوهنوکې هم ورسره مخامخ کیږو.

وړاندنیونه (preconditio لنډ: نیونه ، فرضیه)

وړاندنیونه یو حالت او یا یو خوي دی، چې باید پوره وي، له دې د مخه چې یو بل حالت، یوه کړنه یا یو بل خوي او یا یوه بله پروسه د ښوني شي یا وښول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیلګې په توګه په یوه څه کې د ننوتنې منلو یا داخېلېدو اجازې د حق کېدو له پاره ازموینه زیات وخت یوه وړاندنیونه یا که غواړئ فرضیه ده

یوه وړاندنیونه کېدی شي یواځې د یوه حالت یا یوه خوی یوه وړاندنیونه وي.

په سم اند کې وړاندنیونه په لاتین کې د پریمیس <u>Premise</u> په نامه هم بلل کیږي.

په شمېرپوهنه کې وړاندنیونه د یوې ښوونلارې یوه غوره برخه جوړولی شي

په دې توګه ایندکشن وړاندنیونه inductionprecondition*Induktionsvoraussetzung*

پایونه د ایندکشن ښوونه(<u>Induktionsbeweis</u> (theproveofinduction) (د ځانګړو څخه په ټولیزو پایونه) پیل په نخښه کوي.

بېلګه : په ډېرو هېوادونو کې د تابعیت منلو لپاره په پوره سویه د ژبې زده کړه له هر څه څخه د مخه وړاندنیونه ده.

په افغانستان کې د پوهنتون ننوتنې لپاره د کانکور ازموینه وړاندنیونه ده.

قضیه یا جمله :

جمله په شمېرپوهنه او سم اند کې یوه نوې پوهه یا پېژندنه ده ، چې له اکسیومونو، ټاکندویو(پیژندونو یا تعریفونو) او څرګنده جملو څخه فرمولبندي کیږي. ددې لپاره، چې د یوې جملې وینا و منل شي یا وپېژندل شي، باید و ښوول شي . که پر کره توګه باندې ونیسو نو دا یوې منلې legitimierte (قانوني) پرلپسې ټولګیز (صنفي) پریدیکاتې سم اند د پایونې پرلپسې ده یا که غواړئ پایله ده.

.

ښوونه:

په شمېرپوهنه کې ښوونه د یوې وینا د رښتیاوالي یا نارښتیاوالي باوري راوېستنه (ښوونه) ده. دا د اکسیومونو، چې له سره رښتیا نیول شوي وي او نورو وینا و څخه، چې رښتیاینه یې تیاره ښوول شوي وي راوېستل کیږي.. دلته له اکسیوماتیکي axiomatischenښوونې خبرې کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیرپو هنیزي ښووني‌ږ زیات وخت په وړو،وړوپلو د نورو غونډالو یا جملوپه بنسټ سرته رسیږي.

جوړښتیزي - او نا جوړښتیزي ښووني.

شتونښوونه:

شتونښوونه چې وښايي ده، یا یوه تلنلار ورکړ شوې، چې اوبی ته موبيايي، دا په دې مانا یا پو هېدنه چې، یو اوبی جوړیږي یا منځ ته راځي.

د یوه نه جوړښتیزي ښووني سره د خویونو لړلوسره د یوه اوبی شتون پای کیږي. کله ختی ناسیده نیونې کیږي، چې اوبی یې شتون نه لري. له دې ښوونو لاس ته نه راځي، چې سړی څنګه اوبی لاسته راوړي.

غوښتنه (ثبوت)Behauptung

غوښتنه (ثبوت) Behauptung یا ،، څرګند یا روښانه حکم ،،تضمین شوی قضاوت،، هم بلل کیږي، یوه جمله ده د ځانګړې مانا یا پو هېدنو سره او له ویونکي څخه داسي ویل کیږي، چې ټولیزه او د ټل لپاره وي. که د بېلګې په توګه څوک پوښتنې ته ، چې ایالندن له پاریس څخه لوي دی،؟

ځواب وايي: لندن په ۲۰۰۰ ز ک کې د پاریس څخه زیات اوسیدونکي لرل،، نو له دې سره دی غوښتنه رامنځ ته کوي.

یوه غوښتنه نه یواځې لکه (څرکندونه) ویېنه یوه جمله ده د ټاکلي منځپانګې سره، بلکې یو ټولیزه کړنه کاروايي ده: د ویل شوې وینا لپاره یوه ټولیزه په اختیار کې نیونی (چې ګوندې د ټیکوالي دعوا پرې شوي وي) باوري کیدنه ده . John R. Searl ددې لپاره د خبروکار“speachact“ کلمه و کاروله.

غوښتنې کېدی شي ټیک (همداسې) رښتیا وي یا نارښتیا. دا له دې امله موخه ورې دي، چې غوښتنو باندې د منلو او ردونو له امله خبرې اترې یا که غواړئ مباحثه وشي، شک پرې راشي، ومنل شي یعني تصدیق شي، چې زور پرې واچول شي، وښوول شي، رد کړاي شي(یاني مخامخوالی یا تضاد یې وښوولی شي).

د نورو ژبنیو څرګندونو څخه یې رابېلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوښتنې(ثبوتونه) نه دي لکه دا لاندې:

۱ - په نیونو ودانې یا فقط نیولشوې یا نا جدي جملې. د بېلګې په توګه په ادبیاتو، ژبتمرینونه یا ټوکي ټکالي لکه (،،په یوه وخت کي یو پاچا وو............،،)

۲ – پوښتنې،شک، ګومان(،، نه پوهېږم، چې ایا دا به راشي،،)

۳ – تیوریتیکي نیونې(،، نیسو،چې هر خاوند د جګې ګټې هلې ځلې کوي،،)

۴– امر (،، لاسونه جګ،،)

۵ – کلیمه ټاکنه یا نومینال پېژند (،، د زیاتو اتومونو ټینګه ټړنه دې ،، مالیکیول ،، و بلل شي.

۶ – د ځانیز خوند یا مزې څرګندونه(،، دا موزیک مې ښه راځي،،)

کومه ګټه نه لري، چې دلته د ربښتیاپوښتنه رامنځ ته کړو. دا ډول جملې له بله اړخه په ارزښت کیږي، د بېلګې په توګه موخه ورتیا، هنري خوندیونه، مجلس ارزښت.

د غوښتنو ډولونه.

غوښتنې د خپلو منځپانګو له لارې په برخو وېشل کیږي ، د بېلګې په توګه:

-- غوښتنه، چې نړۍ څنګه جوړه شوې، داسې په نامه empirischeیا په تجربو ودان، په ربښتیا faktischeیا مثبت ښوونه(،، دا ونه له لسوکالو څخه ډېره زړه ده،، ، ،، سرپ له وسپنې څخه درانه دي،،).دا ډول غوښتنې تجربه- پوهنه ده، په ځانګړې توګه empirischeایمپریکي کارونه په پیداېښتې پوهنو کې.

.

-- سم اندیز-شمیرپوهنیزې غوښتنې(،،د ۱۴۴ څلورۍ ریښه ۱۲ ده او پوره سم یې ۱۲±،،). دا د شمیرپوهنې اوسم اندله لارې؟

-- ارزښتیدونکي غوښتنې (،، سپین و برګ ته ښه باجه یا رباب وهي،،).

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- یوه لار ،یوه کچه، اخلاقي غوښتنې(،،سړی باید له دوي سره مرسته وکړي، چې بې له کومې تیروتنې څخه و ناوړه کړنې یا ګوناه ته اړ شي،،). دا ډول غوښتنې د نورماتیو-یا مثبت اخلاق Ethikالې دي.

-- hermeneutischeروښانه، موخه ښوونیزې غوښتنې (،،د سپین بیرغ ښکاره کونه دا پوهېدنه لري،چې: ،، موږتسلیم یو،،). دا ډول غوښتنې د ژب – او کلتورپوهنې الې دي.

دنني سایکولوژیکي یا دننه (ځان) کتنې غوښتنې innerpsychischeoder introspektive Behauptungen

(،، زه د غاښ درد لرم،،. ،، ګبینی خوږخوند لري،، ، ،، زه ګورم، چې ترمومتر ۱۰درجې څیلزیوس ښایي،،).

غوښتنې په نوروبرخو هم وېشل کیږي:

-- غوښتنې په پخواني وخت کې په یوګړو یا ځانګړو پېښو، اوسمهال یا راتلونکو پېښو.

(،، ګوېټې په ۱۸۳۲ کې ومړ،، که د ګوېټې په ځای مې کوم افغان لیکلی،نود زېږېدنې یا مرګ ورځ مې یې باید اسانه پیداکولی شوی، دا چې دا مې نه شوکولی، اړ شوم همدا الماني پرېږدم.په خواشینۍ).دا ډول غوښتنې د تاریخپوهنې الې دي.

--- د ټاکلو ډولونو شیانو شتون غوښتنه (،، په دې ځنګله کې ډینګرۍ شته،،).

--- په تجربوي قانونمندۍ یا لاراړوندوالي غوښتنې (،، که څوک یوه کریستال ګلنۍ په مرمرځمکه وغورځوي، زرې زرې کیږي،،)

--- د علتونوغوښتنه (،،سپی مړ شوی، ځکه چې هغه سرطان لروده،،).

موږ د ثبوت په ځای د دې نوي وی ،، غوښتنه،، سره بلد نه یو، خوګورو چې دا سم همغه ثبوت دی.

.

غوښتنه: سپی په سرطان مړ شوی.

ښوونه: دا بیا باید وښوول شي، چې همداسې ده اوکه نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Imperativ په امریه بڼه، غوښتنې، امر

Implikation په کې رادننه کونه

جمله (شمیرپوهنه)

یادونه: دا په ژبپوهنه کې هم باید همداسې وي او همداسې ده.

جمله په شمیرپوهنه اوسم اند کې یوه نوې پیژندنه ده، چې دا له اکسیومونو، پیژندونو او تازه پیژندل شوو جملو څخه وتلې فرمولبندي کیږي یا جوړیږي.د دې لپاره چې د یوې جملې وینا وپیژندلشي، باید دا وښوول شي.

په نورمال ډول جملې د خپل غوره والي په ترتیب په یوه اهرامډوله ترتیب په برخو ووېشل شي، چې ترتیب یې داسې بربښي:

۱- Lemmaمرستندوی جمله (د یوه غوره ښوونه کې مرستندوی جمله)

۲- Korollarد کره کونو یا ترې لاس ته راوړنو یوځایکول، چې دا له یوې جملې یا یوه پیژند بې له لویو بوختوالو څخه راکول کیږي. زیاتوخت پای لاسته راړونې)

۳- Proposition (سم اندیزې وېناوې).

۴ – جمله یا تیوریم Theorem (پوهنیزه – او بنستجمله یا ستجمله. Theoremتر اوسه پورې په زیاتو ژبو کې کارولکیږي.

تل ژبنیز – یا ورځنې ژبنیز لیدنې غوښتنه

--- تل ژبنیز لیدنې غوښتنه په تولیزه توګه فکر دی.. که سړي ته یو فکر یا پیښه پیدا شي، نو سړی کړی شي دا یوه غوښتنه وبولي.

بیلګه- غوندااله: د ما غوښتنه ده، چې زه موټر بیایم.

پوهېدنه یا مانا: زه اوس په دې فکرراغلم، چې په موټر کې ځم.

غوښتنه د فلسفې له لیده یا له مخې:

ویناډولونه یا ویناښې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې Modiمودوله یا ویناډولونه شته: اینډیکاتیو ، اوایمپیراتیو

اینډیکاتیوIndikativنومینال وینابنه ده: ته کونیونکتیو ځې، هغه ځي او داسې نور.

د غوښتنو و پېژندنې ته ځرګندونه

غوښتنې ډېر وخت د پېژندنې سره فرمولبندي کيږي، سره له دې چې پېژندنې یو مودوس دی، چې له هغې سره په رښتیاینې خبرې کیږي. که ته یو څه وغواړې، نو ته دې وکړی شې، نو ستا مخامخ باید رېښتینی و پېژنې همداسې د تا په غوښتنو باور ولرې، نیسو چې ته او د تاملګرې او ملګري په یوه هنرمند غږیږي او ته د بېلګې په توګه لاندې ویناوې به کار اچوې یا په لاندې ویناو کار کوې:

هنرمند ډېرې پیسې ګټې.

له دې پرته هغه ډېر قراردادونه دلاسه کړې دي.

دا غونډلې تر هغې پورې غوښتنې دي، تر څو پورې یې چې رښتیاوالی نه وي ښوول - یا جوته شوې وي.

که د بېلګې په توګه دا نه وي تظمین شوي، چې دا هنر مند ډېرې پیسې اخلي، تر هغې پورې دا جمله یوه غوښتنه ده.

پېژدنهIndikativ

د پوهنیز پېژندپوهنې کره کوولو پېژند

پوهنیزې پېژندپوهنې erkentnisse یو رېښتینی پېژندلشوی رښتیاوالی انځوروي.

کونیونکتیو یا ناسیده وینابنه: غوښتن- یا هیله بنه: زه به لاړ شم، ته به لاړ شې.

ایمپیراتیو Imperativامربنه: لاړ شی.

Konjunktivناسیده وینا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کونیونکتیوپه هغه حالتونوکې کارول کیږي، چې ریښتونی نه، بلکه یواځې شوني یا ممکن وي. یا دا:

ډېر وخت وینا په ناسیده ویناکې د امکان یا شونتیا په چاپېریال کې راځي، دا د امکانبنه یا شونتیا بنه او یا کېدنتیابڼه هم بلل کیږي. کونیونکتیودا نه ښایي، چې یو څه شوني دي.

زه به لاړ شم، ته به لاړ شي اوداسې نور.

دا موضوع پوره اوږده او په زړه پورې د خبروڅه لري.

دا څه لیکني مې چې وکړې، نود ژبې سره مې مینه نوره هم زیاته شوه اوداسې وایم، چې په دې زاړه بدن یا تیروخت د ژبې زده کړی شم.

Adeverb ادورب یا رابندونه او ډولونه یې (ګومان مې دی دې موږ قید وایو):

-- دا وی ادورب په غونډاله کې یو غونډالغړی دئ او یا یو اتریبوت
لوکال ادورب (ځای ادورب)
-- چېرته؟ کومځای؟ (دلته، هلته، پاس، لاندې، دا، هغه، دباندې)

-- له کومه ؟ (له پاس څخه، له دباندې څخه، ....)

وچېرته؟ و کومځای ته؟(و ښي لورته، وهلته، د مخ په لور یا و مخ ته...)

(Temporaladverb (Adverb der Zeit
تمپورال ادورب (د وخت ادورب)

- کله؟ (لمرلوېد، سهار، اوس، وروسته، هغه وخت، نن ...)

-- څومره اوږد وخت؟ (په ساعتونو، تراوسه پورې، تل، له هغې څخه ....)

--څومره ډېر؟ (ډېر، کله کله، --- ...)

.

(Kausaladverb (Adverb des Grundes
کوزال ادورب (د لامل ادورب)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې؟ له څه امله؟، په څه ترڅ کې؟، له څه سره؟، له څه څخه؟، د څه لپاره؟)

(Modaladverb (Adverb der Art und Weise
موډال ادورب (د رقم او ډول ادورب)
څه ډول؟ څنګه؟

(د زړه له کومې، ځانګړی، بلډول، نېکمرغه، څرګند، بې ادبه، ډېرواره، نږدې، ډېر، لږ، نږدې)

ادوربونه کېدی شي وکارول شي

- له یوه کړنوي سره په تړاو د څنګه ورکړې په څېر (زه دلته پاتې‌ږم).

- له یوه خویوي یا له یوه بل ادورب سره په تړاو د اتریبوت په څېر(تل ارام پاتې شي، کله دباندې، کله دننه؟)
یو ادورب کړی شي د تړنوي دنده واخلي، که دا څنګیزه غونډاله ولري. تړنیز ادوربونه کېدی شي لکه خویویونه د خوندیونې او نیت یا قصد په څېر ووېشل شي.

اړیکوینیز ادوربونه جوړیږي دبېلګې په توګه... څخه

- دې + پسې= دې پسې

- دې(ځای) + پسې= دې پسې

- څه +پسې = څه پسې

- څه+ هکله (باره) = (په) څه هکله. سم یې: پر څه هکله باندې
له تړنوي سره کېدی شي ویونه، وییونډلې(-ګروپونه) او غونډالې یو له بل سره وتړل شي.

دا د غونډالو خپلواک غړي نه دي او اتریبوت هم نه دي.

له ویونتړنو سره به ویونه، وییونډلې یا غونډلې یو له بل سره تړل کیږي؟

داخپلواک غونډالغړي نه دي او اتریبوت هم نه دي.

د وییونو تړنې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: سپین، غرنی او تورګل و ګرځېدا (چکر) ته ځي.

سپینګل او ملالۍ سررول(بنسټرول یا اصل رول) لوبوي. (لکه په فیلم کې)

له وییدلو (- ګروپونو) سره تړنه

بېلګې: د ډلي کار ولاس ته راوړني به په یوه ستره پلاکات یا یوه لیدونکي تخته- لیک وښول شي.
په غونډالتړنو(Parataxe) کښي له دوه سرغونډالو سره.

بېلګې: سپین فیلمجوړونکی دی او سپینګل د کامرې و شا ته ولاړ دی.

ملالۍ غواړي وموزیم ته لاړه شي، خو (مګر) سپینه په مینه و سینما ته ځي.

له سر- یا بنسټغونډالي او څنګغونډالي سره غونډالزیاتونه یا ورزیاتونه

بېلګې: لمر بېرته ځلیږي، له هغې څخه وروسته چې ورېنګي ودرېده.

پوستوالا یا پوستوړونکي پوست راوړ، سره له دې چې د شپې توانمنده ورینګي وه.
یادونه: و ما ته ګرامري، سره له دې سم نه برېښي. دا ،،له دې سره،، باید وي، که د پسي ځاینیوو یا داتیو حالت دی.

یادونه: د ګرامر له مخې څخه به یې ،، سره له دې سره،، لیکنه سمه وي او دابه راته روښانه کړي، چې دا دواړه سره به توپیر ولري. تولیز فکر اړیین دی.
له ترنویونو سره سرې کړی شي خپل نیت ووایي یا څرګند کړي.

یو له بل سره لړی کې(kopulativ):

بېلګې: همداسې، او، لکه څنګه - لکه هم، هم، پرته له دې (له دې څخه پرته) یا ښه یې:
له دې څخه پرته ، له دې (سره) برابر، لومړی، پای، بالاخره(؟).

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلگه: زه په سپورتټولنه کې غړی یم، همداسې په موزیکښونځي کې هم.

ځه پردیکول (پردي)(disjunktiv):

یا- او یا، یا....

بېلگه: موږ یا په گاډي کې ځو یا په موټر کې.

(restriktiv): څه بندول یا رابندول یا کمول

مگر، ځانله، تیک (فقط؟)، بیاهم، چېرته مخامخ، ترهغې پورې، دومره لرې....

بېلگه: موږ اوس له درس سره پیل کوو، ترهغې پورې چې ټول چمتو وي.
(kausal): لاملول (لامل راوړل)

ځکه، که، سره له دې (له دې سره سره)، داسې چې.....

بېلگه:هغه و تیاتر ته په وخت نه راغی (را نه غی)، ځکه گاډی ناوخته راورسېد.

(temporal): وخت ورکول

په ترڅ کې، وروسته له دې، له هغې، تر....

بېلگه: هغه یو سخت ټکر کړی وو. له هغې (وخت) څخه تل بیا دردیږي یا خوگیږي (که غواړی درد لري).

(negierend): څه نه کول (نه والی) (او که څه نه ول، لکه تور، نه تور)

بې له ، په ځای . نه-بلکه...

بېلگه: هغه په وربځو کې تېروت، چې په ځای یې بېرته وکوټه-گی ته لاړ.

(konditional): یو شرط ایښول:

که، کله، بلډول، پرته له (له دې څخه پرته)......

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: ملالۍ هرومرو غواړي تياتر ته لاړه شي، که لا کارتې شته وي.

(komparativ): پرتله کول

څنګه، پس نو، کله چې، تيک داسې....

بېلګه:سپين داسې اغيز وښود، چې ګوندې هغه به ډېر زړه بدی وي.

(instrumental): لار ښول (الات ښول)

له دې سره، په دې ترڅ کې، په دې کې.....

بېلګه: هغه په ځرګند ډول خپل توان ښه کړ، داسې چې --- يا ځکه چې ---- يا له دې سره چې هغه زيات تمرين وکړ.

(konzessiv): قانع کېدل يا قانع کول، ښه يې:ورباندې منل :

په رښتيا... مګر،له دې سره، کله چې .. مګر، هممهال،

بېلګه: له دې سره چې له جکړ څخه خبروو، خو موږ بيا هم لاړو.

(adversativ): ځه مخامخ کول:

مګر،بلکه، له دې زيات،مخامخ، هم، بياهم، د ځه مخامخ، خو

بېلګه: هغه د کور کار نه کوي، خو په مينه و سپورت ته ځي.

(proportional: نسبت ځرګندونه (متناسب) يا پرتله ييز يا ورته:

همغومره، څومره، څومره... همغومره

بېلګه:هرڅومره چې هغه ډېر کار کوي، همغومره ډېرې پيسې اخلي. يا: سپين و روښان ته جګ دی.

(modal): يو رقم او ډول ځرګندونه يا ښونه
په دې چې، ځکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: هغه مور نيکمرغه کوي، په دې چې يا ځکه چې ناولتوب غورځوي.

سرغونډالې يا بنسټغونډالې: Hauptsätze

هغه غونډاله، چې پوره موخه څرګندوي او هو همداسې د څنګغونډالې پيل کې راځي(تل داسې نه وي، خو د ې ته دې تل پام راوګرځول شي).

د غونډالې خونديوني له مخې سرې توپيروي:

:Haupsatz als Aussagesatz
سرغونډاله د ويناغونډالې په توګه

بېلګه: ورينګي وريږي. توپ رغړي. زدکونکی يوه غونډاله ليکي.

يادونه او پېژند: وينا د وييونو داسې څنګ پر څنګ باندې ايښوونه ده، چې يو رښتيا ارزښا رښتيا يا نارښتياولري.

ويناغونډاله هغه غونډاله ده، چې رښتيا ارزښت رښتيا يا نارښتيا يې ښوول کېدی شي يا بايد و ښوول شي.

- د ما د ،،سم اند،، کتاب کتلی شی.

:Hauptsatz als Fragesatz
سر- يا بنسټغونډله د پوښتنغونډالې په توګه

بېلګه: (ايا) ورېنګي سبا وريږي؟ ولې غونډوسکه ورغړېده؟ (ايا) ته يوه غونډاله ليکې؟

يادونه: که پام مو وي، نو د ويناغونډالې او پوښتنغونډالې په منځ کې توپير نه ليدل کيږي، نو دا پوښتنغونډاله به يواځې له پوښتننخښې سره موخه وره کوو او که ،،ايا،، به ورسره ليکو؟

په ويېنه کې يې بيا روښانه توپير شته.

:Hauptsatz als Aufforderungssatz
بنسټغونډاله د امريه غونډالې په څېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېبلګه: سملاسي یوه غونډاله ولیکه! ناسمون مه کوه!لیکه!

سرغونډاله د درنښت امریې په څېر

بېلګه: هیله ده چې په غونډال لیکنې پیل وکړې.

یا: که و هغه ته څه ووایې.

بنسټغونډاله د غوښتنغونډالي په څېر:

بېلګه: کاش چې تا ناسمون نه وی کړی! تا کړی شو چې پوهنتون پیل کړې!

سرغونډله د غبرغونډلي په څېر:

بېلګه: ګوره، ډېر ناسمونونه دي درلودل! دا داسي ناوړه!
Infinitivsätze ایفینیتیو د کړنوي بنسټېنه یا بللېنه او و هغه ته خپله پوهېدنه ورکوي.هغه له وی بنسټ او پایونې څخه جوړه ده. اینفینیتیوغونډالي له ټاکلو ویونو او اوړونونو یا ښه یې ښه بدلونونو وروسته کارول.

بېلګه : ومخ ته لرل (د یو څه کړنې). زه و مخ ته لرم، چې د تېنیس لوبه پیل کړم.

زیات وخت اینفینیتیوغونډاله له سرغونډالي وروسته ځای یاځای په ځای وي، داکړی شي چې د غونډالي پیل کې راشي..
spätlateinisch (modus) infinitivus = = نه نږدې ټاکونکی (نه له نږدې څخه ټاکونکی)
اینفینتیوغونډالي د کړنویونو سره په بنسټېنه غونډالي دي.

”Infinitivsätze ohne “auf
اینفینیتیو غونډالي بې له،، باندې،، څخه

بېلګې: پر څوکی ناست پاتې شه. سم یې: پرڅوکی باندې ناست پاتې شه.

زه موټر ولاړ پرېږدم.

Infinitivsätze mit “mit” د الماني او پښتو غونډلجوړونه پوره توپیر لري.
اینفینیتیو غونډلي له ،،سره،، سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګې زه وعده درکوم، چې و سبا ته به له تا سره وګورم.

”Infinitivsätze mit ”Modalverben
اینفینیتیوغونډالې ،، مودال کړنویونه)

بېلګې: زه غواړم تا په روغتون کې وګورم.

ته کړی شې (اجازه لرې) له ټولګې سره و رسختي یا و ارامی ته لاړ شې

”Infinitivsätze mit ”werden
اینفیتیو غونډالې له ،، به،، سره

بېلګې: موږ به نیا اونیکه وګورو.

ته به ناوخته راشې.

: Partizipialsätze

پارتیڅیپغونډاله یوه څنګیزه غونډاله ده له پارتیڅیب ۱ سره(پارتیڅیپ پرېزنس) یا له یوه پارتیڅیب ۲ (پارتیڅیپ پرفکت) سره. دا برخغونډاله د سرغونډالې و شي ته موخه لري او داپارتیڅیپ په ډېرو حالتونو کې غزیږي.

بېلګه: په بریا هیله من، هغوي وخپل ټیم ته دعا وکړه.

یو پارتیڅیپ یوه ګراماتیکي یا ژبلاریزه بڼه ده، چې له یوه کړنوي را بېلیږي او له دې سره سره کله، کله د یوه خویویي خوي غوره کوي، په څنو برخو کې د یوه کړنویي خوي هم غوره کوي.
Partizipialsätze
پارتیڅیپ غونډالې د پارتیڅیب ۱(پارتیڅیپ اوس وخت) او پارتیڅیپ ۲ (پارتیڅیپ تېر وخت) سره جوړیږي.

پارتیڅیپ ۱ له یوې پارتیڅیپغونډالې له دوه هممهالځغاستنده کړنو سره کارول کیږي.

بېلګې: په الوتکه کې ناست، وجګېدو ته صبر کوي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ځمکه باندې پروت، هغه ستوري ګوري.
په پارتيځيپيالغونډاله کې له پارتيځيپ ۲ سره کړنه په بنسټ – يا سرغونډاله کې کړنې څخه د مخه کړل کيږي.

بېلګه: پاس نا وخته ورکړل شو، تور لوبغاړي(تور ساتونکي يا ګولساتونکي) وکولی شو هغه ونيسي.

همدا اوس چې دی وېښ شو، هغه وو چې تلفون زنګ وواهه.

Die Satzreihe غونډال لړۍ

Der zusammengesetzte Satz يوځايشوې غونډالې

يوه غونډاللړۍ(Parataxe) – غونډالتړنه هم بلل کيږي- له دوه يا ډېرو برابرارزښته غونډالو څخه جوړيږي:

بېلګه: مور وکار ته ځي. پلار و خرڅلاو ته.

مور وکار ته ځي(،) او پلار وخرڅلاو ته.

(Ein Satzgefüge (Hypotaxe

غونډالزياتونه (Hypotaxe)له سر- يا بنسټغونډالې (زيات وخت له يوه تړنوي سره تړلې) څخه جوړه ده.

په ژبلار کې د هيپوتاکس لاندې د يوې څنګيزغونډالې د بلې څنګيزغونډالې سره ترتيبول پوهيږو. يوه ګډوله غونډاله، چې له يو ځله يا له ډېرځلو هيپوتاکسو څخه لاس ته راغلې وي، په ژبلار کې غونډالزياتونه پوهېږو. (کېدی شي مور د مخه بل څه نومولي وي، خو زه ترې خبر نه يم. زه ملامته يم).

له غونډالزياتونې څخه په ژبلار کې يوه ګډوله غونډاله پوهېږو، چې لږ تر لږه له يوې بنسټ – يا سرغونډالې او له يوې څنګغونډالې څخه جوړه وي(او يا هم زياتې څنګيزغونډالې ولري). غونډالزياتونه د هيپوتاکس په مېکانيزم جوړه يا ودانه ده.
بېلګه: زدکونکی پوهيږي. هغه بايد زده کړي.

زدکونکی پوهيږي، چې هغه بايد زده کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډالزیاتونه یا له څو غونډالو یوه جوړونه....

په غونډالزیاتونه- یا له څو غونډالو څخه یوه جوړونه کې بنسټ-یا سر غونډاله او څنګیز غونډاله.

څنګیز- یا څنګغونډاله د بنسټغونډالي و مخ ته، و څنګ ته او یا د بنسټغونډالي په منځ کې وي. هلته یوه غونډالزیاتونه و منځ ته راځي.

-- څنګیز غونډاله له بنسټغونډالي څخه د مخه:

بېلګې: دا چې یا څکه چې باران وریږي، لوبه په کوټه کې کوو.

سره له دې چې زه وخت نه لرم، سینما ته ځم.

-- څنګیز غونډاله د بنسټغونډالي پسې:

موږ لوبه په کوټه کې کوو، څکه چې باران وریږي.

زه سینماته ځم، سره له دې چې وخت نه لرم.

-- څنګیز غونډاله د بنسټغونډالي منځ کې:

بېلګې: موږ لوبه ، دا چې باران وریږي، په کوټه کې کوو.

زه، سره له دې، چې وخت نه لرم، سینما ته ځم.

-- څنګیز غونډالې

څنګیز غونډالې کېدی شي د هغوي د دندې له مخې څخه توپیر شي، بیا کېدی شي غړیغونډالې وبلل شي.

-- شیغونډالې(غړیغونډاله په کړوني حالت کې)

څوک چې وږی وي، باید وخوري.(څوک باید وخوري؟)

ډېر خوښېږم، چې ته مې نن کتو ته راځې . - څه (شی) مې خوښوي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- شیغونډاله(غړیغونډاله د خاوندوالي -، داتیو-، خاوندوالي- یا اړیکوین شی پر څېړ یا بڼه باندې):

بېلګه: زه پر یاد باندې لرم یا ښه یې: زه یاد لرم یا راوړم، چې هغې یوه جایزه ګټلې.(څه(شی) زه څه په یاد لرم؟)

سپین سوچ وواهه، چې هغه څه کړی شي.(سپین څه سوچ وواهه)

هغه هکپک وو، چې هغه یوه جایزه ګټلې.(هغه په څه هکپک وو؟)

Adverbialsätze:ادوربال غونډالې:

بېلګې:

هغه و لمبا ته لاړ، (کله یا هغه وخت) چې هغه د کورکار و پای ته ورساوه. (هغه کله و لمبا ته لاړ؟)

سپین ناوخته راغی، ځکه چې ګاډی ناوخته شوی وو. (ولې سپین ناوخته راغی؟)

Attributsätze:اتریبوتغونډالې:

اتریبوتغونډالې په ژبلار کې یوه څنګیزه غونډاله ده، چې د یوه اتریبوت دنده لري، داسې چې له یوه نوم (سوبستانتیو) یا د یوه سوبستانتیو ګروپ په واک کې وي.

بېلګې: سپي، چې غاپي، نه داړي.(کوم سپي نه داړي؟)
پیل(فیل) اموخت(عادت) لري یا اموخته دی، چې (هغه) سر خوروي) (پیل څه اموخت لري)

Konjunktioalsätze تړنغونډالې:

څنګغونډالې د تړنویونو له لارې لاربنودیږي

کړنوی زیات د څنګیزې غونډالې په پاي کې ځای په ځای وي.
د خپلې غوښتنې یا نیت سره سړی دا توپیرولی شي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Kausalsatz (Begründungssatz
کوزالغونډالي (لاملغونډالي)

(تړني: چې، ځکه، ځکه چې، دا چې، داسې په نامه(؟))

بېلګه: زه تا واده کوم، ځکه چې راته ګرانه يې.
و سبا ته ښونځی نه شته، ځکه چې د رسختی پيل دئ

Konditionalsatz(شرطی غونډاله)
(شرطونه: څنګه والی (؟) (حالت) د خبرو دې، کله (چې)،که، پرته له، بل ډول...)

بېلګه: نمرې به دې ښې شي، که تا درسونه زده کړل.

زه چای جوړوم يا کړم، که ته راځې.

(د رقم او ډول غونډاله،) Modalsatz (Satz der Art und Weise
(کنجنکشن يا تړنويونه: داسې چې يا که چېرې، که چېرې،که)

بېلګه؛ تاسو لوبه ګټلی شی، که (چېرې) تاسو پوره وهڅېږی.

(Temporalsatz (Zeitsatz
(وختغونډاله)

(تړنويونه: (چې، له هغې، دې ...) وروسته، په ترځ کې، له هغې پسې، پورې(دلته مې ،، تر،، ليکلی وو، خو د وروستيو څېړنو له مخې ،، تر ،، ناسم دئ او څه پرېپوهېدنه نه لري. دا موصوع لږ پېچلې شوې، چې بل ځای کې به پرې وغږېږو)، ....)

يادونه: پورې د تړنوي په څېر هم راځي، خو د له او ..... نورو ځاينيوی نه شي کېدی

۱۰ بجو تر ۱۱ بجو پورې. يا ۱۰ – ۱۱ بجو

بيا يادونه: دا ،، تر،، ګوره تړنويي نه دي، دا د حالت اړوند مورفيم دی او دا ،، پورې،، پسېتړلی او تړنويي دی. دا په ګرامري حالتنو کښې روښانه شوې.

بېلګه: ټولګی (هغه) مهال (د ګاډو) و تمځای ته راغلل، چې ګاډی راورسېډ.
ګومان مې دی لږ تکرار شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډالجوړونه

یوه ساده غونډاله څنګه جوړه ده؟

نجلی لیکي (شینوم (نوم)+پرېدیکات)

(ایا) نجلی لیکي؟ (پوښتنوی+ شینوم یا نوم+پرېدیکات)

ژوندېپاتو د مړو (ومړو ته) دعا وکړه.(نومځاینیوی + خاوندوالی شی(د،،ته،، حالت)+ پرېدیکات)

پلورونکي له مشتریانو څخه خوښنه وکړه.(شینوم + داتیو شی + پرېدیکات)

ځوان ملګری ګوري. (شینوم + خاوندوالي شی)

ښونکي لیکناسمون پام کې لري.(شینوم + اړیکویز شی+پرېدیکات)

زه په شینوارو کې اوسېږم.(شینوم+ځایوربیال + پرېدیکات)

ګاډی ناوخته ځي.(شینوم + وختیز ادوربیال + پرېدیکات)

سترنج د وختتېرولو له امله کړم

د ما د ملګري سپی په اوبو کې لامبي. (د خاوندوالي اتریبوت+ شی+ځای ادوربال+ پریدیکات)
وکوم ځاییدلونونو ته شونتیا شته؟ یا کوم ځاییدلونونه کېدی شي؟ (خوښه مو)
ځوان خپل ملګری ګوري. (شینوم+ د خاوندوالي شی+ پرېدیکات)
پوښتنه یې هم همداسې ده، خو ،، ایا،، یې و مخه ته راتلی.
(ایا) دا ځوان خپل ملګری ګوري دا ځوان.(نوم+خاوندوالي شی+ پرېدیکات)
شینوم(غونډال اله) او پرېدیکات (غونډالوینا)

(یادونه: پرېدیکات هغه څه دي، چې یوه کړنه کړل کیږي یایوه کړنه کیږي)

د غونډالغړو سره

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شینوم(غونډال اله) او له پرېډيکات(غونډالوینا) سره سرې کړی شي ساده غونډالې جوړې کړي.

بېلګې: کوچنی لوبيږي. موټر روانيږي. سړی پخوي. ښځه ګنډي.

د پوښتنې په بڼه: (ايا)هلک لوبيږي؟ (ايا) موټرروانيږي؟ (ايا) سړی پخوي؟

يادونه: زه پرېکړه نه کوم، چې دا به څنګه راغلې وي. موږ په پښتو کې لکه غونډاله يو ډول ليکو او بيا پوښتنخښنه پسې زياتوو او يا يې د مخه ايا ليکو. فکر به ورته وکړو.
شی يا ښه يې نومويی کړی شي

يو نوم/ شينوم – يو نوموی -

يو نوموی له مل سره-

يونوم/شينوم له اتريبوت سره -

يا هم يو نومځاينيوی وي.

يادونه: په بخښنه. تاسو پوهېږي، چې دا پورته - د ،، وي،، په ځای ليکل شوی، دا په دې پوهېدنه،چې په هرځای کې د ،،-،، په ځای وي راتللی شي.
شينوم (غونډال اله)

زدکونکي زده کوي.

څوک يا څه شی؟(نوميز)

څوک يا څه شی زدکوي؟ زدکونکی زده کوي.

شينوم: زدکونکی
(Das Prädikat (Satzaussage
پرېډيکات (غونډالوينا) (څه کيږي)

زده کونکی زدکوي.

څه کوي.... ؟ څه پېښيږي...؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېديکات وايي، څه دي، څه پېښيږي يا څه کړل کيږي يا څه کيږي.

زدکونکی څه کوي؟ .... زده کونکی زده کوي.

برېديکات زده کول.

پرېديکات تل يو کړنوی دی.
شی – غونډالپوره کونه

Mit den Satzgliedern
له غونډالغړو سره

شينوم يا نوموېي(غونډال اله) او پرېديکات(غونډالوينا)

کېدی شي سړی ساده غونډالي جوړې کړي؟

بېلګه: کوچنی لوبې کوي. موټر ځغلي، سړی پخوي، ښځه کار کوي

د پوښتنغونډالي په څېر: ايا کوچنی لوبې کوي؟ اياموټر ځغلي؟

ايا سړی پخوي؟ ايا ښځه کار کوي؟

يادونه: په پښتو کې دا پوښتنوی له ويلو څرګنديږي او زيات وخت د ،، يا ،، ورسره نه ليکي يا وايي.

اتريبوت- ورزياتونه
اتريبوت خپلواک غونډلغړي نه دي.

ادجکتيوي يا خويوييز اتريبوت(هم: اتريبوتي خويوييونه):

خويوی يا هم ګنوی له يوه نوم/سوبستانتيو سره زياتيږي:
بېلګې: ښکلی کور. دما نوې غونډوسکه، دريم ځای

:postpositionales Attribut

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: د لته هم ماپه لومړي سر کې دا د پرېپوزيشن لپاره ځېړل وو، خو پښتو پرېپوزېشن نه لري، نو د تېر غوندې به کله د پښتو يو او کله بل حالت وي.

اتريبوت: د نږدې ټاکنو لپاره د يوه شي ورزياوتونه

اړيکوييز اتريبوت:

اتريبوت کېدی شي له ډېرو ويبونو او له نورو ويبونو – د يوه اړيکوي سره په ترڼه- جوړ وي.

بېلګه: زه شمېرونی(کمپيوتر) له اعلاناتو څخه اخلم.

:Genitivattribut
خاوندوالي اتريبوت:

شي يا نوم ته په خاوندوالي ورزياتونه

بېلګه: دما د ملګري سپی ښه روزلشوی دی.

د هنرمند انځورونه هکپکونکي وبرېښېده.

یادونه: موږ د ښنګه والي يا حالت په هکله څه ستونځې لرو، په دې هکله مې په لنډ تېر وخت کې ليکنه هم خوره کړې، که هغه مو وکتله او د سمون په هکله مو يې فکر وکړ، خوښ به شم.

Partizipپارتيڅيپ:

د کړنوي لپاره يوه د نخښونې ښه ده، چې د کړنوي (بېلابېل وختپوړی) او هم د خويوي (جګوالي توان) خويوييونه لري او له دې سره د کړنوي او خويويي په منځ کې ځای نيسي (په دواړو پارتيڅيب شوی)

،، ،، تلونی،، د کړنوي ،، تلل،، اوسمهال پارتيڅيپ دی.،،

Partizip als Attribut ►
پارتيڅيپ د اتريبوت په توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: خوښو لیدونکو پر خپلو ځایونو باندې چغې کړې

هغه په ځغاستندې – یا ځغاستپټۍ (ور) زدکړه (تمرین) ورکوله.

غونډالجوړ ونې
وختونه
اوس وخت: تلل
ځم، ځو،ځې، ځۍ، ځي

Präteritum oder Imperfekt = 1. Vergangenheit

لومړی تېر وخت: زه پرون ټوله ورځ په کور کې وم، ځکه چې (زه) ناروغ وم.

ما غوښتل و سینما ته لاړ شم، خو باید په بستره کې پاتې شم.

ما تبه لروده او د غاړې درد.

تېر وخت ۲ Perfekt = 2. Vergangenheit
تېر وخت ۳ ► Plusquamperfekt = 3. Vergangenheit
۱ Futur I = 1. Zukunft ► . راتلونکی
► Futur II = 2. Zukunft۲ . راتلونکی

تېر وخت او او ۳ . تېر وخت د مرستندوي کړنویونو ،، لرل،، یا ،، یل،، سره.

راتلونکي له مرستندوی کړنویي ،،به+ کړنوی،، سره. دلته هم مرستې ته اړتیاده،

په پښتو غونډله کې کرونی چې د اینکلیتیکي نومځاینیوو په بڼه دي، د کړنوي پای کې راځي او دا په ډېرو مهالونو کې او له دې سره غونډله- پوره غونډله- له یوه وي څخه جوړه ده، چې دا غونډله هممهال کړنوی او کرونی دواړه لري.

بېلګې: تلل: ځم، ځې، ځو او....لاړم....

خوړل: خورم، خوری...

یادونه: دا پورته، چې مور اینکلتیکي نومځاینیوي بللي، دا په خټه کښې د کړنوییونو، له وخت سره سم یا وخت اړنونده بڼه بدلون یا ګردان دی. مور په پښتو کښې داسې بلد شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو، چې ګوندي د ببلګې په توګه ،، له ځم سره،، که ،، زه ،، ونه ليکو، نو دا به بسيا کوي. مور پرې باندې پوهېږو، خو دلته مو هغه ګرامري پوهېدنه ناسمه کوي او دا په پای کښې دا د وخت اړونده مورفُېمونه مو ونا سمونونو ته رابولي، چې ګوندي په ،،راځم،، کښې به دا ،،- م،، د نومځاينيوي لپاره وي، خو داسې نه ده او دا د کړنويي د بڼبېدلون يا ګردان دی.

فکر او مرسته: له دې سره ډېرو ګرانو ژبمينه-وال او ژبپوهانو، تاسو هم د لومړي ځل لپاره مخامخ کېږي.

مرسته: په پای کې د کړنې سره د کړوني ځاينيوي ځاينيوو تورو ته څه وايي؟

ايا دا لوريز يا لنډ نومځاينيوي دي، که څنګه؟

وروسته څېړل شوي. لنډ: دا اينکليتيکي نومځاينيوي بلل کيږي.

د کړنويونو بدلون يا بدلېدل (له لرل او به سره)

بېلګې ناتوانه کړنويونه .... بېلګې توانمند کړنويونه

اوسمهال: ..... زه وايم......... زه ځم

ته وايې .... ته ځې

هغه (ن، ښ) وايي ..... هغه (ن،ښ) خي

موږ وايو...............موږ ځو

تاسو وايئ............ تاسو ځئ

هغوي (ن ښ) وايي............... هغوي (ن،ښ) ځئ

اوس تېر مهال يا پرفکت: ما ويل .... زه تللم(*)

تا ويل................ ته تللې

هغه(هغې) ويل .... هغه تللو، هغه تلله

تاسو ويل (ويلو)..... تاسو تللئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوي ويل(ويلو).... هغوي تلل(تللې)

مونږ وويل..................مونږ لاړو (لاړلو)

تاسو وويل .... تاسو لاړئ (لاړلئ)

هغوي وويل(وويلو)..... هغوي لاړل (ښ لاړلې)

پرفکت :...... ما وويل............. زه لاړم (لاړلم)

تا وويل (وويلو)....... ته لاړلې

هغه، هغې وويلو ... هغه لاړه(لاړلو)

ښ. لاړه (لاړله)(توپیر په ه کې دئ.

مونږ وويلو .... مونږ لاړو(لاړلو)

تاسو وويلو......... تاسو لاړلئ

هغوي وويل ....هغوئ(ن،ښ) لاړل (ښ. لاړلې)...

پلوسکوم پرفکت: ما وويل... زه لاړم فکر : ماويلي وو

تا وويل...... ته لاړلې .... تا ويلي وو

هغه، هغې وويل........ هغه(ن،ښ) لاړه (لاړله)

مونږ وويلو .... مونږ لاړلو

تاسو وويلو .... تاسو لاړلئ

هغوي وويلو................ هغوي (ن،ښ) لاړلو (لاړلې)

راتلونکی ۱ : زه به وايم.................. زه به ځم

ته به وايې .... ته به ځې

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه به وايي................ هغه به ځي

موږ به وايو........موږ به ځو

تاسو به وايئ........... تاسو به ځئ

هغوي به وايئ........ هغوي به ځي

راتلونکی ۲ : ما به ويلي وي .... زه به تللی وم (*)

تا به ويلي وي...... ته به تللی وې

هغه به ويلي وي........ هغه به تللی وي

هغه به ويلي وي..... هغه به تللې وي

موږ به ويلي وي........... موږ به تللي وو

تاسو به ويلي وي............ تاسو به تللي وئ

هغوي(ن،ښ) به ويلي وي.....هغوي (ن،ښ) به تللې وي

لاندې ته يادونه: په لاندې کې د لرل او يل کړنويو سره بې له ځانيز نومځاينيوو هم دا غونډالې د يوه ويي په څېر سمې دي. لرم، يم او نور

Aktiv und Passivکړونی او پرې – يا نه کړونی

غوره يادونه: موږ په الماني يا لاتين کې اکتيو او پاسيو په دې پوهېدنه چې کړوني او نه کړوني او په عربي کښې فاعل او مفعول، دا په دې پوهېدنه چې کړوني او پرېکړوني لرو، خو که په پښتو کښې ورته فکر وکړو، نو موږ په پښتو کې دا درېواړه لرو: کړونی، پرېکړوني او نه کړوني، چې دا په حالتونو يا پېړ کښې ښه روښانه شوي دي. يا

يادونه: او هغه عربي يې فاعل او مفعول (کړونی، پرېکړونی)، خو په پښتو کې يې بايد پرېکړونی او بل يې نه کړونی وبولو، خو که نه کړونی يې وبولو بسيا کوي، ځکه چې پرېکړونی هم نه کړونی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کړنغونډالې کې شی (غونډالپوره کونکی) په نه کړونغونډاله کې سبجکت (غونډال اله) کیږي.

کړنغونډاله(کړنبنه): ملالی(سبجکت) و هوګی(ابجکت) ته ډاډ ورکوي (پرېډیکات).
ناکړنوی (زورېډبنه): هوګی(سبجکت) ډاډمنه کیږي (د ملالی له خوا)

Aktivاکتیو:

په یوه اکتیو- یا کړنغونډله کې سبجکت کړونی دی، نو کړونی بیا په همغه حالت کې وي.

بېلګې: ملالي هوګی ډاډه کوي.(ملالی کړونې ده، هغه و هوګی ته ډاډ ورکوي. هوګی نه کړونې یا موخه اله ده)

هوګی ربړیږي.(هوګی په همغه حالت پاتې ده.)

ځلمی دړه وازوي. (ځلمی پخپله دړه وازوي.)

زه ښوروا لړم. (زه پخپله ښوروا لړم)

Passiv: نه کړونی یا نه کېدونی: دا نه کړونی د کړوني مخامخ دی، نو دا ناکړونی دی.

بېلګې: هوګی ډاډه کیږي. (هوګی پخپله څه نه کوي)

دړه وازیږي. (د دړې وازول پېښیږي. یو شی دا وازوي)

ښوروا لړلکیږي. (ښورا له دې سره څه نه کوي، یو کس یې لړي.)

پرېکړونی: سپین هوګی وهي. دلته سپین کړونی او هوګی پرېکړونې ده.

هوګی وهل کیږي: دلته هوګی نه کړونې ده. (دلته دې په ګډه فکر وشي).

سیده -، ناسیده شی

سیده شی: پېژند: غونډالغړی، چې د کړنوي، په خاوندوالي کې ، د غونډلې په واک کې دي او د یوه شي سینتاکتیکي دنده ډکوي.

مخامخ وی یې ناسیده شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ - کارونبېلګه: په غونډله کې. ،، زه دما د کورکيلي لټوم.،، ،، د ما د کور کيلي،، يو نوميز غونډال غړی دی، چې د خاوندوالي په په بڼه کښې دی او د يوه سيده شي دنده وکړنوي ،،، لټوم،، ته پوره کوي.

يوه غوره يادونه: موږ بايد وهڅېږو، چې په خپلو ټولو ليکنو کې يو څه چې په پيداښني توګه راتلی شي، بې‌پروا پرې نه ږدو. لکه په پورته غونډاله کې، چې د کړنوي د مخه ،، و ،، بايد وليکو. له دې سره د غونډالې څرنګوالی هم په پام کې نيول کږي، چې بايد ونيول شي.

۱ – سيده شی نخښونه له سيمانتيکي دندې سره سراو کار لري، چې په ډېر دا ډول جوړښتونو کې خوندي ده، دا د کړنوي له کړنو څخه سيده اغيزمن شی يا ابجکت، چې هغه په دا ډول اړونده کې‌دنجوړښتونو شی يا ابجکت کيږي. ،، د کور کيلي د ما له خوا څخه لټول کيږي.،،

۱ - ،، داسيده شی پسې نښتی له کړنويکړنو (يا د کړنوي له کړنو) څخه اغيزمن دی...،،

ويی - يا لغاتپوهېدنه

(معنی)Wortbedeutung/Definition:
ناسيده شی

ويپپوهېدنه/ پېژند

۱ – ژبه: غونډالبرخه، چې د کړنوي په واک کې دی، په داتيو ډول وي او د يوه شي سينتاکتيکي دنده پوره کوي. دا کليمه د برخي په څېر د جينيتيو لپاره دنده هم پوره کوي –

او داتيو شی همداسې اړيکوي شي لپاره کارول کيږي. دلته نور هم ډېر څه شته، چې بايد ليکل شوي وی، خو نور ورته سترې شوم.
کارونبېلګه:

-- په غونډاله کې: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، ،، له تا،، نومينال غونډالغړی دی، چې د الماني په داتيو او پښتو کې ،، له تا،، حالت يا پېږ کې دي او وکړنوي ،، مرسته کوم،، ته د يوه سيده شي دنده پوره کوي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- د ناسیده شي نخښونه د داتیو لپاره کله د همهغه پوهنیزه کلمه د پاس کلیمي(دا پاس په دې پوهېدنه دی، چې هغه بل څه خوندی لري. برخه ورته نه شو ویلی، هغه بیابل څه دي) لپاره کارول کیږي پرته له اکوزاتیو(سیده شی) څخه.

-- دا ناسیده شی په الماني کې (وپښتو ته دې پام وشي) له سیده شي څخه په څېر نه د یوه ناکړوني غونډالي سبجک(نوموېي) په څېر کارول کیږي: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، داسې کیږي، چې،، له تا سره به مرسته وشي،،، دا ناسیده شی ،، له تا،، په داتیو حالت پاتیږي.

Der Konjunktiv ترنويي يا - لغات

کونیونکتیو یا کنجنکشن

Der Konjunktiv I

کونیونکتیو ۱ ترنویی ۱

۱ – کونیونکتیو زیات یوه هیله، یوه غوښتنه یا (یوڅه) رابلنې ته وایي (افاده کوي).

دا چې ویل کیږي، لا تراوسه رښتیا شوي یا کړل شوي نه دي، بلکه د ویونکي له خوا څخه داسې غوښتلکیږي.

بېلګه: - هوښ ولره

- سړی دې دوه هګۍ واخلي

- هغه دې صبر وکړي.

۲ – له کنجنکشن ۱ سره ناسیده/ نه وییزې (نه ور غږیزه) ویناوي جوړیږي.

بېلګې: ځوان وایي، هغه هره ورځ خپله د خوښې مړۍ خوري.

پلار وایي، هغه دې پیسې سپما کړي.

(Konjunktiv II (Möglichkeitsform II

کونیونکتیو ۲ (شونتیابڼه) ترنوییز ۲ :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ – کونیونکتیو ۲ یو څه وایي چې په خیال کې وي، خو عملي شوي نه وي.

بېلګه: که شونتیا یې وی یا که کېدی شي یا که کېدونکې وي، هغه به هره ورځ خپله د مینې مړی خوري.

ما به داسې نه وی کړي.

زه به داسې څه هیڅ (وخت) ونه کړم.

کونیونکتیو ۲ زیات وخت د درنښت له امله هم کارول کیږي.

بېلګه: ما به هیله لرودی، چې تا دې یو ه غزل ویلې وی.

ما به و تاته مشوره درکړې وی، چې دا کتاب دې ولولې.

۳ – کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، هغې پسې چې یو څه ته لاسرسی شوی وي.

بېلګې: نو دا به وو.

د ازموینې لومړی پړاو به تا اوس و سرته رسولی وي.

۴ – کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، چې یو څه تېر او سرته رسېدلي وي.

بېلګه:که بس په خپل وخت راغلی وی، زه به په سم وخت ښونځي کې وی.

۵ – کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، که یو څه همدا اوس پېښدېدلی.

بېلګه: که ما په همدې وخت کې پیسې لرودی، زه به له تاسره سینما ته لاړ شم.

۶ - کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، که یو څه لا نه وي پېښ شوي.

بېلګه: که موږ د ښونځي کار دا اوس نه لیکلی، زه به نېکمرغه وی.

Konjugation im Konjunktiv I

بدلون په ترنویونو ۱ کې

اوسمهال

زه ځم زه وایم زه خبرې کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ځې ته وایې ته خبرې کوې

هغه، هغوي ځي هغه، هغوي وايي هغه، هغوي خبرې کوي.

موږ ځو موږ وايو موږ خبرې کوو

تاسو ځئ تاسو وايئ تاسو خبرې کوئ

هغوي ځي هغوي وايي هغوي خبرې کوي

Perfekt د تېر وخت کړنبنه او هم پايشوی راتلونکی

زه دې تللی وم ما ويلي دي ما خبرې کړي

ته دې تللی وې تا ويلي دي تا خبرې کړې دي
هغه، هغوي دې تللي وي هغه هغوي ويلي دي هغوي خبرې کړي دي

موږ دې تللي يو موږ ويلي دي موږ خبرې کړي دي

تاسو دې تللي وئ تاسو دې ويلي وي تاسو خبرې کړي دي

هغوي دې تللي وي هغوي ويلي دي هغوي خبرې کړي دي

Futur I راتلونکی ۱

زه به لاړشم زه به ووايم زه به خبرې وکړم

ته به لاړ شې ته به ووايې ته به خبرې وکړې

هغه، هغوي به لاړ شي هغه، هغوي به ووايې هغه، هغوي به خبرې وکړي

موږ به لاړ شو موږ به ووايو ، موږ به خبرې وکړو

تاسو به لاړ شئ تاسو به ووايئ تاسو به خبرې وکړئ

تاسو به لاړ شئ تاسو به ووايئ تاسو به خبرې وکړئ

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوي به لاړ شي هغوي به ووايي   هغوي به خبرې وکړي

Futur II راتلونکی ۲

زه به تللی وم مابه ويلي وي ما به خبرې کړې وي

ته به تللی وې تابه ويلي وي   تا به خبرې کړي وي

هغه، هغوي به تللي وي هغه، هغوي به ويلي وي   هغه هغوي به خبرې کړې وي

موږ به تللي وو   موږ به ويلي وي   موږ به خبرې کړې وي
تاسو به تللي وی   تاسو به ويلي وي   تاسو به خبرې کړي وي

هغوي به تللي وي   هغوي به ويلي وي   هغوي به خبرې کړي وي.

Die direkte Rede

سيده ويناوې يا – خبرې يا ګړېدل(؟)

يادونه: ما پورته د هغه اړوند ويي دوه ډوله پوهېدنې ليکلي. دا توپير لری. د سم اند له مخې وينا يو څه او خبرې بل څه دی. وينا يو رښتيا ارزښت رښتيا يا نارښتيا لري او هغه بايد وښوول شي، چې داوينا رښتيا او که نارښتيا ده او خبرې دا نه وايې. دا به داسې ووايو، چې ټول هغه ويل، چې دا د وينا پېژند نه لرې، خبرې دي.

سيده خبرې د يوې غونډالې برخه ده، چې ويونه بېرته ورکوي، کوم چې ويل شوي وي.

دا ويل شوي چې په نخښه کړو، د نخښوننخښو منځ کې ځای په ځای کيږي.

شونتياوې:
پلار وويل: ،، نن موږ يو چکر وهو.،،

،،نن موږ يو چکر وهو،، ، پلار وويل.

،، نن،، ، پلار وويل، ،، موږ يو چکر وهو،،.

،، ايا نن يو چکر وهو؟،، ، سپين وپوښتل.

-

-

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ

،، مور. نن يو چکر وهو!،، ، سپين غږ کړ.

Dir indirekten Rede ناسيده خبرې

په ناسيده خبرو کې (نه وييزې خبرې) دا ويلشوې وييونه بېرته نه ورکوي، بلکه په يوه وييزه خبرې خبر ورکول کيږي.

سرې دبېلګې په توګه په کار اچوي، که سرې د يوه بل يوه وييزه خبره يو دريم ته ورکوي.

ناسيده خبرې دې په کونيونکڅيون ۱ کې ځای په ځای وي.

سپين و ماته وويل، هغه نن د فوتبال (پښو غونډوسکې) و لوبغالي ته ځي.

سپين و ما ته وويل، چې هغه نن د فوټبال(پښو غونډوسکې) ولوبغالي ته ځي.

لوبغاړی په اند وو، هغه په ښه حالت کې دی.

ناسيده خبره په کونيونکڅيو ۲ کې ده، که کونيونکڅيون ۱ څخه يواځنی روښانه وي:

سپين وويل، که د هغه مورپلار نن يو نوی موټر اخستلی وی، ما به هيله لرلی وی، چې هغوي نن دلته راغلي وی.
ناسيده خبرې زيات په اينديکاتيو وي، که روښانه وي، چې يوه ناسيده خبره مخ ته پرته وي، په ټوله کې له يوه غونډاله کې له يوه پيلويي سره .

سپين وايي، چې هغه د کورکار کوي.

موټروان په اند دی، چې دی مختګ لري يا ----،--لومړيتوب لري.

Interrogativsätze انتروګاتيوغونډالې
روښانه ده، چې ته به په دې وييونو کې ځانله پوښتننخښه په پام کې لرې. دا کېدی شي ډېره پارونکې يا په زړه پورې وي، چې ستا د ژبې نوي وييونه و پېژنې. پښتو ژبه په ټوليزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه يا په ټوله کې پوره پېچلې ده، -خو ډېره دا بيا هم ښېخي سم اندېزه او يواځې کېدی شي- چې پېچلې روښانه شوې وي. ګرامر(پښتو ژبلار) ټکي په ټکي ژباړل شوی

.

ژبپوهنه ۱ ۶۹ .

(*) ،، د ليکلو هنر،،. نن موږ د دې لاندې د ويونو - او غونډالو پوهنه(۱) پوهېږو، دا په دې پوهېدنه چې د يوې ژبې لارسيستم. د نورو ژبو په څېر موږ هم کړی شو د موږ د پښتو ګرامر يا ژبلار په بېلابېلو موضوعچاپېريالونو ووېشو:

انعطاف(اوړېدنه). زموږ ستونځې دا دي، چې موږ په پوهنه کې د وييونو د څرنګه والي سره نه يو مخامخ شوي.

سړی په يوه څه هلته پوهيږي، چې ورسره مخامخ شي او په هغې کې يې پام ته راشي، چې څه! څه دي؟

اوړېدنه، بڼه بدلېدنه: د دې دوه وييوواو نورو کارول بايد موخور وي.

اوړېدنه کې لور يا موخه له يوې لور يا يوې موخې بلې ته اوړي.

بدلېدوني هغه دي، چې موخه همغه ده، خو د وي بڼه بدليږي.

يادونه: موږ په ځمککچپوهنه کې وايو: نقطه انعطاف: دا هغه ټکی دی، چې په هغه کې کږه خپله لوره اړوي، دا په دې پوهېدنه، چې لور بدلوي، نو له دې امله اوړونټکی ورته وايو.

خوزندtransformiéren/

بڼه بدلول، اوړېدل، بلډول کول.

د اوړېدل لاندې څه پوهېږو؟

۱ ا - ترانسفورمي يا خوزند تلونی: لور، ځای لور بدلول.

۱ ب – اوړېدل(ترانسفورمي، لکه په ۱ ا – کې د موټر لوربدلون ځان چمتو کول...: ب) رېفلکسيو يا بېړته راګرځېدونی راګرځېدل: ځان راتاوول، بل لور ښوول؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیداښت(بې له ډېرو):

یادونه: کېدی شي دلته لږ بیا راتلنه وي، خو لوستل یې ښه دي،

.

<u>ژبپوهنه ۱ ۷۰ .</u>

ټولې هغه ژوندۍ او مړې څرګندېدنې یا پېښېدنې یا پېښې، چې بې د انسان له څه کړنې څخه شته یا ومنځ ته راځي پیداښت دی. یا پیداښتي دي

،، ناژوندی پیداښت،،

- د بوټو، ژوو، اوبو او تیګو، د ځمکې د سر برخو په څېر ټولوالی یا د ټاکلو ځایونو(چې انسانان نه وي ورغلي او یا له هغوڅخه نه وي جوړشوي).

،، غوړېدلی پیداښت،،

وییېولونه

په پښتو کې .... ویېولونه شته: نوم، ادجګټیو یا خوی وی، نومځاینیوی، ګنیزویونه، کړلویونه، ادوربونه، اړیکویونه یا نسبتي ویونه، تړنویونه او انترجکشنونه. دا ویونه کېدی شي په بدلېدونکو او نه بدلېدونکو ویېولونو وویشل شي. دا د یوه لنډه یادونه وي او نور و مخ ته نه شم تللی.

<u>غونډالغړي</u>

د غونډالي جوړښت او موخه د غونډالي جوړښت په واک کې دی. دلته یا له دې سره باید ته غونډالغړي او وییېولونه سره ردبدل نه کړې. ویډول ټولګی یا کاتیګوري بلل کیږي، په کوم کې چې ته هر ځانګړی ویي ترتیب کولی شې. غونډالغړي په څټ د یوې غونډالي توکي دي، دوي یوه دنده سرته رسوي او کله کله کړی شي له یواځې یوه وي څخه جوړ وي، کله کله له ډېرو یونو څخه هم یا وییګروپونو څخه هم جوړ وي. د پښتو غونډالغړو پورې شینوم، برېډیکات، شی لکه خاوندوالی شی او داتیوشی او اړیکویشی او همداسې ادوربالي ټاکنې، چې کله، چېرته، څنګه او یا ولې یو څه پېښیږی.

دا چې له کومو غونډالغړو غونډاله جوړه شوې ده، کړی شې د غونډالي له یوه ژورې څېړنې څخه راوباسې.

وختبڼه: موږ په پښتو کې درې وختبڼې لرو. اوسمهال، تېرمهال، او رتلونکی مهال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لپاره چې دا مهالبنېAdpositionenاړيکويونه يا نسبتي ويونه د کسانو، شيانو يا پېښنو په منځ کې اړيکې ټاکي. له دې امله اړيکويونه هم بللکيږي.دوی کړی شي کوزال **kausale** (بنسټ – پرته ، بې، په ځای)، لوکال **lokale** (ځای بېلګه: (کره، باندې)،

تمپورال **temporale** (وخت-بېلګه: (له) څخه، شاوخوا، ترڅه ته) يا مودال **modale** رقم اوډول – بېلګه: پسې پېښه، مننه) نسبتونه يا اړيکې روښانه کوي.

کوزال(بې له ما څخه، پرته له ما څخه يا له ما څخه پرته، د ما پر ځای باندې)،

ځاييز: (پر يوه بجه باندې، د ۱۱ بجو په شاوخوا کې، پر ۱۱ بجو باندې)، وختيز ـ له ۱۱ څخه

ګڼيز

ګڼيز ګڼونوييونه دي او ګڼون يا تعداد، درجه يا د ټاکلو شيانوډېرى(سټ) دي. داسې په نامه توانګښونه هم شته(يو، دوه) يا هم څوموالیز (لومړی، دويم).

Interjektionenانترجکشنونه(ويين ويونه يا د وييونو ويونه) دا وييونوييونه يا افاده ويونه دی يا ټيک(فقط) ويل کيږي. دوي په رېښتيني د غونډالي سره يوغږيزوالي کې نه راځي، خو دا يوچا ته غږ کول يا جګ غږونه دي، چې د هغو سره ته ټاکلي احساسوني ويلی شي(کله آ، هی هی ، بوی).

ويي جوړونه او وييپوهېدنه

ويي جوړونې په ويي سپماکې همداسې چټک مخ ته ځي لکه ويي له منځه تلنې. که د لرلو ژبنيزو الو په بنسټ ويونه منځ ته راځي، نو دې ته ويي جوړونه وايي. د ويي جوړونې غوره يې يوځای اېښول شوي ويونه(ګډوله ويونه) او رابېلېدنې دي.

غونډالشننه:

د دې لپاره چې سمه غونډالشننه وکړو، ته بايد لومړی په يوګونو غونډالغړو باندې يو ليد واچوې يا وپېژنې

د ِغونډالغړو ټاکنه

غونډالې له غونډالغړو څخه جوړې دي. ته دلته زده کوي، چې ته څنګه غونډالغړي ټاکلی شې او څومره غونډالغړي شتون لري يا شته دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډلغړي څه شی دی؟
:

ژبپوهنه ۱ ۷۲ .

لکه څنګه چي ته په ډاډ پوهېږې، غونډالي په خوښه نه دي جوړي شوي.دوي له غونډالغړو، په دې پوهېدنه چي له وییونو یا اړوند وییونډلي څخه جوړ دي. غونډالغړي د یوې غونډالي په دننه کي یواځي یا فقط د پوره برخي په څېر غونډالي ته ور واچول، لرې یا د بل ځای نیوي کېدی شي. سرى غونډالغړي په ورڅخه نه تېرېدونکو او پوره کېدونکو غونډالغړو سره توپېروي.

د غونډالغړو او وییډولونو په منځ کي څه توپیر دی؟

دا غوره ده، چي ته غونډالوییونه د وییډولونو سره ردبدل نه کړې، که څه هم دوي کله ورته اوړېدلیکړي، د بېلګي په توګه ادورب(وییډول) او ادوربال(غونډالغړي).

وویډولونه د غونډالي توکي دي، له دې سره هر یو ویي تنظیم یا ترتیب کیږي.
کړنوییونه،نومونه یا خویوییونه د وییونډولونو بېلګې دي.

غونډالغړي یې په څټ یا مخامخ د غونډالې غړي دي. غونډالغړي بیا له بېلابېلو وییونو، وییډولونو یا وییډلو جوړ دي.

سپین چټک له ښوونځي څخه وروسته خپل د کورکار وسرته رسوی، چې د خپل ګران ځمري لپاره ډېر وخت ولري.

- سپین: سبجکت یا نوم

- سرته رسوي: پرېدیکات(Prädikat غونډلوینا، چي یو شی یا څوک څه کوي او یا له هغه سره څه پېښیږي.

- له ښوونځي څخه وروسته: تمپورال ادورب

- چټک: مودال ادوربال Modaladverbial

خپل د کور کار: خاوندوالي حالت

- چې دخپل ګران ځمري لپاره ډېر وخت ولري: Kausalobjekt

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ګران : Attribut

کوم غونډالغړي شته دئ یاشتون لري؟

ترې نه تېرېدونکو غونډالغړو پورې نوم او پرېدیکات اړه (که غواړی تعلق) لري.

یوه پوره غونډاله لږ تر لږه دا دوه غونډالغړي لري. ټول نور غونډالغړی لکه **adverbiale** ادوربال ټاکنې یا شیان پوره کېدونکي غونډالغړي دي او نه هرومرو اړین.

ټاکل یا شیان پوره کونکي غونډالغړي دي او نه په زور اړيېن.

Das Subjektسبجکت یا نومویونه یا شیان

سبجکت تل د نومیز یا ښه یې د کړوني لپاره راځي او پوښتنې ،، څوک و، چا، یاڅه؟،، ته ځواب ورکوي؟ سبجکت یا نوموېي په یوه غونډاله کې ښایي، څوک یا څه یو څه کوي. په هره پوره غونډاله کې باید یو سبجکت خوندي وي. سبجکت د بېلګې په توګه کولی شي، یو نوم، یو ځانیز نوم، یو نومځاینیوی یا یو نومیزکونکی وي.

نوم: ځوان بېديږي.

ځانیز نوم: سپین بېديږي.

نومځاینیوي: هغه بېده دی.

نومیز کونه: خرار زوروي.

له پوښتنې ،، څوک، چا،څه؟ سره کړی شې په یوه غونډاله کې سبجکت وټاکې. دلته یو څو بېلګې:

پرون په تلوېزیون کې ښه فیلم و ښوولشو. پوښتنه: پرون په تلوېزیون کې څوک یا څه وښوولشو؟ سبجکت: ښه فیلم.

هوګۍ په جګ غږ خاندي. پوښتنه: څوک یا څه (شی) په جګ غږ خاندي؟ سبجکت: هوګۍ.

دا چې ته پرون دلته وې، زه خوښ شوم یا وماته یې خوښي راوبخښله.

پوښتنه: چا یا څه زه خوښ کړم؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبجکت(نوموېونه): دا چې ته پرون دلته وې.

.

یادونه: که وګورو، نو په پښتو کې دا نوموی یا سبجکت (دا ابجکت دی) د پرېکړونې لپاره هم راځي، خو د وخت سره اړوند یې د کړوني حالت سره نومځاینیوي بدلیږي.

بېلګه: څوک ووهل شو او چا وواهه. تېر وخت. او نور.

Transitivität (له لاتین *trānsitiō*) ترانزیتیواو اینترانزیتیو

ترانزیتیویتي(له لاتین څخه: اخوا تلل یا پورېوتل، اوښتل)

پیل یادونه: زه دالیکنې له الماني ادبیاتو رانیسم. کېدی شي ډېر د سمونونو څه یا په کې وي په کې دي. دا ډېر کار دی، کېدی شي دا ښه شوی وي، خو دا هم تاسو ښه کولی شی، نو مرسته مو مه سپموئ.

ترانزیتیویتي(له لاتین څخه: اخوا تلل یا پورېوتل، اوښتل. زه ګوره اوړېدل نه لیکم، چې هغه لوربدلون ته وایې، دا په دې پوهېدنه چې له یوې لور بلې ته اوړي. لور بدلوي) یو ژبلاریز خوي دی، چې و یوه کړنوي یا په ټولیزه توګه یوه جوړښت یا یوه غونډلې ته لیکل کېدی شي. ترانزیتیو مخ ته لرو، که په غونډله کې هم سبجکت او هم یو(سیده) ابجکت یا موخه اله و مخ ته ولرو یا همداسې له یوه کړنوي وغوښتل شي.

intransitivاینترازیتیو هغه جوړښتونه همداسې کړنویونه بلل کیږي، چې سیده شی نه لري. که دوه شیان مخ ته ولرو، نو دا جوړښت همداسې کړنوی ditransitiv دیترانزیتیو(دي دوه ته وایي) بلل کیږي.

بیا:ترانزیتیو او اینترانزیتویا کړنیز – اوکېدنیز کړنوییونه او یا لازمي او متعدي: که رښتیا ووایم، نو په لازمي او متعدي باندې نه پوهېږم او په دې هم نه پوهېږم، چې کوم یې لازمي او کوم متعدي دئ او دا څه پوهېدنه لري، خو داالماني یې ګورم، نو دا یو یې کړل کیږي او دابل یې کېدلکیږي(داپه دې پوهېدنه چې نه کړلکیږي)، نو ایا دابه کړلکېدونکي(کړلکېدونی) او کېدونکي(کېدونی) نه وي؟

او که غواړئ خوزند او ناخوزند.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا یي پېژند: هغه کړنوويونه ترانزيتيو دي، چې د کړوني په څنګ کې پربکړونی هم لري (دوه ارګومنتونه). اينترانزيتيو يې په مخامخ يو کړونی بسيا کوي، داپه دې پوهېدنه، چې دايوه کړوني ته اړنه دی(يو ارګومنت) چې يوه غونډاله ترانزيتيو يا اېنترانزيتيو دی، .

کېدی شي له پوهېدني څخه يې وپېژنو. او د کړنوي له جوړښت څخه هم پرې پوهېدی شو، چې کوم يو ويي ترانزيتيو يا اېنترنزيتيو دي.

د دې لپاره بېلګې:

سپوږمۍ ډوډۍ پخوي(ت)، ډوډۍ پخيږي(اېنت)

سپين کتاب لولي(ت) . کتاب لوستل کيږي(اينت).

د ترانزيتيو پښتو پوهېدنه: اخوا تلل يا پورېوتل (لکه له يوې پولې).

د موږ ژبپوهان ورته ليږنده کړنه ليکلی.

پوهنيزه پرېکړه: د دې لپاره موخور بلل:

کړنيز کړنوی او کېدنيز کړنوی يا کړونی کړنوی او کېدونی کړنوی. د دې لپاره اړتيا نه شته، چې موږ دې د ترانزتيو او اينترانزتيو لاتين ويي پوهېدنه وليکو. دا د ما د وړانديز نومونه هغه څه سيده په ګوته کوي يا ښايي.

په تولنه کې: پلار او ځوی يا ځوي او پلار ترانزيتيو دي او ورور او بل ورور دا اينترانزتيو دي. له يو و بل ته سيده تلل او له يو و بل ته ناسيده تلل دي.

په ژبلار کې د ترانزيتيويتي د روښانونې په هکله نه هم انديزوالی له بېلابېلو درسي اندونو له لارې هم منځ ته راځي. دلته د ښوونځي ژبلار اود ټوليزې ژبنيز ژبلار ي سره مخامخ ليدلور.

ترانزيتيويتي د ښوونځي په ژبلار کې

په ورځني ښوونځي ژبلار کې به ترانزيتيويتي د يوه ويي پر خوي باندې، چې د څنګه والی يا حالت خاوندوالي واکوالی ولري، پېژندل شوي يا يې پېژند ورکړ شوی. د دې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې څخه يو کړنوی ترانزتيو دی(چې ،،موخه ور،، کړنوی هم بلل کيږي)، که د هغه يو مللوبغاړی څنګه والی يا حالت خاوندوالی ولري.

د ښوونځي په ژبلار کې توپيروننخبنه په پاسيووالي(نه کړنوالي) کې ده. يو کړنوی د دې له مخې ترانزيتيو دی، که د پاسيو و مخ ته تګ په لور کارول کېدی شي، چې له هغې سره (خاوندوالي -) ابجکت يا شی سبجکت کيږي.

بېلګه: هغه پيسې ليږي – دا پيسې د هغه لخوا ولېږل شوي

په ژبپوهنه کې ترانزيتيويتي

په تولیزه ژبپوهنه کې د دې (د ښوونځي ژبپوهنې له مخې)په ځت لړ روښانه شوی. په دې ترڅ کې چې د ښوونځي ژبلارې له مخې خاوندوالي د ترانزيتيو ټاکنو پېژندنخښنو په څېړ په چوپړ کې دی، نو په ژبنيز ليدلور کې د خاوندوالي و منځ ته راتګ د يوه جوړښت ترانزيتيو خوي په څېړ راوړل کيږي. په ژبپوهنه کې څنګه والی ، حالت يا کاسوس په سر کې يې پېژند د ترانزيتيويتي له مخې ورکول کيږي. له دې سره د هغو ژبو لپاره هم لار وازه ده، چې خاوندوالي(؟) ښه يې يا اکوزاتيو(لکه Ergativsprachen) نه لري او کېدی شي د تراتزيتيويتي پېژند ورکړل شي. لکه پښتو.

دا موضوع ډېره څېړنه دما لپاره هم ستونځمنه ده. ډېر څه لري، خو هغه له وتونژبې څخه يې را استل وموخه ژبې ته لږ څه ډېريږي او پېچلي کيږي هم. بخښنه دې وي. وځوانانوته

لنډ ښوونځي کې خاوندوالی او په تولیزه ژبپوهنه کې بې له خاوندوالي هم پېژند لري.

خو د دې لپاره به بېلګه راوړم:

سپې پوليس وداړه.

پام، سپی داړي.

دا دويمه غونداله يوه تولیزه پوهېدنه لري، دويمه يو ځانګړی حالت روښانه کوي.

نورې بېلګې: کوچني غاب مات کړ(ت). غاب ماتيږي يا غاب مات شو(اينت)

مور مړی پخوي(ت)، مړی پخيږي(اينت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمروړانګې د واورو سړي ويلې کوي(ت). د واورو سړي ويلې کيږي(اينت).

کړلکيږي او کېدلکيږي يا کړنيز او کېدنيز.

سيمانتيکSEMANTIK

ـ

سيمانتيک د ژبې برخه ده، له ،، نخښو،، پوهنې سره سر او کار لري، چې دلته دا نخښنه د ويي ، کليمې او د ژبې د ټولو برخو لپاره ځايناستې ده.

په ژبپوهنه کې داسې په نامه سيمانتيک د پيداښتي ژبې – دا هغه ژبه چې مورږ يې پېژنو او هغه د ژبې په څېړ راوړو چې څه به په سيماتيک کې و څېړل شي

په سيمانتيک کې د يوه ويې، د يوې نخښونې او يوې غونډلې پر پوهيدلو باندې لومړيتوب لري. که د بېلګې په توکه يو بې موخې يا ناسمپوهېدنې غونډله جوړه شي، کېدی شي د سيمانتيکي څېړنو پر بنسټ باندې د ،، بې موخې،، په بڼه په نخښنه شي.

که څوک د يوه شي ژبنيزه پوهېدنه غواړي وڅېړي، هغه تل د سيمانتيک سره بوخت وي.

.

سيمانتيک په نوې مېډيا کې:

په دا اوس وخت کې سيمانتيک د برېښنا لټونماشينونو ښه والي کې هم يو غوره رول لوبوي. دا لټونماشينونه د يوه وي يا وييبرخو په مرسته يا لاس په پای کې کره ميندي، چې پلټونکی يا لټوونکی يې لټوي او د دې په مرسته له ډېرو خپلوانو کليمو سره تړل کيږي.

کړنډولونه او بدلونونه يې

يادونه: دلته هم شايد څه تکرار وي، خو کله سړی و تکرار ته هم اړ کيږي.

دا په دې پوهېدنه، چې کړنويونه ټولګيز دي او بايد ټولګيز شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالاندي ټول هغه څه دي، چي که څېړلشوي وي، ځو ډېر ښه او که نه، نو دايي بنسټيزه لیکنه او پیل دی، چي نوره باید روښانه شی او روښانونه يې په ګرانو مینه والو لوستونکو او د ريښي خاوندانو باندې وي.

دا پوښتني هم باید وڅېړل شي. داسې پیل کوو:

و لاندې ته یادونه: له دې فکر سره مخ شوم او ومي غوښتل له تاسو سره يې ګډ کړم، چي يو له بل سره مو مرسته کړې وي. کېدی شي دا کار تاسو لا د مخه کړی وي. که مهالونه او نومونه يې را څخه سم ونه لیکل شو بخښنه دې وي او تاسو يې سم کړی، چي همدا له اوس څخه مو د مرستي مننه (سم يې: له مرستي څخه مننه).

زه به دا ویيونه داسې وبولم: کړنوييونه

۱ – ناځواکمن کړنوييونه: هغه ویونه، چي خپل بنسټ ساتي او د وختونو سره بڼه بدلوي، ناځواکمن کړنوييونه بلل کیږي.

۲ – ځواکمن کړنوييونه: هغه ویوونه چي پوره بڼه نه ساتي او په يوه لار بڼه بدلوي، خو ټوله بڼه د ناځواکمن ویيونو په څېر نه ساتي، خواکمن کړنوييونه بلل کیږي.

۳ – بې لارې ګړنوييونه: هغه ویونه، چي سوچ بوچ لار نه لري، بېلارې کړنوييونه بلل کیږي.

دا ټول کړنوييونه دې ګران لوستونکي په ټولګيو د وېشلو وروسته سره ټولګيز ولیکي.

بېلګي:

بېلګه و ۱ – ته: درېدل:

اوسمهال: درېږم، درېږې، درېږي او نور

روان اوس مهال: درېدلی یم، درېدلی وې، درېدلی وو او نور

تېر مهال: درېدلی وم او نور

راتلونکی: وبه درېږم، وبه درېږې، وبه درېږي او نور

درېدم، درېدې، درېده او نور

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه و ۲ ته: خوړل

اوسمهال: خورم، خورې، خوري.

روان مهال: خوړل مې. خوړل دې، خوړل يې، خوړل مو

اوس تېر مهال: ومې (ودې، ومو، ويې) خوړ، خواړه يا خوړل

تېر مهال: خوړلي مې(دې، مو، يې) وو.

راتلونکی: وبه يې خورم(خورو، خورې، خورئ، خوري).

پوښتنې ته په ځواب کې ؟: خوړلې مې (مو، دې، يې) دي(وو).

بېلګه و ۳ ته: تلل:

اوس مهال:ځم، ځې، ځو، او نور

اوس مهال: لاړم، لاړو، لاړې، لاړئ، لاړه، لاړل، لاړه، لاړې(لاړلې)

روان مهال يا ځنګه مهال؟؟؟: اوس تېر مهال:تللم، تللو او همداسې نور.

تېر مهال: تللی وم (وو، وې ... او نور)

راتلونکی مهال: لاړ به شم. او نور

-؟ تللی به وی.

دا پورته ګوره درې ډوله کړنويونه راغلي. دابايد ښه روښانه شي، چې داويونه څه بلل کيږي او دا ژبلاريز بدلونونه يې هم بايد پوره وڅېړل شي. هغه بنسټ يې دا پورته دی.

په پورته نومځاينيوو کې موږ ځانيز نومځاينيوي نه دي کارولې يا نه کاريږي او که ځنګه؟. د دې ډول نومځاينييو لپاره دڅېړنې او بللو بل ځای شته. هغه ورته وګورئ.

يادونه: دما د پښتو ژبلار د ښوونځې لپاره ليکنه کې کېدی شي دا نور ډولونه راغلي وي،او که نه، نو ورزيات به يې کړم او تاسو يې هم پوره کولی شئ.

يوه بله ستونځه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو ژبلار کې له یوې بلې ستونځې سره هم مخامخ شوم او هغه دا چې. ځنې خویيونه داسې انګېرل کيږي، چې ګوندې کړنوييونه دي، چې له تاسو سره يې ګډوم:

مور. خويويونه لرو او پوښتو، چې د دې خويويونو سره يو څه ځنګه ابادوو:

خويوييونه: سپين، رنګه، ښکلی، جګ، خراب، جوړ، ټيټ.

يوه څه ته خوي ورکړه ځنګه کيږي؟

که يو څه غواړې ښکلی کړې، نو دا ښکلي کول دي. خويويی + کول

ژبپوهنه ۱ ۸۰ .

که يو څه غواړې خراب کړې، نو دا خرابول دي. خويوي + -ول

خراب، خرابول او که خراب کول؟ نابلد خو په ژبلار برابر.، سپين، سپينول، که سپينکول، رنګ کول او که رنګول. ښاپسته او ښاپستول او که ښاپسته کوم، خو ښکلي ښکلي کول، چې ښکلی کول ورسرهسم نه راخي او کهښه نه برېښي؟ نور دې ګران مينوال سره جوړ کړې.

يو نوم او يا شي ته يو خوي ورکول:

په ځنو خويوييونو پسې ول زياتيږي. داپه دې پوهېدنه چې خوي وی + ول

او په ځنو پسې بېا کول ورزياتې، دا په دې پوهېدنه چې: خوي وی + کول

دا ځانګړنې دي او که بايد يوې لار ته سره راوړل شي او ايا دې کې هم يوه لار شته او که توکلي همداسې دي.

رنګ کول

رنګول او رنګ کول.

ښکته کول، پورته کول

ټيټول جګول

دا هم فکر ته راځي، چې ګوندې دا به همهغه لار وي، چې په ځنو ځايونو کې دا د کول ،، ک ،، نه ليکل کيږي، خو زه پرېکړه پرې نه شم کولی او مشوره مو غواړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بلې خوا په پورته کې يو توپير په دې کې شته، چې دا لومړی خويوی په ،،ه،، پايکيږي او دا بل بيا په بېغږيزه توري پای مومي. دا دې نو ګران ژبمينه وال سره و څېړي.

خويوييونه په پښتو کې خپله بڼه نه بدلوي، جګړېدنلار يي د نورو ژبو په څېر لکه الماني يا دري نه ده، خو بياهم د جګړېدني توان په ډېر، خورا ډېر، زښتډېر سره کېږي.

.

.

.

دويمه برخه

حالتونه يا ښکه والی

پسي تړلیSaffix

Suffix پسي تړلی

دا چې سفيېکس يو افيېکس(تړلی) دی، نو د افيېکس له پېژند څخه به پيل وکړو.

Affix تړلی: افيکسونه يا د وييونو سره تړلي (لنډ: تړي. زه د تړي پر ځای باندې د تړلي پلوی يم، ځکه تاړي يا تړي راته سم ژبنيز جوړښتونه نه برېښي) د وييونو ژبنيز مورفولوژيکي ناخپلواکه برخې په ګوته کوي (يو (په يو بنسټ پورې) تړلی مورفيېم)، چې هغه پخپله د نورو ژبنيزو توکو د ورزياتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په ځټ د نورو شته وييونو يا وييونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د بنسټويي په څېر نه دی. هغه وييونه چې افيېکسونه ور سره تړلکيږي، بنسټوييونه بلل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سفیکسونه یا د وییونو پسي ترلي، د وییونو ژبنیز مورفولوژیکي ناخپلواکه برخي په ګوته کوي (یو ترلی مورفیم)، چي هغه پخپله د نورو توکو د ورزیاتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څټ د نورو شته وییونو یا وییونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د مور په ادبیاتو کښي روستاړي(؟؟) بولي، خو له پېژند څخه داسي بربښي، چي پسي ترلي یې موخه سمه په ګوته کوي.تاړی د مور ژبپوهان د ترلي د لنډیز لپاره کاروي، چي ژبلاریزه نه ده) دا د بنسټویي په څېر نه دی. هغه وییونه چي سفيکسونه ور پسي ترلکیږي، بنسټوییونه بلل کیږي.

Suffix پسيترلی یوه سیلبي(په پښتو کښي یو یا څو سیلبي) یا مورفيمونه چي په یوه ویي پسي ترل کیږي، له دې امله پسيترلي بلل کیږي. لکه: -تیا، -والی، -توب لکه لویوالی، زړورتیا، کوچنیتوب.

:

په الماني ژبه کي سفيکس ته سیلبي هم وایي، خو دا په پښتو کښي داسي نه ده، ځکه چي په پښتو کي مور ،، - والی،، لرو او دا دوه سیلبي دی او یا لکه پښتونولي. په الماني بیا سيلبي نه شي پوره کولی.

کېدی شي یو سفيکس یا پسيترلی د بنسټویي په پای کي نه وي، ځکه، چي یو بنسټ ویي پسي څو سفيکسونه یو په بل پسي راتللی شي. لکه ښکلتیاوې. دلته ګوره ،، تیا،، او ،، وې،، سفيکسونه یا پسي ترلي دي.

د مورفيم پېژند: مورفيم د یوي ژبي خورا کوچني پوهېدنوړونکی یووالی دی. د بېلابېلو مورفيمونو ګډوله کولو له لارې څخه وییونه جوړیږي.

Suffix او سیلبي په بیلابیلو ګرامري هوارو یا سطحو کي پراته دي. سفيکسونه مورفولوژیکي یووالي دي او سیلبي غږیز جوړښتیووالي دي. مورفولوژیکي او غږیز وییونو توپیرکونه دي یو په بل هرو مرو باید سر ونه خوري یا دې هرو مرو یو په بل نه وي پراته. د رابېلیدنپسيترلو لپاره داسي لار ده، چي د بنسټ وي او پسيترلي په منځ کي د سیلبو بېلونه نه مني او یا په پښتو کي یې ځني دوه سیلبي هم دي. لکه –والی. خپلوالی خپل – والی. پام به ورته کوو، چي له دې څخه لا ښه بېلګه پیدا شي.

یادونه: په اېنفورماتیک او شمېرپوهنه کي دا بل ډول کارول کیږي یا بل ډول ور څخه پوهېدل کیږي، چي هغه دلته نه څېړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Präfix پرېفېکس یا مختړلي(مختاړي؟) لنډ: یوه مخسېلبې ده، چې خپله پوهېدنه نه لري، خو د بنستېزیونو- چې دا د مخه ور سره تړلې وي- پوهېدنه غزوي. مختړلي په پښتو کې نه شته یا ما نه دې موندلي. مرسته!

پسېتړلي لکه: -توب، -تیا، - والی. دا یو هم پوهېدنه نه لري، خو د پسېتړلو بنستوییونو پوهېدنې غزوي.

یادونه: په ګډوله نومونو کې یې کوم یو مختړلي او پسېتړلي نه دي. لکه درملتون، بېلتون او نور.

د پسېتړلو دندې:

-- نومیز کوونکي پسېتړلي: خوښېدل، خوښي، زړور، زړورتیا، کوچنی، کوچنیتوب.

-- خوییز کېدونکی پسېتړلی: لکه سړیتوب، کوچنیوالی

-- نرښځینه ټاکونکی پسېتړلي: لکه سړیتوب،غمخور، غمخوره یا ښوونکی، ښوونکې.

پسېتړلي کړی شي له یوه توري هم جوړ وي لکه پورته په ښوونکي او ښوونکې کښې.

لویوالی، هوښیار تیاکړونکی یا کړېدونکی.

کوچني کونه: مورکي ، خورکي ، کورګړی یا کورګوټی.

یادونه: که راوړل وګورو، نو کېدی شي واندو یا مو اند ته راشي، چې ګوندې دا ،، را،، به پرېفېکس وي، خو داسې نه ده. ،، را،، اینکلیتیکي نومځاینیوی دی، چې له پېژند سره سم د کړنویي سره سرېښ دی..

یادونه: په یو څه پوهېدل او یو څه سم بلل یا لیکل، د دې توپیر باید وشي.

موږ ډېر یا لږ د ورسره بلدتیا له امله تل په ،، له ما څخه،، کې دا څخه نه لیکو او ویل کیږي، چې دا ،، څخه،، دلته حزف کیږي، خو دا ناسم دی. د ،، له ما،، یواځې دنومځاینیوي ،، ما،، چې په کړوني حالت کې د ،، له،، سره و نه کړوني حالت ته راځي.

موږ د ژبلار له بلدې لار څخه پوهېږو، چې له ،، څخه،، سره ،، له ،، راځي او په څت که ولرو، چې ،، له،، ، نو پوهېږو، چې ،، څخه ،، د پسېځاینیوي په څېر راځي، نو که دا ونه لیکل شي هم سم به وي، خو دا سې نه ده. وربانده پوهېږو، خو ناسم دی. پرته له

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، ښځه،، سره، کره پسي هم ور سره د پسېځاینیوو په څېر راځي، نو د ،، ښځه،، نه لیکل یا حزف(حذف) ځکه هم ناسم دی، چي ،، له ما لاړ،، نو داسي به و اندو، چي له ما ښځه لاړ، خو دلته هر یو له پورته پسېځاینیوو ،،سره، کره، پسي او ښځه،، ښځه راتللی شي.

له پسېتړلو سره د مور د لیکوالانو ستونځي:

که پسېتړلي له پورته پېژند ښځه را اخلو، نو د کومو ستونځو سره نه مخ کیږو. په ښوونځي کي ګوره مختړلی نه شته، دا ګډوله نوم دی. په وړتیا کي دا ،، - تیا،، پسېتړلی دی. دا مي ګوره ،،تیا،، نه او ،،–تیا،، مي لیکلی، ځکه چي ،، تیا ،، یواځي نه راځي یا نه لیکلکیږي.

پسي ځاینیوي؟) نسبتیوونه یا(و) ته ویونه) یا

پسي ځاینیوي، خو ښه یي اړیکویونه

ژبپوهنه ۲ ۸۴

یادونه : دا دي دلته بیا هم په ګوته شي، چي په پښتو کي پرېپوزېشنونه نه شته او هغه څه چي ما هم – لکه د مور ژبمینه والو - له دي ښځه د مخه کله ، کله داسي یا مختړلي بللي دي، خو هغه ناسم دي.

هغه ویونه، چي نور ویونه یو له بل سره اړیکوکي راولي اویو تاکلی(ځایز، وختیز اوداسي نور، بي له بدلون ښځه) نسبت یا اړوندوالی ورکوي، نسبتویي د بیلګي په توګه په، باندي، سره، لپاره،،ښځه، ته. بلل کیږي

پسېځاینیوي.

پېژند: د ځای، مهال، نومونو او شیانو په منځ کي د اړیکو ځرنګوالي باندې خبرې کوي، نو له دي امله اړیکویونه هم ورته ویلی شو

پوستپوزېشن د غوښتني حالت سره سم یا د پو هېدني سره سم تولګیزاو ډلیزکیږي

پوښتني ته په ځواب کي،، وچیرته؟،، ((یو) شی وچیرته اېښودل شوی؟ یو شی وچیرته خوزښت کي دی؟)

کړنوییونه چي ځای اړوندوالی په نخښه کوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(پرېوتلliegen (= tolie

(درېدل stehen (= to stand

(کښيناستلsitzen (= tosit

(ځوړندېدل يا ځوړندول hängen (= to hang

چوخول)stecken (= to stick

(ايښول legen (sich) (= to lay

(ځايپه ځای کول stellen (sich) (= to place

(کښيناستل setzen (sich) (= to sit

(زوړندول hängen (= to hang

(ننباسل،چوخول stecken (= to stick

بيا لند:

پسېځاينيوي کيدی شي د خپلې کارونې له مخې سره توپير- يا بيل شي:

ځای اړوند پ/ پوښتنويونه: و چير ته ، له کومې لور څخه، له کوم ځاي څخه

ته و چيرته اوسيږې؟ په خوست کې.

ښاغلی سپين و چيرته ځي؟ و ډاکتر ته

وخت اړونده پ: کله،پر څو بجو باندې، تر کله پورې، له کله(له کوم وخت يا له څه وخت) څخه،

ديوکال پايلوبه کله ده؟ په راتلونکې يوه نۍ کښې او که پر... باندې.

فيلم پر څو بجو باندې پيليږي؟ پر اته بجو اوپنځلس دقيقو باندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

له کوم وخت څخه الماني زده کوې؟ یا له کله څخه الماني زده کوې؟ له څلورومیاشتو څخه را په دې خوا.

مودال پ ..../ پوښتنې: څنګه، ولې، د څه لپاره.

ته پرون ولې له موږسره را نه غلې؟ د خرابې هوا له- امله (ستونځې شته. دا له امله یو ویی دی دا هم لکه لپاره. الماني د څه لپاره زده کوې؟ د مسلکودې(کریرې) لپاره

کله خراب بیدیږې؟ له پوره سپوږمۍ سره

کړنویینه له پوستپوزېشني پوره کېدني سره

له یوه څه سره میل لرل: سپین له څه سره میل لرې؟ ټیک له موټرو سره.

پر څه باندې خندل: پر څه باندې خاندې؟ - د هغه پر ټوکه باندې.

له څه څخه ژوند کول: زده کړی له څه څخه ژوند کوې؟ د خپل پلار له پیسو څخه.

.

د مخه یادونه:څنګه والي یا وحالتونو ته څه اړتیا لرو؟

د څنګه والي یا حالت په مرسته پوهېږو، چې نوم/شینوم په غونډله کې کوم رول غوره کوې یا نیسي او په کوم ،، نسبت،، (اړوندوالي یا په اړیکو کې) د غونډالي د نورو وییونو سره ځای نیسي یا کارول کیږي. بې له څنګه والي یا حالت څخه به ډېرې غونډالي نه پوهېدونې یا هکپکونکي بربښېدې یا بربښیږي.

دا د یوه پوهنتوني پوهنیزه لیکنه نه ده، د ښوونځي ساده لیکنه ده.

د دې لیکنې په لیکنو کې څه راسره مرسته وکړه؟

۱ – پښتو ژبلار دوه حالتونه یا پیر لري.

۲ – د یو چا په لیکنه کې مې ولوستل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی.

۳ – مورفیمونه څه دنده لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ – پښتو د الماني ژبې مخامخ د نومځاينيوو بدلون نه لري.

۵ – پښتو يوه ارګاتيو ژبه ده. او

۶ – په يو ځای کې دپښتو په ژبلار کښې، په ګومان مې، چې د الماني ژبې لپاره يا د الماني ژبو لپاره ليکل شوې وه، چې ،، و ما ته،، داتيو حالت دی. همدا يوه غونډله او بس.

داهغه مرسته کوونکې او هڅه کوونکي څه وو، خو هغه خورا ډېره يا بنسټيزه مرسته د الماني ژبې وه او ده. دا اوسنی ليکنې مې دا وروستنی ليکنې هم دي، چې دا وده د پرلپسې نويو څه کتل او له پورته يادو موضوعاتو څخه مرسته لاس ته راوړل وو.

دا چې د پښتو لپاره څوک د يوې بلې ژبې له کارولو څخه ګټه اخلي، په دې پوهېدنه نه ده، چې ګوندي د هغې بلې ژبې څه رانيسي. موږ د نورو ژبو دېږندونو څخه ګټه اخلو او په پښتو کې انډول څه ميندو، چې دايې غوره ګټه اخستل دي.

.

.

حالتونه، څنګه والی يا اړيکنيوونکي

د ما له ټولو ليکنو څخه موخه دا وه، چې ځان روغ وساتم او له بلې خوا مې دا هم غوښتل، چې وښايم، پوهني په پښتو هم ليکلکېدی شي، آن که پښتو هم وي.

يادونه۱ :دا د ما ټولې ګرامري ليکنې، هغه د ښوونځي ساده ليکنې او د هغو روښانه ونې او نه له دې څخه لوړې يا د لوړو څېړنو.

په نورو ژبو يا الماني ژبه کې، دا په ښوونځيو کښې لوستل کيږي او زده کيږي، چې هلته يې د ښووني لارې هم داسې ساده دي، خو په پښتو کې سره له دې هم لږ پېچلتيا لري.

يادونه: د پښتو حالتونو په اړه وما ته تر اوسه پورې د پښتو ژبې کتابونو کښې څه ومخ ته نه دي راغلي، نو اجازه به وي، چې دا داسې د ژبلارې په دې هکله ليکنې، د ما موندنې وبولم، که مخامخوالی يې و ماته چا پوهنيز روښانه نه شو کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل یادونه ۱: د حالتونو غوره والی: د موږ ډېري ستونځي او د ناسم لیکلو ستونځي د حالتونو په نه پېژندلو کې دي. تر هغې پورې، چې دا حالتونه ژبې او همداسې و ښوونځیو ته نه وي ننوتلي، دا ستونځې مو نه اوبی کیږي. دا تراوسه پورې نه وو میندل شوي یا سم نه وو روښانه شوي او اوس مې ډېرې لیکنې ورباندې کړي.

پیل یادونه ۲ : په پښتو کښې د اوس وخت لپاره د یوګڼ دوه نومځاینیوي زه، ما، ته، تا او هغه، هغهء او د ډېرګڼ لپاره یو یو نومځاینیوي - موږ، تاسو، هغوي- لرو.

یادونه: لیکلي مې وو یو ګنو او ډېرګنو، خو یوګڼ او ډېرګڼ سم دي.

دا د پښتو بل ځانګرنوالی دی، چې د هریوه لپاره بېلابېل کړندولونه شته دی.

دا دوه یا له هغو و لاس ته راغلي څلور څنګه والي یا حالتونه به تل له موږ سره مل وي، نو ښه پام او څېړنه یې همدومره اړیینه ده: دا نور نه څېړم، په ډېرو لیکنو کې څېړل شوي.

حالت، څنګه-والی یا اړیکونیوونکي څه شی دی؟

غوره پیلیادونه: دا د حالت نوم راته مناسب نه برېښي او په ځای یې څنګه والی او یا ور هم ښه اړیکنییونکي، چې دا یې دنده هم ده، ښه برېښي، خو که ژبلایز یا ګرامري څنګه والی یې وبولو، نو نور به هم ښه وي..

څنګه والی د نوم او نومځاینوو ګرامري واکوالی یا دنده ده، د نور وییونو سره. په پښتو کې دوه حالتونه لرو. دې ته به هم همدلته ګوته ونیسم، چې دا موږ په پښتو کې په دوه ډوله روښانه کولی شو.

پښتو ژبه دوه څنګه-والي یا حالتونه لري:

یادونه: دا دې په یاد ولرو، چې دا موضوع د کتاب په دننه کې غزولې روښانه شوې ده.

لومړی:

کړونی اړیکنیوونکی، څنګه-والی یا حالت(لاتین یې Rektusرېکتوس): دا کړی شو نومیز (ښه یې: ځانیز) حالت یا څنګه-والی هم وبولو: په دې څنګه-والي کښې یو څوک څه کوي او همداسې یو چا څه وکړل او کړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګورو چې دا هم په دوه ډوله دی. زه، ما ، ته، تا او نور انډول يې. همداسې موږ، تاسو، هغوي.

بېلګې: ۱ - زه ځم. زه لاړم: د هغو کړنو لپاره چې څه کوي، خو پرېکړونی نه لري. او

۲ - زه خورم، ما وخوړه يا وخواړه: دلته په يو څه څه کيږي، يا دا کړنه پرېکړونی لري.
خو په ډېرګڼ کښې: موږ خورو، موږ ځو. دلته يو موږ، تاسو، هغوي لرو اوبس

يادونه: نوره روښانونه يې هم په بل ځای کښې شته

دويم:Obliqus

نه کړونی حالت يا اوبليکوس: له نوم څخه يې برېښي، چې دلته څه نه کيږي. له دې به داسې وپوهېږو، چې کړونی نه دی.

اړيکنيونکی، څنګه-والی يا حالت په درې ډوله دی يا درې برخې لري، چې يو يې پرېکړونی او دا نور دوه يې نه کړوني دي:

دويم ۱ : پرېکړونی څنګه-والی: په دې حالت کې په يوه څه څه کيږي. دلته بيا د يوګڼ لپاره همهغه دوه نومخاينيوي لکه په کړوني حالت کښې، خو د بدلې دندې سره راځي. په دې حالت کښې د زه پر ځای باندې د کړوني ما او په ښځ د ما د دندې لپاره زه راځي.
.

دا يې يوه بله ځانګړنه ده.

بېلګه (په ډېر بخښنه، خو د ښه پوهېدلو لپاره به يې بېلګه دا وهل، ډبول راوړم):

لکه: سپين يې وواهه. په دې حالت کې يو څوک يا څه له يو چا يا يو څه څخه وهل کي.
دلته هم لکه پورته د ډېرګڼ لپاره: موږ وهي، موږ يې ووهلو او نور

بېلګې: ته ووهل شوې. ته سپين ووهلې. يا: تا زه ووهلم. دلته،، تا،، کړونی دی او زه پرېکړونی يا نه کړونی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم ۲ : د خاوندوالي حالت: په دې حالت کې يو څه يا څوک د يوڅه خاوند دی. ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم، خپلواکه پوهېدنه نه لرې او له نوم يانومځاينيوو سره هغه د کړونو نومځاينيوو پوهېدنه په نه کړونو بدلوي.

بېلګې: دما کور. د تا خولی. د هغه ځوي او نور او د پسېځاينيوو سره لکه:

د ما لپاره، د ما لخوا، د ما مخامخ. نور يې ما ونه موندل.

دويم ۳ : دا د الماني و دا تيو حالت ته ورته دی او ما د پسېځاينيوو ځنګه-والی بللی، خو نوم ته يې پام بايد په ګډه وشي:

يادونه: په پښتو کې د مور ستونځې ټولې يا هغه ډېرې يې په همدې حالت کې دي، چې پرې غږېدلي يو:

بېلګې:

۱ – له کور څخه. زه له کور څخه لاړم.

۲ – له کتاب سره. زه له کتاب سره راغلم.

۳ – له سپين کره. زه له سپين کره يم.

۴ – له تا پسې. زه له تا پسې روان يم.

۵ - تر کابل پورې. له کندهار څخه تر کابل پورې نږدې پنځه سوه کيلو متره لار ده. يا

له ننګرهار څخه تر کابل پورې.

دلته دا يادونه اړينه بولم، چې تر يواځې ا و يواځې په همداسې ځای کې راتللی شي، چې د وخت يا ځای پوله ټاکي او په نورو ځايونو کې ناسم دی. بيا يې يادونه. پرته له داسې ځايونو، نورو ځآيونو کښې سم ناسم ناسم دی

۶ – په کور کښې. زه نن په کور کښې يم.

۷ – پر مېز باندې. کتاب پر مېز باندې پروت دی.

۸ – پر ما پورې. پر ما پورې خندې نښتي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: په ۵ – او ۸ – پورې راغلی، خویپوهېدنه یې سره بېله ده. په ۵ – دا یوه پوله ده او په ۸ – کې دا پر یو څه پورې څه نښتی.

۹ – و سپین ته. ما و سپین ته وویل.

د ما همدومره و فکر ته راغلل، نور یې تاسو پیدا کړئ.

ځنګه-والي یا حالتونه د تکیه اړ- یا کلیتیکي نومځاینیو سره:

یادونه: دې نومځائینیوو ته پسې – یا دمخه سلېښ نومځاینیوي هم ویل کیږي.

بیا: که د (ډېرو) ناسمونونو مخه غواړو ونیسو، نو پر حالتونو باندې له پوهېدنو څخه پرته بله لار نه لرو.

د کلیتیکي یا تکیه اړ نومځاینیوو پرمرسته باندې یا له مخې څخه هم دوه حالتونه لرو:

پروکلیتیکي یا پسېتکیه اړ نومځاینیوي: مې، مو، دې، یې

اینکلیتیکي – یا مختکیه اړ(و مخ ته تکیه اړ) نومځانیوي: را، در، ور

ځنګه-والی یا حالت case (Kasus) :

د تکیه اړ نومځاینیوو سره هم باید دا حالتونه لکه په رېکتوس او اوبلیکوس کې بېرته ورکړل شي. دلته به وګورو، چې دلته څه ځانګړنې شته. په پای کې.

لومړی: د پسې تکیه اړنومځاینیوو سره

لومړی پسې تکیه اړ نومځاینیوي. ۱ – کړونی: سپین مې (مو، دې ، یې) وه واهه. سپین پرېکړونی او مې کړونی دی

لومړی۱۲ – د پرېکړوني حالت: سپین مې (مو، دې، یې) وهي.سپین کړونی، خو مې پرېکړونی دی.
په دې دواړو کښې دا کړونی او پرېکړونی د کړنوییونو له لارې څرګندیږي.

لومړی ۲۲ – خاوندوالي حالت:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپین مې (مو، دې، يې) ورور دی.

په اوبلیکوس حالت کې: سپین د ما ورور دی. او

پسېځاينيوو سره...

بېلګې: ۱ – لپاره، لخوا، نور دې ګران لوستونکي ومومي. دا پسېځاينيوي له دې څخه نه شي روښانه کېدی یا نه شي راتللی. دا حالتونه دلته داسې لږ ستونځې لري،

دويم: د مخه تکيه اړ نومځاينيو او حالت.

دويم ۱ – کړونی:کتاب راوړم: دلته دا را وړم سره سلېښ دی.
دلته دا را ، در، ور لوريز نومځاينيوي هم بلل کيږي يا دي.

دويم ۲ – د پسېځاينيوو حالت.

يادونه: دا چې په دې ټولو برخڅنګه-والو کښې د تکيه اړ نومځاينيو پسې يواځې پسېځاينيوي دي، نو ما دا حالت د پسېځاينيو څنګه-والي هم بللی او که غواړې، نو دا د نورو ژبو داتيو حالت ته ورنږدې دی، داتيو حالت يې هم بللی شی.

د مخه تکيه اړ نومځاينيوي: را، در، ور

دويم ۲ – حالت داسې لرو:

را(در، ور) څخه(سره، کره، پسې، کې، باندې، پورې، ته...)

ـ

که غواړې، چې دا ښه روښانه شي، نو کړی شې د و مخ ته تيرې يا ښايي پسې ليکنې سره يې پرتله کړې. په دې ،،د څنګه –والو يا حالتونو کتاب،، کې دا ډېر ښه روښانه شوي دي.

هکپککوني: دلته هم شته. دا کړونی په دواړو نومځاينيوو کې راځي، په همغه ډول لکه په ځانيز نومځاينيوو کې د زه، ما ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

په انکلیتیکي نومځاینیوي کې کړونی حالت په کړنوکي راځي، چې پرېکړونی نه لري او په څټ د پروکلیتیکي نومځاینیوو کې کړونی حالت د هغو کړونو سره دی، چې پرېکړونی ولري.

بله ځانګړنتیا په دې کې ده، چې په پروکلیتیکي نومځانیوو پسې د اړونده حالت پسېځاینیوي پسې نه راځي. پر دې پوهېدنه باندې چې پر ،،مې،، پسې لپاره او لخوا نه راځي.

څنګه-والي د پوښتنو په بنسټ

پیل یادونه: د لیکنې دا برخه د الماني حالتونو په بنسټ لیکل شوې وه، چې توپیر یې یواځې په نومیز حالت کې دی، چې هغه په پښتو کې کړونی حالت دی او اکوزاتیو دی، چې هغه حالت پښتو نه لري او د الماني د اکوزاتیو غونډالو ژباړه په پښتو د خاوندوالي حالت په ګوته کوي او یا د پرېکړوني حالت. اړونده ځای کښې دې غونډلو ته پام وشي.
دې ته هرومرو پام وي، چې دالته به د پښتو سره ستونځې وي، خکهچې داحالتپهپښتو کښې نه شته. ما غوښتل له کتاب څه دا برخه وغورځوم، خو زړه مې نه ورابندې کېده.

نومیناتیو Nominativ (داحالت د کړوني حالت بلل کیږي) (له لاتین څخه، نوموني یا نومونیز) په ګرامر کې د یوه حالت نومونه ده، چې د هرڅه له مخه (سمه لیکنه یې: له هرڅه څخه دمخه او که یا د هرڅه دمخه؟) په جمله کې د شي د نخښوني په چوپرکې دی، د دې لپاره دا هم تیپیکي دئ چې د یوه شي د خپلواک کاروني لپاره رامنځ ته کیږي (دا په دې مانا چې بې د بل له واکه).

لنډ: دا حالت دی، چې د ،،څوک-، چا – او څه حالت،، بلل کیږي، د یوه حالت سیستم په توګه رامنځ ته کیږي، چې دا نومیناتیو – اکوزاتیوسیستم بلل کیږي.

بیا: د نومیناتیو (د کړوني حالت) یا د ،، څوک،،،چا - ،، او ،،څه شي،، حالت.

مورړ د ګړنو یا کړ له مخې څخه د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

.

لومړی:

سپین یا هغه و کار ته ځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپین یا هغه و کار ته لاړ

سپین یا هغه به و کار ته لاړ شي

سپین یا هغه و کار ته تللی وو

څوک و کار ته.......

سپین یا هغه

زه و کار ته ځم

زه و کار ته لاړم

زه به و کار ته لاړ شم.

زه و کار ته تللی وم.

دویم ډول یې:

زه مڼه خورم

زه به مڼه وخورم

ما مڼه وخوړه

ما مڼه خوړلې وه.

دا همداسې د دویم کس له پاره ته او تاسې راځي او د ریم کس له پاره هم هغه او هغه راځي(په دې دریم کس کې لیکنه یو ډول ده، خو د ویلو څخه برېښي، چې لومړۍ ه څرګنده یا روښانه ه ده او په دویم کې بیا دا پڅه ه ده او که بل ډول یې بولۍ.

یعنې په دریواړو کسانو کې یې توپیر یو ډول دی، چې د کړنې پرته یې په ځو کړنو

کې نومځاینیوی هم بدلیږي، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دې.

مور و کار ته ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کالیمینځی خرابیږي.

څه شی خرابیږي؟ ځواب:کالیمینځی

جینیتیو DerGenitiv

جینیتیو د الماني ګرامردویم حالت دی.

دا به موږ په پښتو کې هم داسې روښانه کړو، چې د خبرو باید وي:

لومړی: دا حالت د ملکیت حالت یا د ،، ،،دچا،، حالت په نامه هم یادیږي.

یادونه: په نومیز حالت ،، چا-،، وو او دلته ،، د چا-،، حالت دی.

بیلګې: ،،د ګاونډې کور،،.

دا د چا کور دي. دا د ګاونډې

،، د یوه لرې زنګ غږ،،.

د جینیتیو(دا حالت جینیتیو نه دی. دا داتیو جالت دی، د جنیتیو د نومځاینیوي پوهېدنبدلون پر ،، د ،، باندې کیږي) ،،پر څه (شي) باندې،، حالت:

هغه پر غلا باندې تورن دی.

هغه پر څه (شي) باندېتورن دي ؟ ځواب: پر غلا

DerDativداتیو

داتیو د الماني ژبې دریم حالت دی یا په جمله کې دریم حالت په ګوته کوي. داتیو د ،، چاته حالت،، هم بلل کیږي.

د داتیوله پاره په الماني پوښتنه پوښتنه کیږي، چې چا ته؟

بیلګې: زه و دې میرمن ته د یادښت کتابچه ورکوم. زه و چا ته د یادښت کتابچه ورکوم؟ ځواب: و دې میرمن ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوګۍ سوغات و سپین ته ورکړ.

هوګۍ سوغات وچا ته ورکړ؟ځواب: و سپین ته

زه زما (دما) و ملګري ته یوکتاب سوغات ورکوم.

و چا ته سوغات ورکوم؟ځواب: زما و ملګري ته.

اکوزاتیو *Akkusativ*

غوره یادونه: اکوزاتیو حالت په پښتو کښې نه شته، نو هغه غونډلې، چې دلته مو د اکوزاتیو لپاره راوړي یا د مخه راوړې وې، هغو ته دې پام وشي، چې دا به د خاوندوالي او که د کړوني یا پرېکړوني حالتونه وي.

یادونه: د دې حالت اړونده حالت لیکنې په نورو حالتونو کښې برېښي.

دلته د دې د روښانتیا لپاره. چې د خاوندوالي یا پرېکړوني حالت دی. په ورځنې پښتو ژبلار کښې دا د دویم الف او دویم ب حالتونو سره ترتیبيږي. د دې د روښانتیا له پاره په پښتو کې پوښتنه کیږي، چې ،،څه (شی)،، یا څوک او که ،،د چا،، نو دا له دې امله د څوک حالت هم بلل کیږي.

ښاغلی سپین خپل ورور ګوري

ښاغلی سپین د چا لیدنه کوي یا څوک ګوري؟ ځواب: خپل ورور

دا پورته غونډاله د موږ په پښتو ژبه کې داسې ورځنۍ نه ده، نو دا څنګه ده؟ سمه او که ناسمه.

زه و خپل ملګري ته یوکتاب ډالۍ یا سوغات ورکوم.

.

د حالتونو نوی څېړن-پوهه

بیا ژبلاریزه نوې څېړن-اند یا څېړنپوهه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو د ژبلارې له مخې ښخه هم یوه هکپککونکې ژبلاریزه او نه (پوره) ښځېړل شوې ژبه ده.

نن د ۲۰۲۲ زک دسپتمبر ۲۶ د سهار یاشپې ۴ بجې. فکر مې تول د پښتو په ژبلار کې دی او په ژبلار کې دې ښځېړن اند (د ښځېړنې په بنسټ اند) ته ورسېدم، چې:

پښتو یوه ډېره ښه روښانه ژبلار لري.دا چې ژبلار په ژبو کې د ژبې د جوړښت شته لارې ښځېړي، نو زه تل له یوه اند ښخه وبل ته ځم او د نوې ښځېړنپوهې سره مخامخ کېږم، چې هغه له تاسو درنو لوستونکو سره ګډوم.

پر پښتو باندې چې زه تراوسه پورې له پښتنو ښخه لیکل شوي ژبلار سره داسې لړ بلدنیا لرم او د پښتو ژبلار د ترتیب لپاره مې زیات د ژبلار لپاره الماني ادبیات کارولی او بیا هغه، چې د دباندنیو له خوا لیکل شوی، نو هرو مرو د زیات فکر وړ دي، ځکه چې د ټولو ژبو ژبلارې ډېر توپیر سره لري، چې یو له بل ښخه ګټه اخستلکېدی شي، خو ورته والی به ونه لري یا ډېر کم.

زه چې د ما په ښځېړنو کې تر اوسه پورې وپوهېدم، هغه دا ده، چې موږ په ښنګه-والو یا حالتونو، ښه یې اړیکنیونو یا اړیکتینګوونو کې ډېرې ستونځې لرو، چې په هکله یې له دې امله ما هم ډېرې لیکنې کړې او دا هم تل د تېرو لیکنو په بشپړېدو.

اوس خپلې دې راته پیدا موخې اند ته، چې کړی شو د پښتو ژبلار د دوه حالتونو کړونی او نه کړوني په ځای په ځلورو حالتونو ووېشو او یا په دوه حالتونو داسې چې دا نه کړونی حالت بیا درې برخې ولري. دا به نو ګران لوستونکي او هیله ده ژبپوهان په ګډه سره برابر کړی شو.

د پښتو ښنګه-والي یا اړیکنیونې، بې له ډېرې شننې ښخه:

لومړی – کړونی : نوموېونه (نومونه او نومځاینیوي): زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او نور، چې د نورو راوړلو ته بیا اړتیا هم نه وي. (۱)

بېلګې:

ژبپوهنه۱ ۹۷

لومړی ۱ - زه مړی خورم. ما مړی وخوړه.

لومړی ۲ – ته مړی خورې. تا مړی وخوړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی ۳ – هغه مړی خوري. هغه مړی و خوړه. او داسې نور هم....
لومړی۱۱ – ۱۳-زه، ته، هغه ځم، ځې، ځي، لاړم، لاړې، لاړل.

دویم: پرېکړونی: هغه نومونه یا نومځاینیوي دي، چې څه پرې کیږي،

لکه: ما، زه، تا، ته، هغه، هغه او نور. دلته هم همدا بسیا کوي.

یادونه: د کړوني او پرېکړوني په منځکې دا توپیر دی، چې کله، چې کړونی په زه پیل شي، نو پرېکړونی یې ما دی او په ځت، چې کړونی ما وي، نو پرېکړونی زه دی.

بېلګې: دویم ۱ - ته (ما، هغه) وهې. تا (زه، هغه) ووهلم.

دویم ۱الف - هغه (ما، تا) وهي. هغه (هغې) زه ووهلم (ته ووهلې).

ګومان مې دی، دابه بسیا وکړي.

یادونه: په نورو حالتونو کې د زه، ته، هغه.....

دریم یا دویم ۲: د خاوندوالي حالت: د خاوندوالي لپاره د نوموېونو(نومونو، نومځاینیوو) سره د خانوندوالي مورفیم ،، د ،، د مخه یا و مخ ته راخي.

بېلګه: دما(دتا، د هغه) کتاب.

څلورم یا دویم ۳: د پسېځاینیوو حالت یاړیکنیوونکی:

بېلګې:

څلورم دویم۳ ۱ – له ما (څخه، سره، کره...)

څلورم دویم۳ ۲ – پرما باندې

څلورم یادویم ۳ ۳ – په ما کې.

.

څلورم یا دویم ۳ ۴- و ما ته.

څلورم یا دیوم ۳ ۵ – تر ماپورې. او نور.....

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځلورم کې ښخه، سره،.. کې،باندې، پورې، ته ... پسېځاینيوي دي او، له، تر، په، پر، و د پسېځاینیوو اړونده مورفیېمونه دي، یواځې او یواځې همداسې راځي او بل ډولی نه راځي

ګورو، چې دلته د نوموینو د مخه د بېلا بېلو پسېځاینیوو اړونده مورفیمونه راځي، نو له دې امله دا د پسېځاینیوو حالت یا اړیکنیوونکي بللی شو.

بیا: په ځلورم کښې: ښخه، سره،.. کې،باندې، پورې، ته ... پسېځاینيوي دي او، له، تر، په، پر، و ...د پسېځاینیوو اړونده مورفیېمونه دي.

څنګه کړی شو دا وښایو؟

د تکیه اړ نومځاینیوو په بنسټ

۱ ـ پسي تکیه اړ: مې، مو، دې، یې: دا پسي تکیه اړ نومځاینیوي د یوه نوموي پسې راځي

۲ ـ د مخه تکیه اړ: را، در، ور : دا د مخه تکیه اړ نومځاینیوي یه دویم ۳ اړیکنیوونکي د یوه پسېځاینیوي او یواځې د پسېځاینیوي د مخه راځي، نو له دې امله د پسېځاینیوي حالت یې بولم.

و ۱ ته ـ دا پسي تکیه اړ یا اینکلیتیکي نومځاینیوي درې ډوله لرې یا درې حالتونو (ګورو، چې دلته دا حالت بل ډول پو هېدنه لري) کې راځي یا جوړوي:

۱۱ـ دانومځاینیوي، چې نوموینو پسې راځی، که د مخه نومځاینیوی یې د پرېکړوني په حالت کې وي، نو پخپله دا پسې نومځاینیوي یې کړونی دی.

بېلګه: کتاب مې واخسته. دلته کتاب پرېکړونی دی او مې کړونی. یا

سپین یې وواهه.

۱ ۲ – سپین یې وهې. دلته سپین کړونی دی او ،، یې،، پرېکړونی دی.

دا د اوس مهال له هغه کړنوییونو سره راځي، پرېکړونی نه لري.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ ۳ – که د دې نومځاینیوي د مخه نوموی د دې نومځاینیوي پسې د یوه خوي یا یو بل ویډول – پرته له کړوني او پرېکړوني - سره سنبال وي، نو دا د خاوندوالي حالت دی.

کتاب مې سره پوښونه لري.

و ۲ ته –

۱ ۲ – دا نومځاینیوي که د کړنوي د مخه راشي، نو دا لوریز کړنویونه دي، چې و موږ ته د دې اوس موخې له امله دا همدومره بسیا کوی. لکه: راوړم، دروړم او نور

۲ ۲ – که دا نومځاینیوي د پسېځاینیوي د مخه راشي، نو دا له دې امله د پسېځاینیوو حالت دی او لرو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره، پسې،پورې، باندې، کې، ته...).

ګورو دا دلته یواځې له پسېځاینیوو څخه د مخه راځي.

که غواړۍ داسې هم کېدی شي، چې وواېو:

پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبلیکو یا کړونی او نه کړوني حالتونه، چې دا لومړی یې کړونی او پسې درې یې نه کړوني حالتونه وبولو. دنورې روښانتیا لپاره پوره لیکنې په کتاب کې شته.

له دې سره مو هغه اړین څه وښوول، خو اوس اندونه، ګوتنیونې، سمونونه او وړاندیزونه سره ګډ کړو.

ما د دې لیکنې سره - داسې اندم- چې د ټولو له ما څخه د حالتونو په هکله لیکنو ته پایټکی (د پای ټکی) کښنېښود. تاسو ټول دې راته بریالي وی.

د پښتو څنګه-والو د ستونځوبیو بریا

څنګه دې لاس ته راوړنې ته بریالی شوم؟

ډېر خوښ یم او باوروکړی، چې ورته پام مې شو، چې دا کار خو د لومړي ځل لپاره د ما موندنه ده او د ډېرو کلونو د څېړنو لاس ته راوړنه ده، چې غونډه شپه مې خوب کډه وکړه. د ما ډېر څه، چې څه مې کړي یا څه باید وکړم، د شپې په چرت یا د شپې په فکر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرنجولو- مه راپورې خاندې، دا تکيه کلام لکه چې کارول کيږي- کې را پيدا کيږي. خو اجازه راکړي، چې له هر څه څخه د مخه يوه اړيېنه يادونه وکړم.

اړيېنه يادونه: باور وکړی، چې ځانپالی نه يم او بل د ليونتوب يا د زوروواکوال ګومان مې هم په ځان نه راځي. دا بايد روښانه کړم، چې تر څو پورې دا د ما په پوهنه ولاړ ماته راپيدا اند چا په پوهنيزو دلايلو نه وي رد کړی، تر هغې پورې بايد سم وګڼل شي او که داسې وي، نو بيا موږ ټولو ته د دې بريا مبارکي وايم.

د ما په دې دعوه کې دوه موخې دي، چې د موږ ژبپوهان او نور ژبمينه وال دې ته راوپارېږي، د نورو پوهنيزه څېړنو په بنسټ يې رد کړي، چې دا به هم د ما د دعوه رد کول، خو بيا به هم دا هڅول د ما بريا وي.

د ما په څېړنو کې مې تل دې ته فکر شته، چې په پښتو کې حالتونه کم يا هېڅ نه دي څېړل شوي او که زه ورڅخه نا خبر يم، هغه به هم راميدان ته شي، چې زه به ورته خوښ او د دې بريا په څرګندولو به هم هېڅ زړه بدی نه شم.

دا فکر راته ودرېد، چې په همدې هکله مې د خپلو څېړنو يو کتاب برابراوه.

دې بريا ته مې نو څنګه لار ومينده؟

-د حالتونو په څېړنو مې پيل وکړ، چې د ما په لومړنيو د پښتو ژبلار کتابونو کې هم شته.

لومړی مې دا حالتونه د الماني حالتونو په بنسټ وڅېړل، خو په پښتو کونه کې يې کوم ناسمون نه دی راغلی، خو دې څېړلو موخه وره او پايلاس ته راوړنه يې نه لروده. بيا مې ځنو ملګرو او ژبمينه والو دې ته پام راواړاوه، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس(ولاړ يا کړوني حالت) او اوبليکوس (پروت يا نه کړون ی حالت) حالتونه لري.

هغه مې وڅېړل او په هکله مې د يوه ځوان د م ک ملګري ليکنه يا ماته په کمنت وليکل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم دی. يوه شوم، چې ،، د ،، پرته له نومويونو کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري او همدلته مې ورته پام شو، چې ،، د ،، د خاوندوالي حالت يو مورفيم وي خپلواکه پوهېدنه نه لري او پوهېدنه لېګدوي يا ليږي، نو دا له، په، پر، او.... هم بايد د کوم حالت يا حالتونو مورفيمونه وي او پرته له نومويونو څخه به خلپواکه پوهېدنه ونه لري. ګومان مې سم وو، خو پرې باوري کېدل يې راته ستونځمن وو، تر څو پورې چې د نور حالتونو په دې پوهېدنه چې لومړی د اينکليتيکي حالت (پسې تکيه اړ حالت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره مخ شوم. دې هم پوره روښانتیا ځکه نه شوه راوستلی چې دې پسې او د مخه تکیه اړ نومځاینیوي هم ورسره مل ځېړل شوي وو، خو همدلته راته د نومځاینیوو را، در، ور چې پروکلیتیکي یا د مخه تکیه اړ نومځاینیوی دي، پر مرسته باندې دا فکر پیدا شو چې دا له، په، پر، او نور هم لکه،، د،، د حالتونو مورفیمونه دي او دا د (را،در، ور)(څخه، سره، کره، ته، پورې، کې او نور) کاروني له امله بیا د وخت په تېرېدو سره دا فکر هم راته پیداشو، چې پښتو نو یواځې پوستپوزېشنونه لري.

کله چې د کلیتیکي (تکیه اړ) کلمې سره مخامخ شوم، چې په دوه برخو اېنکلیتیکي (پسې تکیه اړ) او پروکلیتیکي (د مخه تکیه اړ) نومځاینیوي لري، نو دې پای ته راورسېدم.

د دوه حالتونو کړوني او نه کړونو څخه بیا همدې څلورو حالتونو ته راغلم.

له دې څخه د مخه مې دا بریاوې هم لوي ښبنتن په برخه کړي، چې له، پر، او نور – لکه دباندني او افغاني پښتوپوهان یې وایي- پرېپوزېشنونه نه دي او دا یواځې د څنګه-والو اړونده مورفیمونه دي، چې پرته له، نوموییونو بله پوهېدنه نه لري او همداسې چې پښتو یواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

دا څه میندنې چې دي، له نوم څخه یې پوهېږو، چې په ژبه کې شته څه دي، چې هغې ته مو باید پام شوی وي.

یوه غوره خبره داده، چې د موږ تېرو ژبپوهانو خپلې ژبې ته په دې لنډ وخت کې ډېر کار کړی، ځکه چې پښتو ژبې ته د کار کړلو وخت ډېر لږ وو. ژبه مو داسې په ۱۹۳۲ ز ک کې داسې په نامه په رسمیت کې دننه شوه او بیا په ۱۹۶۴ ز ک کې - چې هلته د پښتو ټولنه هم جوړه وه - ملي شوه، د ودې کېدا(امکان) ورته پیدا شوه نو دا د یوې ژبې د ودې لپاره ډېر لږ وخت دی، چې د دوي کار زه بیا بیا ستایم.

پرتله کونه: له دې څخه د مخه چې په دې موضوع پیل کوم، د اړتیا له مخې غواړم دا لاندې ستاسو و مخ ته کیږدم:

دموږزیات یا نږدې ټول لیکونکي اولیکوالان ژبپوهان د شیانو یوله بل سره پرتله کونه او په همدې ډول یې د پرتله کونې خویوی جګېدنه په ،، تر،، کوي. موږ ،،تر،، پوره څېړلی، چې څه شی او څنګه کارول کیږي.
لومړی: رموږلیکونکي په دې اند دي، چې پرتله کونه د ،، تر،، سره کیږي.یعنېسپین تر شین(هغې هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، موږ) (ډېر- ،خورا –) ښکلی دی.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم: په پيدابښتي ډول يې، چې د مور هيوادوال په بيلابيلوځايونوکي کاروي:
هغه د ،، له ... ځخه ،، سره پرتله کيږي.
پوښتنه : له دوي، تاسو...او ... ځخه کوم ښکلی دی؟
سپين له شين (هغي، هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، موږ) ځخه ښکلی (ډېر- ،خورا –) دی.
دريم: سپين (را، ور، در) ځخه ښکلی (ډېر – ، خورا –) دی.
په پورته ليکنه کې دا د ،، ور ځخه،، په ځای ځني ليکوالان کله کله ،، تر يا نوره ،، ليکي يعني:
که پوښتنه وشي، چې له سپين اوشين ځخه کوم ښکلی دی اوسپين ور ځخه ښکلی وي،
نووايو: سپين تر شين ښکلی دی. دلته ،، تر ځخه،، نه وايو.
تر د هغه مهال، ځای اويوه څه د پای په نخښه کوني سره يعني ،،تر...پورې،، سره توپير لري.
ګورو چې دا پورته ،،تر چې دلته د او يا ،،ترې،، پوهېدنه لري د يا ،،ورځخه،، په ځای راغلی.
موخه: پرتله ونه د هغه ،، تر،، سره چې موخه ورځخه د ....پای وي، نه کيږي، دا په دې پوهېدنه چې په لاندې کې ،، تر،،
سپين تر(ما،هغه، تاسو او...) ښکلی (ډېر -،خورا -) ښکلی دی، ناسم دی.

يادونه: يعني دا ،،تر،، هغه اړيکوی نه دی، دا له يوڅه يا چا يا شي ځخه ښکلی دی، چې زيات کسان يې ليکي:: ترې ښکلی.... چې دا ترې هغه د ،، ورځخه ،، په موخه يا مانا دی.

لنډ بيا
پرتله کونه يا نسبت:

موږ په پښتوکې نسبت ته څه وايو؟

(څه ووايو سم نه دی، ځکه دا موږنه وايو، دا څه ورته ويلکيږي، دی. له دې امله: څه وايو،دی).

يادونه: د موږ ځني اديبان ليکي، چې: پرتلنه دا ناسمه ده، ځکه چې دا پر تله کول دي، له دې امله پر تله کونه او نه پر تلل. چې بيا به پرتلنه وی.

پرتله کونه: پرتله کونه په ختِه کې داسې دي: سپين و تور ته ستر دی. دا پرتله-کونه د ،، ته ،، له پسيځاينيوي کيږي
دلته هم شيان سره پرتله کيږي
دا چې نسبت پښتو نه دی، نوکارونه يې کيدی شي له عربي ځخه بل ډول وي، خوموږ يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه پښتو ډول سره کولی شو، ځکه پر عربي باندې خو موږ ډېر نه پوهیږو.
په ګڼونو کې لویوالی، کوچنیوالی اوبرابروالی سره پرتله کیږي.
۲ نسبت و۴ (ته) کوچني (دی)
په کسانو یا شیانوکې، لویوالی، ښکلا، پلنوالی، ...
کسان یا شیان:
الف نسبت وب (ته) ښکلی (جګ،پلن،...) دی.
تناسب: په ګڼونو کې:
د دوه ګڼونو پرتله کونه که دا سې وي، لکه د نورودوه ګڼونو،نو وایو:
۲ نسبت و۴ته متناسب دي لکه۳ نسبت و۶ ته
یا یې انډول ۲ پر څلور باندې برابردي له ۳ پر۶باندې سره. یا دا لاندې

دوهو ۴ ته داسې دی یا برابر دي لکه ۳ و۶ته

نسبت به نو په پښتوخه وي؟
په ګڼونوکې پرتله کونه:
۲ و ۵ ته کوچني دي

کسانو یا شیانو کې
سپین وشین ته ښکلی(جګ،....) دی
د ننګرهار انګور د کابل و انګورو ته څواره (تروه، ستر....) دي
نوګورو، چې د عربي ،،نسبت،، د پښتو ،، و..ته،، سره انډول دی.

تناسب به نوپه پښتو څه وي؟
۲ و۴ته داسې دي لکه ۳ و۶ته
یعنې ۲ په څلورو برابردي د ۳ پر ۶ سره.
سپین وشین ته داسې، دومره یا برابرجګ(ښکلی،....) دی لکه برګ وخړته.
په پورته کې نوتناسب د برابر په مانا دی

یا داسې هم وایو چې:
سپین وشین ته په جګوالي کې داسې ځان نیسي، لکه برګ وخړ ته.
ګوروچې دلته تناسب ته د پښتو انډول،،ځان نیونه،، کیدی شي.

که شمیرپوهني ته پام وکړو،نومتناسب دبرابرپه پوهېدنه راځي.

الف وبه ته داسې، دومره یا برابر جګ دی، لکه پ و ت ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا

الف و ب ته برابر جګ دئ لکه پ و ت ته.

تناسب داسې هم لیکو.

$a/b = c/d$

پخوا موداسې هم لیکه:

$a:b::c:d$

ګومان مې دئ انګرېزي کې یې اوس هم داسې لیکي.

لاس ته راوړنه: ګورو، چې پرتله کونه د ،،تر ،، سره نه کیږي.

بیا: سپین وشین ته ښکلی دي یا

سپین له شین ښخه ښکلی دئ.

ناسم: سپین تر شین ښکلی دي.

خو سمې پرتله کوني له پاره لیکو، چې : سپین و شین ته ښکلی دی یا سپین له شین ښخه ښکلی دئ.

نو د ،،تر،، سره پرتله کونه نه شي کیدی.

Adjektiv mit Postposition

خویوییونه د پسېځاینیوو سره:

و .. ته چمتوپاتې کیدل: ته و ښه ته تر اوسه پورې چمتو نه یې. یا: ته د ښه لپاره تر اوسه پورې چمتو نه یې؟

د واده لپاره.

ته وښه ته چمتو نه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

و واده ته.

پر څه باندې قهرېدل: پر چا باندې هيڅ وخت نه شې قهرېدلی؟ د ما پر بچيانو باندې.

و څه ته چمتوکېدل: هغه و څه ته توانمند نه دئ؟ و کارکولو ته.

Nomengefüge

و نظم ته راوړل يا سمول: دا بيرته و نظم ته راوله! يا سم کړه!دا بيرته ونظم ته راوړه!

ارام پرېږده: هيله ده، چې ما ارام پرېږده.

و پای ته لاړ شه: هرڅه يو وخت و پای ته ځي.

يو پوستپوزېشن هيڅ وخت يواځې نه وي. تر لړو ځانګړنو پورې دا (يعنې پ) د يوه نسبتي وی پسې راځي.

هم د ليکلووې، خو له يوبخوا ښخه يې زه په هغه ګرامري پوهېدنه نه پوهيدم، نولومړی مې بايد ځان ورباندې پوه کړی وی،بيا مې هر ګرامري نوم بايد د پيژند سره ځيرلی وی، چې دا ليکنه بيا نوره هم غزېدله.

دا دې په ياد وي، چې داهم يوه اوږده موضوع ده،چې ګران ژبپوهان پرې پوهيږي؟

Postpositionenپسېځاينيوي

يادونه: په الماني ژبه کې پرېپوزېشنونه شته يا ډېر دي، خو پښتو پرېپوزېشنونه نه لري، د پښتو ژبه يواځې پوستپوزېشنونه لري او د الماني پرېپوزېشنونه که په پښتو انډول يې راوړل شي، نو ټول يې پوستپوزېشنونه دي.

-- د نوم/شينوم يا له يو څه ښخه لرې کېدنه:

بېلګه: له سينغاړې ښخه اخوا هغه کوچنی وچه (ټاپو) ليدلی شوه. له جلال اباد ښخه لرې.

-- له نومځاينيوي سره:

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: ځمرى نن له ما كره شپه كوي. ځمرى نن له ماسره دئ

-- له خوينوم او نوم/شينوم ښخه د مخه:

بېلګه: هغه د پستو، سرو شګو له منځ ښخه و اوبو ته وځغلېد.

له ادورب سره:

بېلګه: هغه د شا له خوا ښخه غونډوسكه تر منځګردئ پورې غورځوي.

اړيكويونه په نخښه كوي:

- يو ځاى (دباندې، لاندې)

- يو وخت(ښخه، ترڅ يا منځ)

- يو ډول او رقم(ټيک آو ټيک...).

-يو لامل(سره (سره له دې)، امله)

د حالتونو و روښانونو ته د مخه غوره پيلیادوني:

له تكرار سره مه تنګېږي!

١ – نومځاينيوي: په انګريزي او الملاني د نومځانيوو بنه بدلېږي او د بنه بدلېدني سره يو حالت په ګوته كوي، په پښتو كې د نومځاينيوو بنه بدلېدنه نه شته، خو د دې پرځاى باندې د كړوني نومځاينيوي سره يا حالت بدلون سره د ،،ما،، ومخ ته يو اړونده مورفېم ورزياتيږي، چې هغه د ،، ما ،، سره يوه د هغه حالت نومځاينيوى ،، د ما ،، جوړوي يا د هغه پوهېدنه بدلون يا د هغې پوهېدنه د حالت اړوند بدلوي يا له حالت سره برابروي. پسې راځي. ښايي اړتيا ورته نه وي وروسته راغلي.

كه نومونه يو له بل سره يو ګډوله نوم جوړ كړي، نو دا يو يې مختړى او دا بل يې پسې – ياو وروستړى دى، خو دا سې څه په مختړي كې نه ګورم، لكه وروستړو كې، چې خپلواكه پوهېدنه نه لري، خو د ورسره راغلي خوى يا نوم يا له بل كوم ويي سره د هغه پوهېدنه بدلوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ډېري له پښتو سر د موږ ستونځې او که د پښتو ستونځې په حالتونو کې دې. پر حالتونو باندې مو خبرې کړي يا به دلته له دې څخه وروسته په وغږېږو. اوس يوائې داستونځې، چې ولې دې، دا لږ روښانه کوو

په نورو ژبو يا چې زه پرې پوهېږم، الماني او انګريزي کې د کړنوييونو، خويوييونو او د نومځاينيو بڼه بدلېږي. په پښتو کې پرته له کړنوييونو د دې نورو دوه وو دنومويونو او خويوييونو بڼه نه بدلېږي، نو بايد پيداښتي داسې يو بل ژبنيز يا ژبلاريز څه وي، چې ځان د هغه حالت سره برابر کړي، چې ستونځې همدا پيدا کوي.

۲ – د کړنوييونو بڼه بدلېږي. لکه ځم، لاړم، خورم، خورې، ومې خوړ.

۳ – خويوييونه: لرو جګ، تور. دلته هم د نورو ژبو په څېر د دې جګېدنه وي، چې هغه پر ډېر، ډېر ښه، خورا، خورا ښه او زښت ډېر باندې کېږي.

۴ – د نومځاينيو لپاره هم بايد ژبنيزې لارې وي، چې د هغو په مرسته نومويونه د حالت سره برابر شي.

په انګرېزي او الماني کښې د حالتونو اړوند، چې هغه يې حالتتاکونکي دي، د نومځاينيوو بدلېدنه يا بڼه بدلېدنه او که غواړئ ګردان يې داسې دی:

I, me; may und deutsch: Ich, mein, mir, mich

و دې ته به په حالتځېرنو کې فکر وکړو، چې دا نومويونو بڼه بدلون يا په پښتو کښې يې هغه اندول هم په حالتونو کښې څنګه راځي.

-- د مورفيمونو پېژنداو ونډه يې د نومځاينيو پوهېدنه، چې و نومځاينيوو ته حالت اړونده پوهېدنه ورکوي:

دا مورفيمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د نومويونو سره يوځای د هغوي پوهېدنه د حالت سره اړوند بدلوي. د خاوندوالي لپاره دا مورفيم ،،د،، دی او د داتيو يا د پسېځاينيو حالت دی، چې هغوي سره مورفيمونه، چې دا هم خپلواکه پوهېدنه نه لرې او دې حالت سره د نومځاينيوو دنده جوړوي او دا دي:

له، په، پر، تر، دما و فکر ته نور نه راځي، ګران لوستونکي دې ورته فکر وکړي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ژبنيز توکي يا وييونه چې د حالتونو لپاره خوراغوره يا بنسټيز دي، هغه پسېځاينيوي دي.

پسېځاينيوي Postposition يا اړيکويونه

پيلیادونه: له دې ځايه د موږ لپاره يا د پښتو ژبې لپاره هغه غوره برخه له دې امله پيليږي، چې ما تراوسه پورې داسې د دې اړيکويون يا داسې ښې ليکنې د خپرونو له لارې هم ونه ليدې. دا چې دا د ځای، مهال، نومونو او شيانو په منځ کې د اړيکو ځرنګوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړيکويونه هم.

يادونه: باوروکړی، چې دا ټول کارما د ،، تر ،، په خپلو پولوکې د رابندولو له امله وکه، چې يواځې او يواځې د مهال،ځای او ...پاي په ګوته کولوله پاره راځي اونوريې هر ځای کې راوړل ناسم دي اود ژبې د ټولولاروسره مخامخ.

پسېځاينيوي:

د ښوونځي په ژبلاريزو ادبياتو کې اړيکويونه يا پسې وييونه هم بلل کيږي، يو وييدول دی، چې يو رابند ټولګی جوړوي او د منځپانګ ويي او په ګرامري نښونو کې ځاينيوی شوی. پسېځاينيوي په قانونمندۍ کې د يوه نومويينو ګروپ يا ډله غواړي او له دې سره يو حالت ليدوړ په نخښه کوي. دا چې پر نومويينو پسې ځای نيوی راځي، له همدې امله پسېځاينيوی هم بلل کيږي اودا يوه ډله ده، چې ځاييز، وختيز، څنګه والي، راټولونکی، سره له دې، اړيينواليپوهېدنې لېږدوي يا وړي او په پښتو او نور ژبو کې بڼه بدلېدونکي نه دي.

د دې لپاره چې دا غوره موضوع بريالۍ و مخ ته بوزو، اړيينه بولم دا د يوه لښتکي له لارخخه روښانه کړم:

.

۱ ــنومويينه	۲ ـ حالت د اړوند مورفيم سره نومويينه	۳اينکلي-تيکي نومويون	۴ ــپسېځاينيوي	۵ ــ اړونده غونډلي او پروت لښتکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه ، هغه	له ما، له تا، له هغه...	را،در،ور	څخه،سره،کره	ځم، ځي ۱
سپين	په کور	--=--	کې	دی ۲
کتاب	پر مېز	را،در، ور	باندې، پورې	ايښي ۳
ما	و سپين	را، در، ور	ته	وويل ۴
ته	تر کور	را ...	پورې	لاړې ۵

يادونې ۱: له ما څخه هرو مرو کېدی شي ډېر پسېځاينيوي پاتې وي، خو هغه ستاسو دنده ده. لار روښانه ده.

يادونه ۲

-- که ولرو (ا ، ب) نو ا ولاړ لښتکی ورکوي او ب پروت لښتکی

-- (۳ ـ،۱) او (۴ ـ، ۱) داسې هم ليکلی شو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره،کې باندې، ته، پورې او نور؟)

روښانونه:

د ښه روښانې يا رڼې روښانونې لپاره داسې و مخ ته ځو:

يو: (۳ ـ،۱) او (۴ ـ،۱) داسې د (۵ ـ،۱) غونډله جوړوي، چې د (۴ ـ، ۱) له يوه پسېځاينيوي څخه نه شو تېرېدلی (حذف)

دوه: د ۳ ـ په مرسته مو د مخه ليکنو کې ۲ ـ روښانه کړي وو او له دې لارې

درې: له (۴ ـ،۱) څخه (۲ ـ،۱) تيک يا سيده لاس ته راځي. په دې پوهېدنه، چې که په (۴ ـ،۱) کې هر پسېځاينيوي ولرو، سملاسې ورڅخه همهغه د اړوند مورفيم سره يوځای په (۲ ـ،۱) کې نومويبونه راکوي.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- که دا د حالت اړونده مورفيمونه او دا اړونده نومووېونه يوځای حالت اړونده نوموييونه وبولو، خو ګومان مې دی، کومه تېروتنه يا ناسمون به ځان پسې ونه لري.

څلور: همداسې که له دوه کوم د اړونده مورفيم سره اړونده نوموی ولرو، نو سملاسې پوهېږو، چې

د ۴ – کوم پسېځاينيوي يې اړوند دی.

--که ولرو(۴ -، ۳) نو دلته ور څخه ،،باندې،، او هداسې ،، پورې،، پوهېږو.

نو که پسېځاينيوی (۴ -،۵) ولرو اړونده نوموی د اړونده مورفيم سره (۲ - ۵،).

که ولر (۲ -، ۳)، نو سملاس ورڅخه (۴ - ، ۳) پوهېږو.

او همداسې نور

که د يوه ژبني ويی يا توکې يا مورفېم هغه د کارونځای او پر هغه باندې پوهېدنه چې درته روښانه شي، بيا له هغو څخه په غونډلجوړونه کې ناسمون نه راځي، دا دموږ ستونځې په دې حالتونو کې سره اوبی کيږي.

پسېځاينيوي:

۱ – د خاوندوالي حالت لپاره دا دي: لپاره ، لخوا. (د مخه ؟؟) و ماته نور دما وفکر ته نه راځي، خو که په دې حالت کې له ،، د ما،، پسې نوم يا نومځاينييوي را شي، نو بيا پسېځاينيوي نه شته.

۲ – د داتيو يا د پسېځاينيوو حالت لپاره: څخه، سره،کره، پسې، ته ، کښې، باندې، پورې، دمخه(؟)....

لاندې شيان شته دی:

.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاوندوالي شي، داتيو شی، خاوندوالي شی، اړيکويز شی.

خاوندوالي شي (ګرامري دويم څنګه والی يا پېړ)

پوښتنه: د چا؟ د څه؟

بېلګه: ژونديو د مړو دعا وکړه.

ژونديو د چا دعا وکړه؟ هغوي د مړو دعا وکړه.

يادونه: دا څنګه والی(پېړ يا حالت): موږ اوس په دې توانېدلي يو، چې حالتونه په پښتو کې ومومو
داتيوشی (دريم څنګه والی يا پېړ) يا د پسيځاينيوو شی

پوښتنه: له چا، له څه؟ (سره، څخه، کره)، وچا، وڅه؟ (ته)، په چا، په څه؟ (کښې)، پر چا، پر څه (باندې) .....هيله ده، چې د نورو په ميندلو کښې به مرسته وکړی.

يادونه: دلته د خبرو ډېر څه شته او هغه ،، د ما نوي موندنو،، کې ښه روښانه شوي.

قلم وملګري ته ورکوم.

قلم وچا ته ورکوې؟

و ملګري ته.

قلم له ما سره دی.

قلم له چا سره دی؟

له ما سره.

قلم له سپين څخه اخلم.

قلم له چا څخه اخلې؟

له سپين څخه.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن له سپين کره وم.

نن له چا کره وم؟

له سپين کره.

يادونه:دې ته په چا، په څه؟ او پرچا او پرڅه ؟ هم ورزيات کړی او همداسې و چا، وڅه ؟

دلته څه نور هم د ويلو شته، چې دا به بيا ورزيات کړم.

دا لاندې د پښتو په پرې کړوني او د خاوندوالي حالت کې راځي،

پوښتنه: څوک، چا، څه (شی)؟

بېلګه: هغه مې وواهه.

نن د ما ملګری ګورم.

هغه و چا ته دوه موټر ورکوي؟

هغه دا وما ته راکوي.

هغه نن څوک ګوري؟

هغه نن دما مګری ګوري.

نن د ما ملګری ګورم.

Das Prädikatپرېديکات يا غونډالوينا

پرېديکات وايي، چې دا شی څه کوي يا يې په تېر وخت کې څه وکړه. د پرېديکات پسې د پوښتنې سره پوښتي: دا شی څه کوي؟. سرې يوه برخيزه او دوه برخيزه پرېديکا ت سره توپيروي. په لومړی بېلګه کې پرېديکات بېديري دی. سړی پوښتي: هلک څه کوي؟ . په يو دوه برخيز پرېديکات کې يوه دوه برخې شوی پرېديکات مخ ته لرو، که په غونډاله کې له يوه پرېديکات ډېر وي. په لاندې غونډاله کې دوه برخيز پرېديکات خوندي دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- هلک بېدیږي

- نن غرمه هلک بېده شو.

په دې غونډاله کې پرېدیکات دی: هلک بېده شو. که پرېدیکاتبرخې ویونه رابند کړي یاراغونډ کړي یا په غېږ کې ونیسي، چې هغه پرېدیکات اړوند نه دي، نو سړی د پرېدیکات غېږ یا له غونډال نوکانو څخه غږیږي.

د پوښتنې سره ،، دا شی څه کوي؟،، کړی شې ته پرېدیکات وټاکې. ته دلته د پرېدیکات ټاکنو لپاره یو جوړه غونډالې مومې.

- پر شیبو شېبو باندې وریږي. پوښتنه: دا څه کوي؟ پرېدیکات: وریږي.

- ما له ځمکلاندې څخه کتابونه راوړل. پوښتنه: ما څه وکړل؟ پرېدیکات: (...) راوړل.

- دوي پر جګ غږ باندې خاندي. پوښتنه: دوي څه کوي؟ پرېدیکات: (...) خاندي

خاوندولي- ، داتیو شی

شیان پوره کېدونکي غونډالغړي دي او کېدی شي له ډېرو وییونو جوړ وي. په یوهغونډاله کې کېدی شي، ډېر شیان خوندي وي. دا کېدی شي په بېلا بېلو ګرامري یا ژبلاریزه څنګه والي یا حالتونو کې وي او داسې د خاوندوالي شی، داتیو شی یا خاوندوالي شی په څېر وي. ته د شیانو پوښتنه کوي، چې ته د ژبلاریزو حالتونو یا څنګه والو پوښتنه وکړې:

- خاوندوالي شی : د چا؟، د څه؟

- داتیو: له چا ؟، له څه؟ وچا؟، وڅه؟، په چا؟، په څه؟، پرچا؟، پرڅه؟... او داسې نور

دلته هم موږ دتا لپاره یو څو بېلګې چمتو کړي. دا شیان داسې د غونډالغړو په څېر تاکې:

زه د ښکلو کلونو یاد لرم. پوښتنه : د څه یاد لرم؟ خاوندوالی: د ښکلو کلونو.

- سپین و ځمري ته یوه سپینه پیاله سوغات ورکوي. پوښتنه: څوک یا څه سپین و ځمري ته سوغات ورکوي؟ نومیز شی: یوه سپینه پیاله.

- زه د ما له ملګرو سره مرسته کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: زه له چا سره مرسته کوم؟ داتیو شی: د ما له ملګرو سره.

Das Postpositionalobjekt اړیکویز شی

اړیکویز شی یو شی دی، چې د اړیکوي له لارې، یوه مخویي سره تړلی وي. د نورو شیانو بل ډول کړی شي اړیکوی (یا اړیکګړ) په خاوندوالي، داتیو څنګه والي کې وي. دا اړیکوییز شی کړی شي د دې پوښتنو سره وټاکل شي.،، د چا، د څه، وچا/ وڅه ....او داسې نور

اړیکوییز شی د اړیکویي له مخې پېژندل کیږي. دبېلګې په توګه په لاندې غونډله کې: زه د ما له ورور سره ولمنځتون ته ځم.

د اړیکویي د شي پسې پوښتنه داسې ده: زه له چا سره ولمنځتون ته ځم؟

د اړیکوي شي لپاره نورې بېلګې:

زه دما و ملګرې ته دربېږم. زه وچا ته دربېږم؟ د ما و ملګري ته.

هوګی د زړه له کومې د هغې په سیتار لوبې کوي. هوګی په څه باندې د زړه له کومې لوبې کوي؟ د هغې په سیتار باندې.

Das Postpositionalobjekt

اړیکویز شی یا پسېځاینیوي شی:

دا لاندې غونډالې، چې ما لیکلې وې، تر هغې پورې مې دا پښتو حالتونه نه پېژندل، پام وکړئ، چې دا لاندې غونډالې کله د پښتو یوه او کله به بل حالت کښې وي، مننه.

پوښتنه: له چا یا له څه سره؟ د څه په هکله؟ پر څه - یا پرچا باندې؟ په چا- یا په څه کې؟ و چا یا وڅه ته؟ تر چا- یا – تر څه پورې؟ (اړیکوي سره پوښتنه)

بېلګه: ښوونکي له زدکونکو سره د کار په هکله خبرې وکړې.
ښوونکي له چاسره خبرې وکړي؟ ښونکي له زدکونکو سره خبرې وکړې.

پر څه هکله باندې (له څه شي څخه) ښونکي خبرې وکړې؟

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکي د کار پر هکله باندې خبرې وکړې.

په ځنو څنګه والو کې روښانه توپير نه دی کړي، چې ايا يو خپلواک غونډالغړی (اړيکويز شی) يا يو ورزياتونه (اړيکويز اتريبوت) مخ ته پروت دی.

د ګومان په څنګه والي يا حالت کې دواړه شونتياوې شته.

Adverbiale **Bestimmungen** ادوربال ټاکنې(د قيد(؟)- رابند-)

ادوربال - يا خوييزې ټاکنې هم د غونډالپوره-کونو سره سر او کار لري. هغه د کړنو ټيک څنګه ولي روښانه کوي. لاندې ادوربالټاکنې سره بېلوو:

-- د ځای ادوربالټاکنې (لوکال) روښانه کوي، چې څه پېښيږي. د دې پوښتنه د ،، و چېرته،، ، ،،وکومځای ته،، يا ،، له کوم ځای څخه؟ سره کيږي.

-- د وخت ادوربال ټاکنې(تمپورال) روښانه کوي، چې کله څه پېښيږي. د دې پوښتنه د ،، کله؟،، ، ،،څومره اږد وخت،،؟ يا ،،څومره زيات،،؟

-- د دول او څېړ ادوربال ټاکنې (مودال) روښانه کوي، چې يو څه څنګه شوي وي. د دې پوښتنه ده، چې څنګه.

-- د لامل ادوربالټاکنې (کاوزال) وايي، ولې يو څه پېښ شوي دي. له دې پوښتنويونو سره پوښتنه کوي، چې ولې او له څه امله.

سره له دې چې ادوربالټاکنې او اړيکوييز شيان ورته کېدی شي، خو سرې کړی شي د پوښتنويونو په مرسته يو له بل توپير کړي، لکه ولې يو څه پېښ شوي دي.

د د ادوربالټاکنو د ټاکل لپاره يې بېلګه.

-- ځمرې د خرابې هوا له امله ښه خويه نه دی. پوښتنه : ولې ځمری ښه خويه نه دی؟ کاوزال ادوربال: د خرابې هوا له امله.

--غوټۍ او ځمری د اوبو وغاړې ته تللي. پوښتنه: غوټۍ او ځمری چېرته تللی؟ لوکال ادوربال. د اوبو وغاړې ته.

-- هغه له (زوړند) ټيټ سر سره کورته راغی. پوښتنه: هِغه څنګه کور ته راغی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (زوړند) ټيټ سر سره.

-- زه نن په سينما کې يم.

پوښتنه: زه کله په سينما کې وم. تمپورال ادوربال: نن.

اتريبوت د غونډالغړي برخې په څېر

اتريبوت خپلواکه غونډالبرخه نه ده. هغه يوې غونډالغړي ته زياتونه ده او ځانله ځای نه لري. اتريبوت کېدی شي په بېلابېلو بڼو رامنځ ته شي.

Adjektiv-Attribut خوييز اتريبوت: که يو نوم د اتريبوت له لارې نږدې ټاکل کېدی شي، نو دا خوي وی يو اتريبوت دی. لکه د بېلګې په توګه: کوښښي زدکونکی.

Genitiv-Attribut خاوندوالي اتريبوت:دا اتريبوت يو د خاوندوالي او اړوندوالي يو څه ښايي او له دې سره د خاوندوالي په حالت کې دی: د زدکوونکي قلم.

و دې لاندې ته يادونه:

موږ په پښتو کې مخځاينيوی نه لرو، نو دا لاندې غونډالې به د څه وي؟ فکر ورته وکړی.

__**Präpositionales Attribut** اړيکوييز اتريبوت:__

دا اتريبوت که اړيکوييز شی له يو اړيکوي سره تړل کيږي لکه د بېلګې په توګه: زدکوونکې له تورو بوټانو سره.

ادوربال اتريبوت: دا ادوربال اتريبوت له يوه ادورب څخه جوړ دي، دا يوه ويی ته زياتوالی انځوروي، لکه د بېلګې په توګه: دا هلته پوښتنې ډېرې مرستندوي دي.

Appositionاپپوزېشن : يو اپوزېشن و يوه نوم ته يوه ورزياتونه ده او پخپله هم له يوه نوم څخه انځوريږي يا جوړ دی او د يوې بېلېدننځښې له لارې سره رابنديږي.

بېلګه: مېرمن هوګې، چې د ښوونځي مديره ده، ډېره سخته ده.

تړنوی او ناسيده خبرې (وينا؟) Konjunktiv und indirekte Rede

د کړنويونو سره اړوند يوه بله ګرامري کاتيګوري داسې په نامه مودوس دی. دا وی يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

رېښتينى پېښه، يو امر، مګر يوه غوښتنه هم يا يوه کېدنه يا شونتيا ووايي يا افاده کړي. تړنوى د حالتونو لپاره راځي، چې تراوسه رېښتيني ، مګر کېدونکي دي. له دې امله دا شونتيابڼه هم بلل کيږي. په ناسيده خبرو(وينا) کې هم يا شرطييزو غونډالو کې، دا کارونه مومي. خو دلته يو څو توپيرونه شته، له کومه لامله، چې تړنوى ۱ او تړنوى ۲ سره بايد توپير شي.

دا لاندې تکرار برېښي، خو نوي څه لري.

Konjunktiv I تړنوى۱ : راتلونکى ۱ په ناسيده خبرو کې پيداکيږي، خو په کره کارونو کې(چاته غړ کول، (له چا)غوښتل).

-- پلار ويل، چې هغه د دې لپاره وخت نه لري.

-- هغه دې خوښ ژوندى وي!(کره کارونه)

Konjunktiv IIتړنوى ۲ : دا ته هلته کاروې، چې ته يو څه غواړې، او هم په ناسيده خبرو کې، په شرطي غونډلو او يا په ځانګړې توګه په درنښت جوړو جوړښتونو کې.

-- هغه به غوښتلو، چې که (کاش چې) دا څه ګرمه وى.(هيله).

-- کړى شم له تاسو هيله ولرم، چې وما ته يو څه له ځان سره راوړې.(هيله منده يا مؤدبه غوښتنه)

-- که ما د موټربيولو اجازه لرلى، زه به اوس تللى وى(شرطي غونډله).

Adjektiv (Eigenschafts-wort) ادورب (خويوى يا صفت)

...............، ،، څنګه ويونه،، خوږ، شين، ښکلى، ستړى، کوچنى، چټک، برګ(په غوصه).

Adverb (Umstands-wort)ادورب(څنګه والي وى يا خويويي)

-- لوکال – يا ځاييز- ادورب: (يو)چېرته ، کينې، هلته، دلته، و مخته، و هرچېرته يا هرځاى، دباندې او نور

-- تمپورال - د وخت ادورب: تل، تراوسه پورې، له هغې، هېڅ (کله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- مودال – د ډول(رقم) ادورب: ښايي، په خواشينی، ټيک،، کم، ډېر، کله کله......

-- کوزال – د لامل ادورب: له دې امله، له دې سره، د دې لپاره

پرونوميال – حالت لپاره ويونه: په دې، ترڅ، داسې چې، (په) څه باندې

ناټاکلي پېژند نخښه (د نر-ښځېوالي لپاره): يو، يوه

Diphthong (Zweilaut) دوه غږيز: يو دوه غږيز له دوه بېلابېلو غږلرونکو څخه لکه يو، دوه، بيا او نور.

Imperativ (Befehlsform) امرېنه: کښېنه! ولوله! وخوره! چپ اوسه! ځان بدل کړه!

Indikati (Wirklichkeits-form)رېښتياواليينه:نړۍ ښکلې ده. انسانان مري.

Interjektion (Empfindungs-wort)احساساتويي: ای، اوهو ، وی، پوو.

کېدی شي څه تکرار وي، خو هر تکرار کښې څه نوي څه هم ميندل کيږي او ترې تېرېدنه و ماته څه ستونځمنه برېښي. په بخښنه.

رکتوس او اوبليکوس يا ولاړ او پراته حالتونه.

پيل يادونه: ما په ډېرواره حالتونه ليکلي، هغه هم په دې د پښتو حالتونو کې خوندي دي او د پښتو حالتونه له الماني څخه توپير لري.

ما پخپله ډېرې ليکنې په څلورو حالتونو کړي او اوس به دا په پښتو کې حالتونه وڅېړو:

په پښتو کې دوه حالتونه شتون لري. رکتوس او اوبليکوس

د رکتوس – ، کړونی - يا ولاړ حالات,Ca|susrec|tus

ويي پېژند: (ژبنيز نوميز Nominativ ولاړ...(دا چې پښتو ايرګاتيو ژبه ده، نو نوميز حالت نه لري او دا په پښتو کې کړونی حالت دی)) کړوني حالت کليمي سرچينه: لاتين "casus rectus" ،،نيغ، ولاړ حالت يا څنګه والی يا ښه يي کړونی حالت،، ، همغه يوهنيز يوناني "ptōsisorthē" مخ ته لرو.:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخامخ ویي يې Casus obliquus اوبليکوس حالت دی.

کړونی حالت رېکتوس حالت دی: دا کړونی حالت دی، چې له دې امله ولاړ حالت هم ورته ویل کیږي.

— په بنسټيزه توګه و دې ته مخامخ یا برعکس او دې نورو حالتونو ته کاسوس اوبليکوس دی، چې څنګیز، ننوتي، پروت، ... حالت دي، .

Casus obliquus (Deutsch)اوبليک څنګه والی:

ویی ترپپو هېدنه/ پېژند:

۱ – ژبنيز: نه ولاړ -، پروت –، ننوتی – ، وتلی او یا کوږ څنګه والی (حالت). له دې امله به بسيا وکړي، که نه کړونی حالت یا اړيکنيونکی يې وبولو.

اوبليکوس نه کړونی حالت یا پروت څنګه والي دا لاندې څنګه والي خوندي لري:

بلواک څنګه والی: جينيتيو، داتيو، ابلاتيو او دا اوس هم غږيزد کليمې بنسټ: له لاتينبلواک حالت یا – څنګه والی، چې یوناني ترپپوهېدنه يې هم همدا ده بلواک کازوس، اوبليک کازوس، ناولاړ، زوړند یه پروت څنګه والی.

۱ – کازوس اوبليک جينيتيو، داتيو دي. دا مې په بل ځای کې څېړلي، چې په پښتو کې نور څنګه والي هم شته، لوريز،..د پوره څرګندونې لپاره دې هلته وکتل شي.

د نورو حالتونو لپاره مخ ته څو:

يادونه: که دا لاندې بیا هم راغلي وي، لوستل يې بد نه دي.

Enklitische Pronomina اينکليتيکي نومځاينيوي.

د مخه تکيه اړ- یا اينکليتيکي نومځاينيوي یوه کيدنه لري، چې له یوه کړنوي سره ورزيات یا ورسره ونښلي یا ورسره ویلې شي. کړنوی + ځانيز پسې تړی. ډېر زيات د خبرو ژبه همداسې په شاعرۍ کې منځ ته راځي. په ډېرو ليکنيزه ژبه کې ترې ډډه کيږي یا دا د کړنوي سره یوځای په یو بل کې سره وېلې یا ولې شوي، چې یو نوی ویي منځ ته راوړي چې د دې تړنې سره پرېپوهېدنه هم پوره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېلګې په توګه: اینکلیتیکي نومځاینیوي د یوه شي دنده لري، که دا یوه کړنوي سر ورزیات شي.

یادونه: و به ګورو، چې له دې نومځاینیو سره هم حالتونه روښانه یا ښوولکېدی شي. دا دې د حالتونو په برخه کې وکتل شي.

ګډوله کونه

– کړنویي + ځانیز پسېتړی په وینږبه او لیکنژبه کې مخ ته راځي او همداسې بله برخه یې

– ځانیزمختړي نومځاینیوي یا اینکلیتیکي نومځاینیوی + کړنوی، چې دا دواړه به لړ و څېړو.

دا نومځاینیوي، نو څنګه روښانه کړو، چې کوم دي؟

که غواړې عکسونه درته ښایم. که غواړې وتا ته عکسونه ښایم.

دا نسبتي وی و پسې ځاینیوی یاپوستپوزېشن ،، ته،، ته یو اوبلیک دی. او د الماني داتیو څنګه والي ته انډول دی. له دې سره د پوست پوزېشن په څیر د موخه لور (و چېرته) دنده لري. بیلګه: و کور ته ځم.

پرمېز(حالت) باندې (اړیکوی) د انګورو (خاوندوالی حالت) له جنډې (حالت) څخه (اړیکوی) انګورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اړیکوی) وتا(حالت) ته (آړیکوی) دروړه.

ګورو، چې ټول اړیکویونه پسېځاینیوي یا پوستپوزېشنونه دي.

دا مې تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د حالتونو مورفېمونه دي، لکه ،،د،، د خاوندوالي مورفېم.

د اینکلیتیکي نومځاینیوو څلور دندې:

زه دې، ته مې، هغه مو، دا یې....

دا څلورواړه په یوه ګډوله یا لړی څنګیزه غونډاله کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دې دلته راوغوښتم، چې ته مې ولیدې او هغه مو، چې ولیده دایې وویل:

.

لوریز نومځاینیوي

لوریز نومځاینیوي: نومځاینیوي را، در، ور یوه لور غوره کوي، نو له دې امله لوریز نومځاینیوي.

لرو: - (را، در، ور) (سره،څخه،کره، ته، پورې، کې، باندې،...)

په پورته کې په لومړي نوکانو کې نومځاینیوي دي او په دویم کې اړیکویونه یا پسېځاینیوي دي، چې په نومځاینیوو پسې تړلي راځي. دا بیا داسې همم لیکلی شو:

له ما، له تا، له موږ،له هغه......سره(څخه، کره) ، وما ته، وتا ته، وهغه ته، پر میز باندې یاپر هغه باندې....په کور کې

—— داسې له یوه توري جوړ نومځاینیوي شته، موږ چې یو څه کوو، په پای کې د هغه کړونې پسې نومځاینیوی(انکلېتیکي نومځاینیوي بلل کیږي(په لیکنه کې یې پېژند شته)) ورزیاتوو یاورسره نښلوو

و پورته ته ډېره اړیینه یادونه: دا له یوه توري جوړ نومځاینیوي، چې ما لیکلي، سم نه دي. دا نومځاینیوي نه دي. دا د کړنویي بڼه بدلون دی. دا لاندې هم همداسې. دا که موږ د موږ په ادبیاتو کښې همداسې بللي، خو داسې نه دي.

بېلګې یې: ځم، ځو،ځې ، ځی، ځي(د دریم کس ن، ښ یو او ډېرو لپاره). دا پورته د کړنویوونو بڼه بدلون نه دی دا د مورفېمونو هل لاري د کړنوییونو پو هېدنغزونه ده.

بیا ړیینهیادونه: پهپښتو کې کنوییونه بڼهبدلون نه لري.

وییېزې یا له یوه ویي جوړې پوره غوندالله ده: ځه!

له یوه ویي جوړې غوندالې کېدی شي، له کړنویی څخه جوړې وي، لکه همدا پورته. که څوک ووایي چې. ځم. خو دا سمه ویېنه یې ده: زه ځم.

پوښتنه: څوک ځي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب : زه ځم.

دا پورته راپورته شوې ستونځې له دې لاندې پېژندونو سره اوبی شوې:

—– له بلې لور له داسې کړونو سره د را، در، ور نومځاینیوي مخ ته تړل کیږي او کړنويي پسې هممهال دا د ـم، -ې، -ئ او نور هم تړل کیږي او داسې یوویزې پوره غونډالې جوړوي: درځم، راځې، ورځم او نور. دا به د روستاړو او مختاړ او – مشوره. ځنګه ونوموو، خو دا هم پسې تړلي دي، چې خپله کومهپوهېدنهنه لري او نه د ورسره تړلي له لارې کومه پوهېدنه غوره کوي، خو هغه د پسې تړلي پوهېدنه غزوي. دا لوریز نومځاینیوي، کړنويي سره د مخه تړلې او پسې تړلي یې دا اېنکلییکتیکي نومځاى نیوي دا یوه کړنوويي او دوه وو نومځاینیوو سره په ګډه یوه یوویېزهغونډاله جوړوي.

یادونه: په دې هکله مې – د ما نوې میندنې کې- هم پوره لیکنه شته

Ablativ (Deutsch) ابلاتیو یا بېلېدنه

ویي پېژند: لاتین ژبلار: ابلاتیو د پرېدیکات نږدې پېژندنې ټاکلو په چوپړ کې دي. دا حالتونه ورکوي، چې د هغو لاندې کړنه کیږي. دا داسې کارول کیږي
Ablativusinstrumentalis اله ییز ابلاتیو: د پوښتنې په ځواب کې:،، له څه یاڅه شي سره،،؟ ، ،، د څه له لارې څخه،، ؟، ،، له چا سره یوځاى،،؟

– Ablativusseparativus د بېلېدنې ابلاتیو: د بېلېدنې ابلاتیو و پوښتنې ته دئ، چې : له کومه څخه،،؟ ، ،، له څه څخه،،؟

Ablativuscomparationis

د پرتله کونې ابلاتیو له و چا ته یا نسبت و چا ته سره.

ځمرى و چا ته جګ دى؟ یا ځمرى نسبت و چا ته جګ دى؟

غونډاله پېچلې برېښي، خو ژبلاریز او پوهېدنیزه سمه ده. فکر غواړي.

Ablativuslimitationis

د کلیمې د رابندونې ابلاتیو رابېلېدنه د پوښتنې،،په کومه اړیکه کې،،؟

Ablativuslocativus

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځایټاکنیز ابلاتیو و پوښتنې ته ،، و چېرته،،؟

.

Ablativus temporalis #

د مهالټاکنې ابلاتیو و پوښتنې ته ،، کله،،؟ ، د،، د کوم وخت په دننه کې،،؟

Ablativusmensurae

د ډېرئ - یا ست- یا څومره والي ورکړه، و پوښتنې ته ،، پر څو باندې،،؟

Ablativusqualitatis

د څنګه والي یا خوي ابلاتیو.

له ،، د ،، سره خاوندوالي جوړونه: دا ،، د ،، په څنو ادبیاتو کې د خاوندوالي مورفیم بلل کیږي او څنې یې بیا په بلابېلو لاملونو د مخځاینیوی(پرېپوزېشن) بولي، خو دا چې دا یو مورفیم دئ او خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري، نو دا د خاوندوالي مورفیم یې سم دئ. بېلګه : د کور ښکلی باغ.

Vokativ د غږ کولو حالت

په پښتو کې د غږکولو په حالت کې د ناغږیزو تورو پسې یوه ،، ه ،، ترلکیږي(دا خو ځانله د دې سره نه دئ، د نور لکه ی سره هم راځي) او نورو ته دې یې په ګډه فکر وشي.

بېلګې: ورور، وروره،

سړی، سړیه

ملګری، (اې) ملګریه.

د ښځینه وو لپاره :

بېلګې: مور، مورې،

خور، خورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډېر لباره په ټولیز هتوګه باور لري، چې غږیز/ ډېر = اوبلیک/ډېر
.

بېلګې: ګرانه ملګریه، ګرانو ملګرو! ښځې/ (اې) ښځو!

پسې نومځاینیوي د خبرو دي، خو ما په دې هکله پوره لیکنې کړي، نورې نه وربانديې کوم، خو ستاسو پام یواځې د ې ځنې ځانیزو نومځاینیوو ته رااړوم.

زه، ته، هغه، ما، تا، هغه، او نور

په دې ټولو حالتونو پوره خبرې شوي.

Demonstrativpronomina (اشاري نومځاینیوي)

اشاري نومځاینیوي (رکتوس)

دا، دغه،

نور اشاري نومځاینیوي: هغومره، دغسی، داسی، هغسی، همدا، همداسې، همدغسې ... دومره ، هومره، دومره...څومره داسی، داسی، همدا، همداسې، همدغسې دا، دغه،دغې،هغه،هغې

لوریز نومځاینیوي: د اړیکویونې سره دا لوریزې ټوټې د پوستپوزېښن د لوریزنومځانیوو کیږي. سره تړاو یا تړنه.

دا لوریزې ټوټې : را، در، ور دي، چې د پرېپوزېشن په څېر د اړیکویونو په څېر د کړنوییو سره نښلي یا ویلې کیږي. یو څو بېلګې...

پوښتننومځځاینیوي:

څوک، چا، څه، څو، څومره، کوم...څومه، څنګه، څرنګه

Indefinitpronomina ((ناټرلی نومځاینیوي)

څوک،څه، څو، کوم، یو شی، یو څوک، یو چا، د یوه چا، څومره، ځنې، هر، ټول، نور، هېڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژبلار یا ګرامر کې ناټاکلي یاخپلواک نومځاینیوي د نومځاینیو دا لاندې ډله جوړوي(برخډله مې لیکله وه، خو د لاندېډلي او برخډلي په منځ کې مې توپیر ته پام نه وو). د و ي

دوي مو یوګونو یا افرادو ته پام اړوي، چې د هغوي ایدنتیتي یا پېژندنه له نږدې څخه نه ده ټاکل شوې یا د ناټاکلې ګڼون (تعداد) افرادو همداسې په افرادو (یوګونو کسانو) باندې شتونوینا کوي.

Indefinitpronomen mit vorangestellten Wörtern

ناټاکلي نومځاینیوي د مخ ته تړلو وییونو سره:

هېڅ څوک، هرڅوک، لږڅه، یو څه ، یوڅوک

Unbestimmter Artikelناټاکلې پېژند نخښې (ن،ښ)

۱ – رکتوس: (ن،ښ)یو، یوه

۲ – اوبلیکوس: (ن،ښ) یوه، یوې

یادونه: ۱ – داپورته داسې برېښي، چې ګوندې د بېلګې په توګه یوسړی راغی. یوه ښځه راغله او

۲ – یوه سړي وویل. یوې ښځې وویل.

دا دواړه حالتونه کړوني دي او د پښتو ژبلارې له مخې او د رکتوس او اوبلیکوس د پېژند له مخې باید رکتوس وي، نو اوبلیکوس به یې څه وي؟

اوبلیکوس: له یوه سړي څخه. له یوې ښځې څخه. دلته ،،له،، د یوه مورفیم په څېر راغلی، یو پروت حالت دی.

دا موضوع هم دما نوې مخامخ کېدنه ده. له دې د مخه ورسره نه وم مخامخ شوی، نو د څېړنې او د خبرو به پوره څه په کې وي.

موږ د نورو ژبو څخه ګټه اخلو، په زیاتو ځایونو کې د نورو ژبو څخه ګټه اخستل کېدی شي، خو سره ورته ژبنیزې لارې سره نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کې: ځم، ځو، ځي، ځئ ... او ور خو موږ مې (دې، يې) په پښتو د کړنوي پسې، -م،-ې، -ي تړلي او د خاوندوالي نومځاينيوو پسې بيا مې، دې، يې مو د مخه وڅېړل.
:

بيا دا اړيينه يادونه: دلته –م.-ې،-و او نور توري دي له يوه توري څخه جوړ سافيکسونه يا پسېتړلي دي، چې د کړنوييونو د بڼه بدلون له امله د کړنوييونو پو هېدنه بدلوي.

د دې يو لامل دا کېدی شي، چې په پښتو کې د ګړنويي اخر کې دا ورسره زياتېدنه دکړنوي پسې تړلی يا سره ويلې شوې شته، خو د خاوندوالي نومځای نيوي خپلواک شته دئ.

دا نور نومځاينيوي به د څنګه والي يا حالت نومځاينيوي وبولو او ګورو، چې د اينکليتيکي نومځاينيوو سره توپير لری.

Vokativ (د غږ کولو حالت(بيا لنډ)

يو چاته څه ويل يا ورته غږ کول په پښتو کې د يوه ځانګړي غږبڼې په څېر جوړيږي. په ټولو نارينه نومونو کې، چې په زور اچووني ی پای مومي په پای کې ه پسې نښلي تر نارينه نوم پورې چې زور پرې نه اچول کيږي، چې په پای کې يي ييي پسې نښلي. په دې باندې نور زياته ليکنه نه کوم، خو يو دوه بېلګې راوړم. دا نور چې کوم اخر توری په څه بدليږي او يا څنګه کيږي ، هغه تاسو راپيداکولی شئ. لرو. خمری. غږ: ځمريه. لرو: خوږه، غږ: خوږې مالی بيا هم ملالئ. هغه لارې هم تاسو ورته وليکئ.

Reziproke مات

رامات شي حالتونه د ،،يو،، او ،،بل،، له لارې يا سره جوړيږي. بېلګې: يو له بل سره. يو له بل څخه. يو وبل ته او نور.

Interrogativsatz پوښتنغِونډاله

پېژند د اوکسفورد ژبې څخه: اينټيروګاتيوغونډاله څه ده؟

پوښتنغونډاله (Interrogativsatz يا Erotema) يوه غونډاله ده، چې د هغې دنده تيپيکي پوښتنکونه ده. د پوښتنې ويېنډول د دې په چوپړ کې دئ، چې يو معلوماتي ځواب ترې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ته راوړو. پوښتنغوندااله داسې ده، لکه ويناغوندااله او غوښتنغوندااله، يو د غوندالې ډول.

د اپنتروګاتيونومځاينيوو او نسبتي نومځاينيوو په منځ کې څه توپير دي؟

.

ژبپوهنه۲ ۱۲۷

Relativpronomen يا نسبتي نومځاينيوي د نومويونو پر ځای باندې کارول کيږي. دا يوه غږېغوندااله (نسبتي غوندااله) لاربنودوي او د يوې پر سر يا پورته باندې ترتيب شوې غوندالې يوه نوم(يا نومځاينيوي) نښلوي يا تړي. اپتروګاتيو نومځاينيوي يوه پوښتنغوندااله (اپنتروګاتيو غوندالې) لاربنودوي او د غږکونې غوندالو په څېر هم کارېدلی شي.

بېلګې؛

کتاب، کوم (هغه) چې زه يې لولم، سترې کېدونکي دي.

يادونه: دلته ګوره دا د کتاب لوستل ستړي کېدونکي دی

دا د باور نه دي، څه چې ته و ماته وايې.

اپنتروګاتيو غوندالې پوښتنغودالې لاربنودوي، کېدی شي دغږ.غوندالې په څېر هم راشي.

بېلګه: چا به دا فکر کړی وی!

ځنې نومځاينيوي کېدی شي نسبتي – او اپنتروګاتيو نومځاينيوي وي .

بېلکه: څوک،چا، څه (شی)، کوم،کومه، د يوڅه لپاره.

دا کېدی شي چې وکارول شي.

اينتروګاتيو غوندااله – ناسيده پوښتنغوندااله.

۲ - ښونکی زدکونکي پوښتي، چې چا دا کړکی ماته کړې ده.

۲ – ښونکی زدکونکي پوښتي، چې ايا له دوي څخه کوم دا کړکی ماته کړې ده.
اپنتروګاتيو غوندااله(ناسيده پوښتنغوندااله) يوه څنګغوندااله يا که غواړی څنګيزه غوندااله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده. د پوره کونکې پوښتنې په څېر(۱-) څنګغونډاله د يوې پوښتنغونډالې په څېر پيل کيږي. د پرېکړه غونډالې په څېر(۲ -) دا د ايا له لارې يا سره پيل کيږي.

يادونه: په دې ټولو ليکنو کې کمښت شته، چې بايد تل ګران لوستونکي يا ډېر کار پرې وکړي.

.

د اپنتروګاتيو غونډالو برخکلمي

۱ – غبرډوليزه پوښتنغونډاله، ۲ – پرېکړييزه پوښتنغونډاله، پوره کېدونکې پوښتنغونډاله.

بېلګې:

۱ – يوه پوښتنغونډاله ده، ، چې تيک د غبرېدونکې د معلومات کندو يا تشيا خوندي لري، او دا هممهال د خبرو و مل ته انځوروي، چې دا تشيا ډکه کړي.

(۱) غونډاله: ،،(ايا) ته نن راځې؟،، يوه اپنتروګاتيو غونډاله ده.

(۱) اپنتېروګاتيو – يا پوښتنغونډاله له غونډالنخښې،،؟،، سره په نخښه کيږي، که دا يوه سر – يا بنستېغونډاله وي.

ځنې پوښتنغونډالې د پوښتنغونډالې په چوپړ کې نه دي، دوی(يو څه ته) رابلنغونډالې دي، لکه د بېلګې په توګه: نه غواړې تر اخره يا تر پای(بلاخره، يا بالاخره(رېښتيا نه پرې پوهېږم. په بخښنه)؟؟) پورې راشې؟،، يا ،، بيا هم يا: تر اخره پورې نه غواړې راشې؟،،

.

.

.

.

.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

.

.

.

.

د ډاکتر ماخام مېرې شینواري لیکنې او ژباړې

د ډاکتر ماخان شینواري چاپ او ناچاپ لیکنې، چې هغه زیاته برخه یې له ketabton.com څخه خواره شوې:

:(Vienna (Austria 1988

لومړی:

H.K. Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compacttopologicalalgebra : contributions togeneral algebra 6 ; Page 117 – 122

:(Vienna (Austria 1987

دویم:Interpolationund Aproximation durch Polynime in UniversalenAlgebren . Diss . Uni. Wien

لاندې د شمیرپوهنې پښتوټول کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه،،له خوا چاپ شوي دي

:(Bonn (Germany 2000

دریم: د شمیرپوهنې ستر کتاب : د شمیرپوهنې برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا نوې لیکنه به یې ځنو ځایونو غزېدلې او ځنې ځایونه ترې لرې شوي دي)

:(Bonn (Germany 2003

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم: ځمککچپوهنه(هندسه) ، په سلو، زرو کې شمیرنه، د ګڼې – او کڼې د کڼې شمیرنه ، د اختمالوالي شمېرنه کتاب د ښوونځي ټولې اړتیاوې پوره کوي
:(Bonn (Germany 2003

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

شپږم: د شمیرپوهنې انګرېزي – پښتو ډکشنري.(ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

اووم: د شمیرپوهنې الماني ـ پښتو- او پښتو الماني ډکشنري (ketabton:com ته پورته شوی)

Mathematicaldictionary German/ Pashto and Pashto/German
:(Bonn (Germany 2003

اتم: دفرنځیال برابرون (دا کتاب په دې ځانګه کې یو پیل دی، ساده لیکل شوی) (ketabton:com ته پورته شوی)

Differentialequation Translation; An Introduction
Bonn (Germany): 2003

نهم: د شمیر پوهنې فرمولونو ټولګه
MathematicalFormulas
:(Bonn (Germany 2003

لسم: شمیرپوهنه له عربي په پښتو

:(1997Bonn (Germany

یوولسم: د افغانستان په هکله سپینې خبرې: په المان کې

،،د افغانستان روغي او بیا ابادولو ټولنه،، له خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکټر ماخان شینواري د ،،د افغانستان روغې او بیا ابادولو ټولنه،، له خوا درې سیاسي مجلې هم را وستلې.

ژباړې او نورې لیکنې:

(Prof. Brinkmann. (From Brinkmann.du.de :

لاندې د برینکمن لیکنې چې له پرینکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي.دا کتابونه د ښوونځي له پاره او همداسې د کانکور ازموینې له پاره ګټور دي.

دولسم- شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره لومړی ټوک (ketabton:comته پورته شوی)

دیارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دویم ټوک(ketabton:comته پورته شوی)

څوارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دریم ټوک(ketabton:comته پورته شوی)

پنځلسم- د احتمالوالي شمیرنه د ښوونځي لپاره(ketabton:comته پورته شوی)

شپاړسم – احصایه یا ستاتیستیک دښوونځي لپاره(ketabton:comته پورته شوی)

لاندې کتابونه د شتوتګارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم – انالیزی ۱(ketabton:comته پورته شوی)

اتلسم – انالیزې ۲(ketabton:comته پورته شوی)

نولسم – کرښیز الجبر (ketabton:comته پورته شوی)

شلم- د شمیرپوهنې بنسټونه (ketabton:comته پورته شوی)

یوېشتم- د فرمولونو ټولګه(ketabton:comته پورته شوی)

دوه ویشتم – فنکشنل انالیز(ketabton:comته پورته شوی)

درویشتم – وکتور شمیرنه (ketabton:comته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورې ژباړې

څلرویشتم – له www.grundstudium.info/linearealgebra/ څخه:کرښيز الجبر (ketabton:comته پورته شوی)

پنځویشتم – Georg Gutenbrunner ګڼونپوهنه یا د اعدادو تیوري(ketabton:comته پورته شوی)

زما لیکنې
Bonn (Germany):

شپږویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویم چاپ لومړۍبرخه: د پوره تغیراتو سره : دا کتاب د شمیرپوهنې برخې برسیره دانجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زدهکوونکو لپاره پوره ګټور دی. په کتاب کې د اړتیا سره زیاتونه او کونه راغلې (ketabton:com ته پورته شوی)

اوه ویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویمه برخه (ketabton:comته پورته شوی)

اته ویشتم- ځمککچپوهنه (هندسه) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (ketabton:comته پورته شوی)

نه ویشتم – الجبر بنسټونه دویم چاپ له تغیراتو سره (ketabton:comته پورته شوی)

دېرشم- ډېرۍ پوهنه یا سټ تیوري (ketabton:comته پورته شوی)

یودېرشم – د شمیرپوهنې سم اند (منطق ریاضي) (ketabton:comته پورته شوی)

دوه دېرشم- د یو څو شمیرپوهانو ژوندلیک(ketabton:comته پورته شوی)

دریدېرشم – د شمیر پوهنې ګډې وډې لیکنې

څلوردېرشم- داهم ژباړه ده، خو لیکونکی یې متآسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انتیګرال شمیرنو ته تمرینونه او اوبیونې یا حلونه یې(ketabton:comته پورته شوی)

پنځه دېرشم – د شمیرپوهنې انګریزي پښتو او عربي + دري ډکشنري

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږدېرشم – د شمیرپوهنې پښتو انګرېزي ډکشنري(ketabton:comته پورته شوی)

اوه دېرشم – د شمیرپوهنې پښتو ډکشنري د شمیرپوهنیزو ویيونو په پښتو روښانه ونه(ketabton:comته پورته شوی)

اته دېرشم- د زړه له کومې(دا هغه لیکنې دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې شوي دي.)

نهه دېرشم – د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزېږي.

څلوېښتم– د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه ، چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپرېږي: د ګروپونو تیوري(ketabton:comته پورته شوی)

- د ښوونځي لپاره فزیک د برینکمن لیکنه

له پنځم ټولګي څخه تر اووم ټولګې پورې ژباړل شوی (دا چې زما دویم مسلک فزیک دی، دا لیکنې ژباړم. دا هم د دې لیکوال یوه ډېره ښه لیکنه ده، چې -د شمیرپوهنې په څیر- دلته هم زیات تمرینونه د حل یا اوبیونې سره په کې راغلي او ماته زیات ګټور برېښي) او دالاندې د برینکن څخه راژباړلي

یوڅلوېښتم - فزیک لومړی‌برخه (ketabton:comته پورته شوی)

دوه څلوېښتم – فزیک دویمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton:comته پورته شوی)

درېڅلوېښتم – د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شمیرپوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د دښوونځي کتابونو د هر کتاب یوې برخې ناسمونونو ته ګوته نیول شوې او ناسمونونه بیا سم شوي دي.(کتابتون.کوم ته پورته شوی)

څلورڅلوېښتم – د فزیک کوچنی ویونو دکشنري(کتابتون.کوم ته پورته شوی)

پنځه څلوېښتم – پرېپوزېشن یا اړیکویونه.(ketabton.com ته پورته شوی)

شپږڅلوېښتم = ژبسمون(پښتو کې ناسم راننوتي ویونه، چې سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوه څلوېښتم – پښتو ژبلار یا ګرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته څلوېشتم – ژبسمون (که غواړئ دویم غزېدلې لیکنه) : له پخوانی لیکنې څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰.(ketabton.com ته پورته شوی)

تازه لیکلي خو تراوسه کتابتون ته نه دي پورته شوي او دا د ځانله لیکنو په توګه له درې کاله را په دیخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خوریږي او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتي ویونه څېړل شوي ناسمونونو ته ګوته نیول شوي او په دلایلو روښانه .شوي، چې ژبمینوالو لهپارهیې لوسته او ګوتنیونه اړیینه ده.

نهه څلوېښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰(ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مري او نورې لیکنې ۲۰۲۰ (کتابتون ته پورته شوی)

یوپنځوسم- پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره.

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درېپنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې. و کتابتون ته پورته شوې

څلورېپنځوسم- د نړۍ هوښیارتیاوې.

پنځه پنځوسم – د جبران خلیل غوره خبرې .

شپږپنځوسم- ټولیز سم اند .

اوه پنسوسم: غوره ویناوې. دویمه برخه.

اته پنځوسم: د حالتونو څېړنپای

نهه پنځوسم: حالتونه. د حالتونو غزولې او د ښوونځي لپاره چمتو شوې برخه.

شپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار: همدا کتاب. دا د ما د پخوانیو لیکنو څخه راټول او یو څه ورزیاتونې د سمونونو سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوشپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار. غزېدلې دویم ځل. همدا کتاب.

یادونه: د درې کتابونو خورې ورې لیکنې لرم، خو داسې لږ ناتوانه غوندې یم. که سړه سینه مې ورته ولرودی شوه او دا مې د کتابتون لخوا تاسو سره ګډ کړی شوی، نو ورته خوښ به شم.

.

.

.

.

.

.

د ډاکتر ماخان میرې شینواري ژوند ته یوه لنډه کتنه

نوم: ماخان (په لومړي ځل یې نوم ،،میرې،، وو. د رحمابابا لیسه کې نوملیکلو وروسته په ماخان باندې بدل شو).

د کورنۍ نوم : شینواری

د پلار نوم: اروابناد نورالرحمان

د مور نوم: اروابناده پستو بي بي
د نیکه نوم: اروابناد حسن خان

د نیا نوم: اروابناده صبره بي بي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزیږېدو کال: ډاکتر ماخان شینواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپتمبر په ۱۵ نېټه زیږېدلی دی (دا خو هغه رسمي ز ک دی. سمه نیټه یې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه کلونو منځ کې باید وي، خو تره مې وایي ۱۳۲۰ ه ک دی)

د زیږېدو ځای: ننګرهار د شینوارو د هسکې مېنې ولسولي په مورګې کلي کې زیږېدلی.

د مورګی غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکریم تر پنجکتاب، خلاصه، مونیه، ګلستان پورې، چې دا مو بیا په ښوونځې هم لوستل، لوستلي، خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کلیوالي ښونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورګی لومړني ښونځي، چې دی یې هم د لومړنیو زدکوونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه : له لومړي او بیا له دریم تر ۱۲ ټولګې پورې له ۱۹۵۴ تر ۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا لیسه کې له دریم تر ۱۲ ټولګي پورې د خپل ټولګې اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون دطب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپتمبر میاشت د ښوونځي برس له لارې اتریش ویانا ته تګ.

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ویانا اړوند مودلینګ کې د الماني یا ښه یې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولګي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وینا پوهنتون کې نوملیکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکترۍ په اخستلو بریالی شو(دا نو پوره ستونځې دي).

له۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دباندنیو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ دمارچ لومړۍ نېټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوریت سفارت کې د سفیر دندې د شارژد افیر (صفر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمني کې سیاسي پناه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکادمي د پيداښتي پوهنو په څانګه کې دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ زک دسمبر پورې د رياضي څانګه کې د پوهني وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شينواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۹۷۱۹ څخه همدا د کتابونو ليکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

ماخان ميړي په ۱۹۷۲ کې له لرې د ميرمن ښاپيرۍ سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتريش ويانا ته ورغلی.

ده د ميرمن ښاپيرۍ سره په ۱۹۶۳ ز ک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي څښتن په اتريش ويانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچيان وبخښل، چې څانګه او اباسين نوميږي. څانګه په المان کې د پوهنتون علمي همکاره وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسين ملي اقتصاد او ټولنيزه سايکولوژي لوستلې.

ډاکتر ماخان ميړي شينواري ته د پوهنيزو هلو ځلو له امله ستاينليکونه:

۱ – د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

۲ – د افغانستان کلتوري ټولنه کولن ميشنيش. جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library